

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

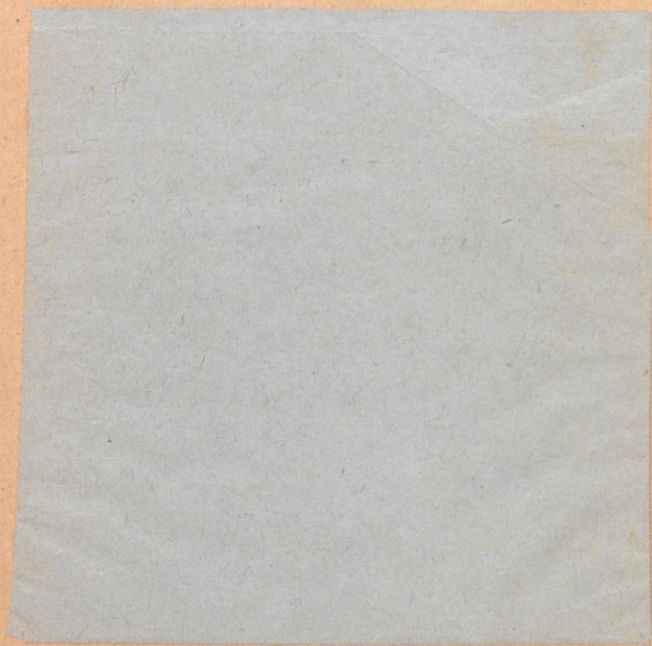
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3604-3607

491.93-8

9-36

R010

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

481.99-8

Մ Ե Ղ Ր Ա Գ Ե Տ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՅՔ

Բ. ՏԱՐԻ

[2րդ. Տպագրութիւն]

38

ԼՈՒՍՈՂԵՒԻՐ

Հրատարակչական Ընկերութիւն

ՎԱՅԵՐԱՏՈՒԱՆ ԿԵԳՐ. ՌԻՍՈՒՄՆ, ԽՈՐՀՈՒՐԴԵՆ

Թիւ 2

12074
Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպարան «Արամ»

1913

11929

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

12270-58

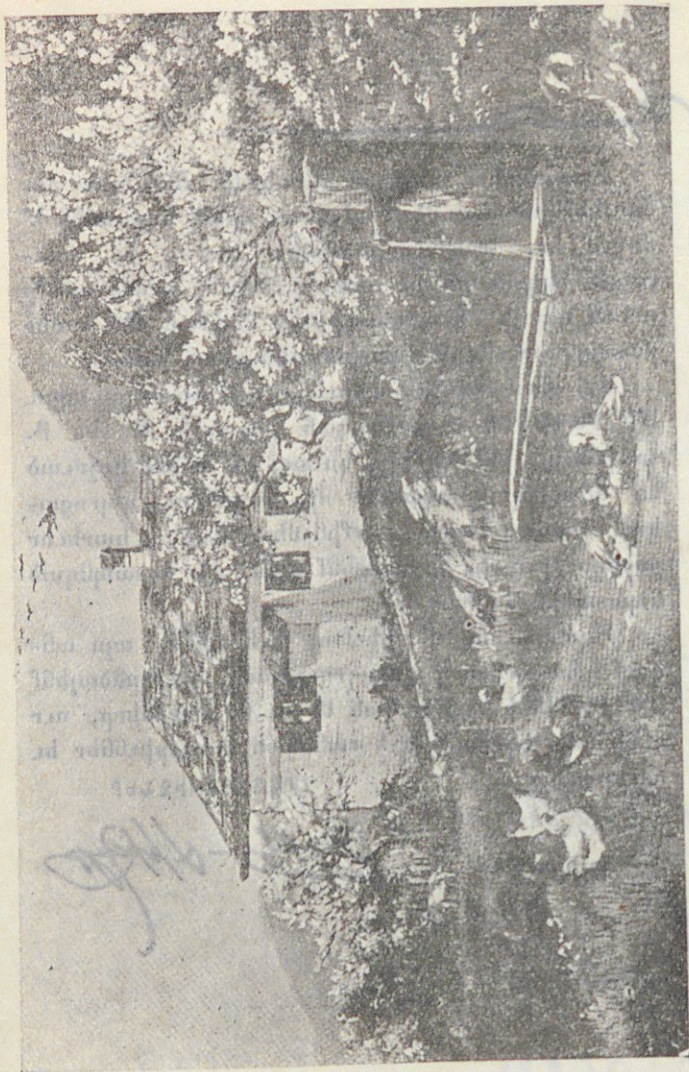
Լուսադրու հրատարակչականը հիմնելու մեր ձեռնարկին մեջ մեզ ոգեւորող միակ նպատակն է՝ մղումն էր հրատարակութեանը կարող եւ մասնագէտ հեղինակներու դասագրքերուն, որոնց պէտքը որքան զգալի՝ նշանակութիւնը նոյնքան մեծ է մեր մասալ սերունդին դաստիարակութեան համար:

Այն ջերմ ընդունելութիւնը որուն առարկայ եղաւ ՄԵՂՐԱՍԿԵՏՆԵՐՈՒ խմբագրի Ա. Ե. Բ. տարիները, ինքնին ցոյց կուտայ թէ անոնք կոչուած են նշանակելի պակաս մը լրացնելու դպրոցական դասագրքերու շարքին մէջ: Ասիկա կարեւոր յաջողութիւն մը կը նկատենք մենք՝ մեր հետապնդած նպատակին համար:

Թելադրուած վերոյիշեալ երեսօյքէն, այս անգամ անա երկրորդ տպագրութեամբ լոյս կընծայենք ՄԵՂՐԱՍԿԵՏԻ տարական Ա. Ե. Բ. տարիները, ուր հեղինակը ներմուծած է շահեկան նորութիւններ եւ լաւելումներ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐ

Ե. Պոլիս 1913

Պարմիս Աստուս

Ո՛Ձ, ԴԺՈՒԱՐ ԲԱՆ ՁԷ ԱՇԽԱՏԻԼԸ

Հրանդ արթնցաւ, նայեցաւ չորս կողմը, բայց
չեւաւ անկողնէն:

— Ախ, ինչ դժուար բան է երկուշաբթի
առտուն անկողնէն ելելը:

Աքաղաղը թափահարեց թևերը, և բարձր ձայ-
նով կանչեց՝ կու-կու-լիկ-կո՛ւ, կու-կու-լիկ-կո՛ւ:

Հրանդ, անկողնին մէջ, դարձաւ աջ կողմէն
ձախ կողմին վրայ, և ուղեց նորէն աչքերը դոցել:

Բայց, ահա, լսեց ծիծառներուն ձայնը՝ տա-
նիքին քիւլին տակ. մայրիկը կեր կը բերէր իր
կտուցով և ձագուկները կը ճչային, կը ճչային:

— Ախ, ինչ դժուար է դպրոց երթալը, ըսաւ
Հրանդ նորէն:

Այս անգամ, իր աղանջին եկաւ կովերուն
բառաշիւնը և գառնուկներուն մայիւնը. նախիրն
էր որ հաւաքուեր, արածելու կերթար:

Պատուհանէն կարմիր արևն ալ ներս սողաց,
ինկաւ Հրանդին աչքին վրայ, և ըսաւ անոր.

— Ելի՛ր, խելո՛ք տղայ. ծոյրերը միայն կըսեն
թէ դժուար է ոտքի կենալ և դպրոց երթալ:

Աշխարհքին մէջ դժուար բան չի կայ: Հագիր լա-
թերդ, լուսն երեսդ, ան գրքերդ և վազէ դպրոց:

Հօփ, ըսաւ Հրանդ, ու ոտքի ելաւ:

Հուաց երեսները, սանտրեց մագերը, և երբ
գրքերն առած՝ դպրոց կերթար, տեսաւ թէ իրաւ
ծովուծիւնն է եղեր դժուար բանը:

ՏՂԱՆ ՈՒ ԹՌՉՆԻԿԸ

— Նախշուն թռչնիկ, ո՞ւր կերթաս դուն,
այսպէս ձրգած բոյն, տեղ ու տուն:

Կեցիր իմ մօտ, երգէ երգեր,
ապրիր քովս ամբողջ ճրմեռ:

— «Ձեր աշխարհն է աշուն, անձրև,
«ծառ ու ճիւղեր չունին տերև:

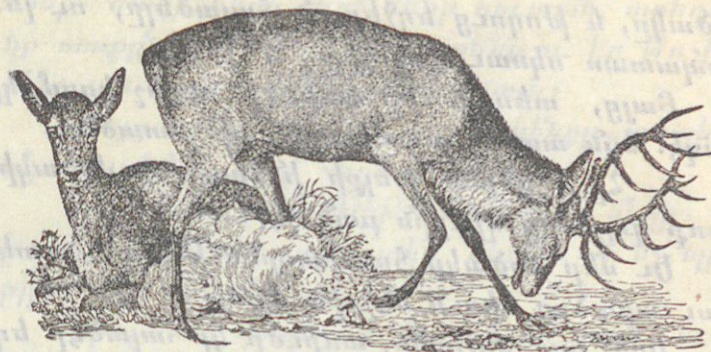
«չի կայ արև, տաքուկ օրեր,
«խնչպէս երգեմ անուշ երգեր:

«Նախշուն տըղայ, սիրուն տըղայ,

«երբ որ նորէն գարունը գայ՝

«ես չեմ մոռնար իմ տունս ու բոյն,

«կու գամ, կերգեմ քեզ օրն ի բուն»:

ԳՈՌՈՋ ՄՈԾԱԿԸ

Պզտիկ մոծակ մը մօտեցաւ եղջերուի մը,
որ հանգիստ կարածէր:

Յանկարծ, եղջերուն գլուխը բարձրացուց
ու սկսաւ փախչիլ:

— Տես, տես, ինչպէս ինծմէ վախցաւ ողոր-
մելին,— պոռաց գոռոզաբար մոծակը: Իրեն պէս
ահագին կենդանի մը, ինծի պէս փոքրիկ արա-
րածէ մը կը փախչի... բայց, ձեռքէս չես ազա-
տիր. տես թէ հիմա ինչպէս կը հասնիմ քեզի
ու կը խայթեմ...

Եւ մոծակը սլացաւ եղջերուին ետեւէն:

Մէյ մըն ալ ետևը դարձաւ, ի՞նչ տեսնէ որ
հաւնիս. ահաւոր առիւծ մը՝ որ խոշոր-խոշոր
ռատիւններով առաջ կը վազէ:

— Վայ, վայ, ես ի՞նչ ըրի իրեն, ի՞նչ փաս-
հասցուցի, որ այսպէս ետեւէս է ինկեր,— բզզաց

մոծակը, և թողուց եղջերուն հալածելը, ու լեզ-
ղապատառ սկսաւ փախչիլ:

Բայց, տեսաւ որ առիւծը ուրիշ կողմ կը
վազէ. այն ատեն, ուրախ-գուլարթ մտածեց.

— Հը, կերևի խելքի ինկաւ որ մոծակին
ձեռք դպցնելը դիւրին բան չէ...

Եւ մեր մոծակը հպարտօրէն թռաւ, նստե-
ցաւ արածող ձիուն մէջքին վրայ:

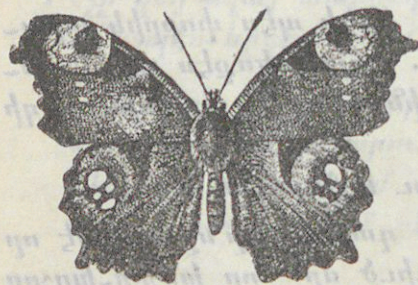
Իսկ, այդ միջոցին, առիւծը կը հալածէր եղ-
ջերուն:

ԵՐԵՔ ԹԻԹԵՌՆԻԿՆԵՐԸ

1

Երեք թիթեռնիկ՝ եղան եղբայր իրարու:
Մէկը ճերմակ էր, մէկը կարմիր, միւսը ոսկեգոյն:

Երեք անհոգ եղ-
բայրները կը պարէին
մինչև իրկուն՝ արե-
ւուն տակ. կը կենա-
յին մէկ թուփէն միւ-
սին վրայ. իրենց մա-
ղի պէս բարակ կնճի-
թը կը թաթխէին ծա-

ղիկներու բաժակին մէջ, կը ծծէին շաքարի պէս
քաղցր հիւթը:

— Ախ, ինչ գեղեցիկ բան է, կըսէին ա-

նոնք. ծաղիկները մեզի մեղր կուտան, արեղակը
կը տաքցնէ, մենք ալ կը պարենք ու կը թռչինք:
Ինչ լաւ բան է թիթեռնիկ ըլլալը:

Բայց ահա, օր մըն ալ, երկինքը ամպեց և
սկսաւ անձրև գալ՝ հեղեղի պէս:

— Աման, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. աշ-
խարհքի վերջն է, արեգակը մեռաւ. ինչ պիտի
ըլլայ մեր վիճակը...

Երեքն ալ վազեցին ծղօտի մը տակ. ուղե-
ցին թռչիլ, բայց իրենց թևերը թրջեր էին և
չէին կրնար շարժել:

2

Յանկարծ, տեսան թէ, քիչ մը անդին, կակաչ
մը կայ, — կարմիր ու դեղին գոյներով կակաչ մը,
որ գոցեր է թերթիկները և կը կենայ արեւին տակ:

— Աղուոր կակաչ, դուն
բարի ես, ըսաւ թիթեռնիկնե-
րէն մէկը. բաց թերթիկներդ,
որ զանք քիչ մը նստինք ա-
նոնց մէջ, չորցնենք մեր թե-
ւերը ու թռչնք երթանք:

— Ես կը բանամ թեր-
թիկներս, ըսաւ կակաչը, բայց կը բանամ դեղին
ու կարմիր թիթեռնիկներուն համար. անոնք
ինձի կը նմանին, ես ալ անոնց: Ներս կառնեմ
երկուքը, բայց չեմ առներ ճերմակը. ես սովո-
րութիւն չունիմ օտար հիւր ընդունելու:

— Քանի որ այդպէս է, ըսին կարմիր ու գեղին թիթեռնիկները, մենք ալ չենք գար: Մենք չենք ուզեր որ դուռը թողունք մեր եղբայրը:

3

Մակայն, անձրեր կու գար:

Թիթեռնիկները ուժ տուին իրենց թևին. հազար նեղութիւնով թռան, հասան գեղեցիկ շուշանին քով:

— Այ շուշան, դուն մեծ ես, դուն ազնիւ ես. քիչ մը տեղ տուր մեզի՝ քու պըսակիդ մէջ, մինչև որ անձրեւը դադրի, թևերնիս չորցնենք ու թռինք երթանք. մեզք ենք, գլխ մեզի:

Շուշանը հըպարտ-հպարտ նա-

յեցաւ անոնց և ըսաւ.

— Ներս կառնեմ ձերմակը, որ իմ գոյնս ունի, բայց չեմ առներ միւսները. ես չեմ ճանչնար զանոնք:

Այն ատեն, ձերմակ թիթեռնիկը ըսաւ բարկութեամբ.

— Եթէ մեր երեքին համար տեղ չես տար, ես ալ չեմ գար պսակիդ մէջ: Ի նշպէս կրնամ

բաժնուիլ իմ եղբայրներէս: Ո՛չ, հազար անգամ ոչ: Լաւ է որ միասին թրջինք, միասին նեղուինք՝ քան թէ իրարմէ բաժնուինք:

4

Թիթեռնիկները ուզեցին անգամ մըն ալ թռչիլ և ուրիշ տեղ մը փնտռել. շարժեցին իրենց թրջած թևերը, բայց չի կրցան:

Այս միջոցին էր որ արևը ելաւ ամպին ետևէն, և իր ճաճանչները ձգեց թիթեռնիկներուն փափուկ թևերուն վրայ:

— Բարի եղբայրներ են ասոնք, իրար շատ կը սիրեն,— ըսաւ արևը, վարձատրեմ զիրենք:

Եւ թիթեռնիկները ուրախացան, չորցուցին իրենց թևերը և սկսան դարձեալ պարել օդին մէջ՝ զուարթ ու անհոգ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք ձեր քարտախտակին վրայ՝ դէմ դէմի — ճերմակ-սպիտակ: ճերմակ և սպիտակ գրեթէ նոյն նշանակութիւնն ունին, այս պատճառով անոնց կ'ըսենք հոմանիւ բառեր:

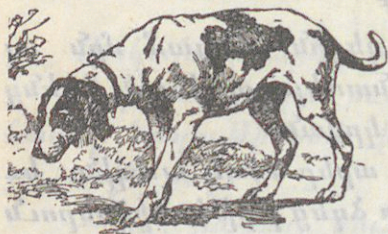
Գրենք ուրիշ հոմանիւ բառեր ալ.

1. Զգես	— Հանգեմ	4. Ճամբայ	— Ուղի
2. Ակռայ	— Ասամ	5. Ճամբարդ	— Անցորդ
3. Տուի	— Բնակարան	6. Գիր	— Տառ

ԺԱՄԿՈՋԸ ԵՒ ՈՒՏԱՒՈՐԸ

1

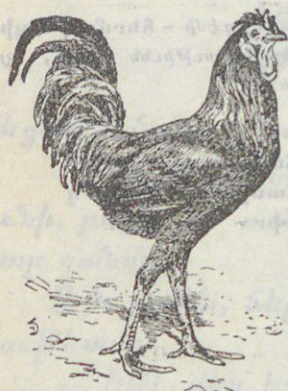

Օրուան մէկը կեռ պոչ
շունը
իր 'տիրոջմէն նեղացած՝
միտքը դըրաւ ճրգեղ
տունը,
փախիլ, երթալ, ալ չգալ:

Բայց եկուր տես, գտաւ ընկեր
մեր շատախոս աքլորը:

Չափեցին վար, չափեցին վեր,
ինկան ճամբայ միասին:

2

Քըրտինք մըտած աքլոր ու շուն՝

ոտք քաշեցին լեռ ու ձոր.
ցորեկն անցաւ, եղաւ իրկուն,
վանքի մը մօտ կանգ առին:
—Մ'ի հերիք է, եղբայր աքլոր,
ըսաւ շունը խիստ յոգնած.
եկուր պառկինք, քնանանք որ
առտուն կանուխ արթնանք:
Աքլորն ելաւ ու թառեցաւ
վանքին վերի տանիքը.
շունն ալ փրոնեց իր չորս
թաթը,

զըռան առջև երկընցաւ:

3

Մեր ճամբորդներն այսպէս վատ լաւ,
մուլին անցուցին կիսաքուն:

Լուսածագին աքլորն ելաւ
կանչեց իրեն կուկիկուն:

Որ տեղէն որ, այդ չար
ժամուն,

ձայնը լսեց աղուէսը.
վազեց եկաւ, տեսաւ
արթուն

մեր աքլորին երեսը:

— Բարի լոյս քեզ, աքլոր եղբայր,
աղուէսն ըսաւ քիթը վեր.

խնդրեմ, եկուր, շուտ գուռը բաց,
վանքն աղօթել եմ եկեր:

— Բարո՛ւմ եկար, քանոր աղուէս,
աչքիս վրայ տեղ ունիս.

գալըդ բարի, աղէկ կըսես,
ինձի կու տաս աւետիս.

բայց տես, վանքին զրանը քով
մեր ժամկոչը պառկեր է,
արթընցուր որ բանայ գուռը,
ըսաւ վարպետ աքլորը:

4

Մեր աղուէսը՝ սուտ դւիտաւոր՝
վանքին զըռան մօտեցաւ.

բայց որ տեսաւ զամբոն խոշոր,
ոտքը տակը ծալուեցաւ:

Շունն է յանկարծ հաչեց հա՛ւ, հա՛ւ,
ցատկեց տեղէն մէկ կանգուն,
վրան հասաւ այն աղուէսին,
սև ուխտ բերաւ իր գլխուն:
Լեղապատառ ու կաղնիկաղ,
աղուէսն հազիւ հոգին փրկեց.
երբ որջն հասաւ արիւնթաթախ,
շունչ մը առաւ ու ըսաւ.

— Չէ, քանի այս վանքն այսպէս դեռ
ժամկոչ ունի իր դուռը,
Աստուած վրկայ, իր կեանքին մէջ
ալ ուխտաւոր չի տեսներ...

1. Աղուէսը ինչո՞ւ ուխտաւոր եղաւ և ի՞նչ ըսաւ աքլորին:

2. Աքլորը ի՞նչ պատասխանեց:

3. Ո՞վ էր ժամկոչը և ի՞նչ ըրաւ:

4. Հապա եթէ աքլորը ի՞նք բանար վանքին դուռը:

ԲԵՐՆԻՆ ՀԱՄԸ ԳԻՏՅՈՂ ՇՈՒՆԸ

1

Մեծ քաղաքի մը մէջ, օր մը, ճամբորդին
մէկը հացագործի մը խանութէն հաց կը գնէր:
Տեսաւ որ խոշոր շուն մը եկաւ, կեցաւ իր առ-
ջն և կարծես հասկցնել կուզէր թէ՛ քիչ մըն ալ
այդ հացէն ինծի տուր:

Ճամբորդը փրցուց կտոր մը և նետեց անոր:

— Այս շունը ձերն է, — հարցուց ճամբորդը
հացագործին:

— Ո՛չ, պատասխանեց հացագործը. բայց
մեր խանութին առջևէն անդին չերթար, և անց-
նող դարձողէն դրամ կը մուրայ:

— Դրամ կը մուրայ, զարմացած հարցուց
ճամբորդը. շունը ի՞նչ պիտի ընէ դրամը:

— Օ՛, պարոն, շատ լաւ գիտէ թէ ի՞նչ պի-
տի ընէ. կը մանէ հացագործի մը խանութը և
կարկանդակ կը գնէ, ըսաւ հացագործը:

2

Ճամբորդը շատ զարմացաւ այս անհաւատալի
խօսքերէն և ուզեց ստուգել լսածները:

Սկսաւ քալել փողոցն ի վար: Շունը հետե-
ւեցաւ իրեն. ճամբորդը կանգ առաւ փողոցին
մէջ. շունն ալ կանգ առաւ, և աչքովը կը հաս-
կըցընէր թէ բան մը կուզէ:

Այն ատեն, ճամբորդը տասնոց մը նետեց
գետինը:

Շունը խաժաւ տասնոցը և սկսաւ քալել.
հասաւ փուռի մը առջև, կանգ առաւ հացագոր-
ծին դէմ, առջևի երկու թաթերը դրաւ հաշ-
դուսեղանին վրայ, և դրամը երկնցուց հացա-
գործին:

3

Հացագործը հասկցաւ. հաց մը տուաւ շանը:
Բայց շունը ուժով կը սեղմէր դրամը իր ալ-
ուաներուն տակ և չէր ձգեր:

Հացագործը ըմբռնեց թէ ինչ ըսել կուզէր շունը, ուստի, ձեռքը երկնցուց փոքր կարկանդակի մը. շունը անմիջապէս ուրախութեամբ վար ձգեց դրամը, առաւ կարկանդակը, և պոչը երերցնելով, սկսաւ ուտել:

Ճամբորդը ապշած էր և չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹՅՈՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն դէմ իրենց համանիշները.

1. Ուտուցիչ

2. Տղայ

3. Մեծ

4. Մօտիկ բռն

5. Անդամ

6. Լուսամուտ

Նկար, իմ աղօտը գտնուելու

ԱՌԱՋԻՆ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ

1

— Ախ, մայրիկ, ես երթամ շուկան, ես երթամ բերեմ, կրտէր պղտիկ Սիսակ իր մայրիկին:

Սիսակեց տունը քիչ մը հեռու էր շուկայէն. ասոր համար, մայրիկը կը վախնար զինք շուկայ խրկելու:

Այդ օրը, Սիսակին մայրը լուացք կրնէր, և յանկարծ, օճառն էր պակսեր. է, ի՞նչ ընէր, լուացքը կիսամ թողուր:

— Հա, մայրիկ, ես երթամ շուկան... ես երթամ, — միշտ կը պնդէր Սիսակ:

— Տէ լաւ, գնա, տեսնեմ պիտի կրնաս քսածներս բերել: Ա՛ռ զամբիւղը, ա՛ռ քեզի սա տասը դահեկաննոցն ալ. կառնես մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ ու չորս դահեկան ալ ետ կը բերես: Հասկցա՞ր. անգամ մը կրկնէ տեսնեմ. ի՞նչ պիտի ըսես:

— Մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ և չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կրկնեց Սիսակ:

— Լաւ, ապրիս. տէ վաղէ, շուտ. չուշանաս, տես:

Սիսակ, իսկոյն, զամբիւղը գլուխն անցուց և ուրախ-ուրախ դուրս վաղեց:

— Մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ և չորս դահեկան ալ ետ, — կը կրկնէր ճամբան, աշխատելով որ չի մոռնայ:

2

Քիչ մը անդին, դէմն ելաւ Մարիամը, դըրացիենց աղջիկը:

Սիսակ՝ ցոյց տալով գլխուն անցուցած դամբիւղը, հպարտութեամբ ըսաւ.

— Տես, Մարիամ, շուկայ կերթամ:

— Սիսակ, եկուր որ ես ալ տիկնիկս ցոյց տամ քեզի. տեսնաս, ի՞նչ սիրուն է:

— Չէ, չէ, կուշանամ, — պատասխանեց Սիսակ, ու շարունակեց վազել:

— Մէկ հօխա լեղակ, չորս տուփ օճառ, չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կը կրկնէր մտքէն:

3

Մօտիկ փողոցէն դուրս ելաւ՝ բարձրահասակ, նիհար ծերունի մը, թևին տակ մեծ հովանոց մը, ու կերթար դէպի վեր: Դպրոցին ուսուցիչն էր, պարոն Հայրապետը:

Սիսակ, տեսնելով վարժապետը, հանեց զամբիւղը գլխէն, քղանցքները շիտկեց և շտապելով առաջ անցաւ:

Երբ մօտեցաւ վարժապետին, մեծի պէս բարեւ տուաւ:

— Ա՛, շուկայ կերթաս, Սիսո՛, — հարցուց Պ. Հայրապետը:

— Այո՛, պարոն, մայրիկս խրկեց, — պատասխանեց Սիսակ, ու սկսաւ նորէն կրկնել մտքովը.

— Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ ետ: Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ ետ. . .

Ու կը քալէր արագ-արագ:

4

Սիսակ շարունակեց իր ճամբան, աշխատելով յեղել մայրիկին պատուէրը:

Դէմն ելաւ նախիրը, և եղին մէկը կոտորները տնկած՝ վրան եկաւ:

Վախցաւ Սիսակ, բայց վաղեց առաջ ու սկսաւ քալել:

Ի՞նչ էր ըսեր մայրիկը. մոռցեր էր:

— Հո՛, մտաբերեց յանկարծ, ուրախութեամբ. մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ. . . մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ. . .

Վերջապէս, հասաւ խանութը:

Սիսակ ներս մտաւ, ու հպարտ-հպարտ ըսաւ խանութպանին.

— Մէկ դահեկան լեղակ, մէկ օճառ տուփ և չորս հօխա ալ ետ:

Խանութպանը խնդաց:

— Ի՞նչ, ի՞նչ:

— Մէկ դահեկան օճառ, մէկ լեղակ տուփ, չորս հօխա ալ ետ,— կրկնեց Սիսակ:

— Կերելի՛ մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ,— հարցուց խանութպանը խնդալով:

— Այո՛, այո՛, մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ,— կարմրելով հաստատեց Սիսակ:

Երջանիկ և ուրախ դէմքով, տուն կը վերադառնար փոքրիկ Սիսակը. զգուշութեամբ բռնած էր զամբիւղը, և ձեռքին մէջ ամուր սեղմած էր չորս դահեկանը:

Դունէն ներս մտնելով, վազնէ վազ գնաց խոհանոցը ու պոռաց.

— Մայրիկ, մայրիկ, տես, բերի ամէնը. սոքեզի մէկ լեղակ հօխա, մէկ օճառ տուփ, չորս դահեկան ալ ետ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն համանիշները.

1. Կեցու
2. Հասկցնել
3. Պրամ

4. Անմիշտպէս
5. Արեւ
6. Հառազայր

7. Դահեկան
8. Կարմրելով
9. Ամուս

ԲԱՂԵՂԸ ԵՒ ՈՒՌԵՆԻՆ

Բաղեղի հունտ մը ինկած էր՝ ուռենիի մը արմատին քով: Եկաւ ամառ. բաղեղը ծիլեր արծակեց, աճեցաւ ու տեսաւ ուռենին:

— Բարի ուռենի, ըսաւ բաղեղը. կուզեմ ես ալ վեր բարձրանալ, կուզեմ ես ալ արևին լոյսը վայելել՝ այդ բարձր տեղէն. թող կու տամ որ փաթթուիմ բունիդ ու գամ վերը, հանգչիմ քու դալար ճիւղերուդ մէջ:

Ուռենին գլուխն երերցուց, և «այո՛, այո՛» ըսաւ՝ տերևները շարժելով:

Բաղեղը փաթթուեցաւ անոր բունին, մազըլցեցաւ կամաց կամաց, ելաւ, ելաւ մինչև դալար ճիւղերը:

Ծծեց արևուն ճառագայթները և շատ չանցած՝ բացաւ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր ու դեղին ծաղիկներ:

Ծառը որ ծաղիկ չունէր՝ զարդարուեցաւ նոր հարսի պէս:

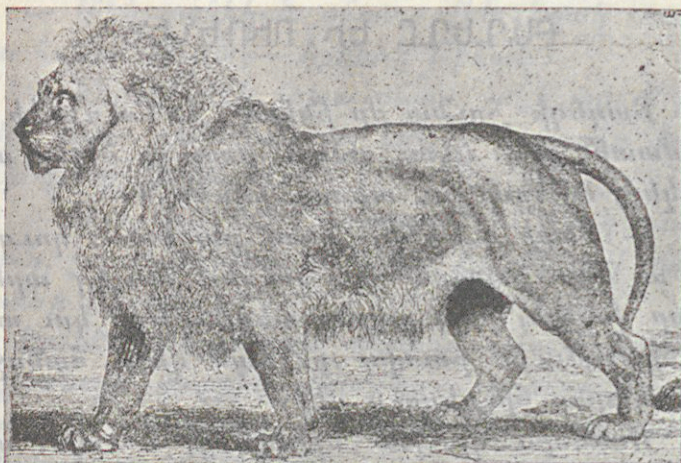
Ուռենին բաղեղին օգնեց, բաղեղն ալ բարտին գեղեցկացուց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն համանիշները.

1. Փոքրիկ
2. Չորս կողմը
3. Զի խօսիլ
4. Փրկած է

5. Հանգստ
6. Քաջասիր
7. Կը ձգի
8. Ծիլ

ԿԱՄՈՒՐՁ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

1

Անգամ մը, կենդանիները եկան, շարուեցան՝ անտառին մեծ կաղնիին տակ, և խորհուրդի նըստեցան:

Խօսք առաւ առիւծը:

— Գիտէ՞ք, աղաներ, այս ժողովը ինչու ենք գումարեր...

Գայլը ոռնաց, արջը մուտաց. ամէնքն ըսին թէ պատճառը չեն գիտեր:

Այն ատեն, անտառին թագաւորը այսպէս ըսաւ.

— Այսօր հաւաքուեր ենք՝ մեծ գործի համար: Դուք բոլորդ գիտէք որ՝ այս անտառը նեղ կուգայ մեզի... աղուէսը կը գանգատի որ՝ երկու

տարի է, բերանը հաւու միտ չէ տեսեր. գայլը բորոտութիւն է առեր, և բժիշկները պատուիրեր են որ գտնուէի արիւն լակէ. բայց ի՞նչպէս լակէ, իշխաններ, երբ անտառին մէջ ոչ նախիր կը մտնէ, ոչ ալ ոչխար մը հիւր կուգայ... պատճառը շատ պարզ է. սա մեր քովի անիծած գետը՝ մեզ աշխարհքէն կտրեր է. այսպէս որ մնայ, մենք ամէնքս ալ կորսուած ենք. պէտք է որ ասոր մէկ ճարը գտնենք...

Կենդանիները մռնչեցին, ոռնացին, ճչացին ու ամէնքն ալ իրաւունք տուին Առիւծին:

2

Շատ խորհեցան, քիչ խորհեցան, վերջապէս վճռեցին որ՝ գետին վրայէն կամուրջ մը ձգեն:

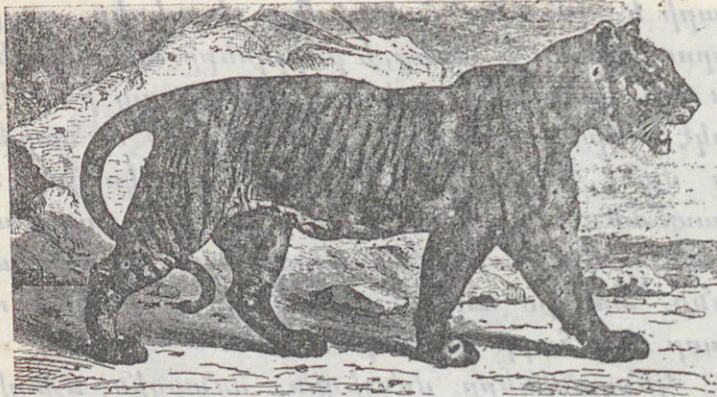
— Աղուէսը թող ճարտարապետ ըլլայ, ըսաւ Առիւծը. թող պատրաստէ կամուրջին յատակագիծը... ի՞նչ կըսէք, իշխաններ. Աղուէսին քուէ կուտա՞ք այս պաշտօնին համար...

— Հրամանք է, հրամանք է, մուտացին ժողովականները:

— Շատ լաւ, ըսաւ Առիւծը. հիմա բաժնեք աշխատութիւնը մէջերնիս. թող ամէն մէկը պաշտօն մը առնէ և սկսինք շինութեան...

Կապիկը ժողովին քարտուղարն եղաւ և գրեց որոշումները:

Վագրը ուստա-պաշի պիտի ըլլար և արջն անտառէն գերան պիտի կտրէր. փիղն իր կնճիթով ջուր պիտի կրէր, էջն ալ կռնակով կիր ու աւազ:

Երբ խորհուրդը լմնացաւ, կենդանիները անտա-
ռէն դուրս ելան, և խումբով գացին գետին մօտ
Գացին, որպէս զի որոշեն ձգուելիք կա-
մուրջին տեղն ու պարագաները:

Ահա, այդ միջոցին, էջը առաջ անցաւ, խո-
նարհութիւն մը բրաւ Ա-
ռիւծին դէմ, և դառնալով
ժողովին՝ հարցուց.

— Աղաներ, շատ աղէկ
լսիք, շատ լաւ որոշեցիք,
բայց բան մը կայ որ դեռ
խելքիս չի պառկեցաւ.

ըսէք, կաղաչեմ, այս կամուրջը որ պիտի շինենք,
գետին երկայնքէն պիտի ձգենք թէ լայնքէն...

1. Ինչ կըսէք իշուն հարցումին

ԱԼԻՆ ՈՒ ԱՐԱՋԸ

Օղբ չոր էր,
տարին երանշտ.
աղանձեր էր
սար, ձոր ու դաշտ:
Բարկացեր էր
վերէն Տէրը,
սպառեր էր
մեծ գետերը:

Իր ծերացած
էջը հեծած՝
Արազն անցաւ ծերուկ Ալին:
— Հէյ խան Արազ, վայ քու հալին,
դարձաւ ըսաւ.
տես դուն բանին
որ Ալին
էջն ալ հունէդ անա անցաւ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ուշագրութիւն տուէք սա երկու բառերուն՝ մօր-լոյս: Մէկը
միւսին հակառակ նշանակութիւն ունի: Այս տեսակ բառերուն կըսենք
հակառակ

հակառակ բառեր

1. Լաւ — Վատ

3. ձեռմակ — Սեւ

2. Բարի — Չար

4. Կարծր — Կալուզ

Գրեցէք սա բառերուն հակառակները.

1. Պատանի

4. Խնդալ

7. Թմրիլ

2. Ծառայ

5. Հնազանդ

8. Սրջանիկ

3. Իրիկուն

6. Բնանալ

9. Չբաւոր

ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

1

Մի՛ վարմանաք, տղաք, որ կոյրերն ալ գիրք ունին և կոյրերն ալ կրնան կարդալ ձեզի պէս: Դուք աչքով կը կարդաք, անոնք ալ մատներով:

Կոյրերուն գիրքը ձեր գրքին պէս շինուած չէ. անոնց գրքին մէջի գրերը դուրս ցցուած են. կոյրերը, իրենց մատները քսելով այդ գրերուն վրայ, կը հեզեն և կը սկսին կարդալ:

Բայց, մտիկ ըրէք որ իմանաք թէ ո՞վ հնաւրեց, և ինչպէս հնարեց կոյրերուն գիրքը:

2

Օր մը, գիտունին մէկը, եկեղեցիի մը դռան առջևէն կանցնէր. տեսաւ որ հոն կոյր աղքատ մը նստած է և ողորմութիւն կուզէ:

Գիտունը ուզեց օ՞ դուրուշնոց մը տալ անոր. ձեռքը տարաւ գրպանը, հանեց դրամը և դրաւ աղքատին ափը:

Կոյրը շօշափեց դրամը և զարմացաւ. դարձեալ շօշափեց, և հասկցաւ որ ոսկի մըն է ձեռքին դրամը:

Կոյրը թէև աղքատ էր, բայց պարկեշտ մարդ էր. ուստի, անմիջապէս, պոռաց անցորդին ետևէն.

— Պարոն, պարոն, անշուշտ սխալած ըլլալու էք. ինծի տուած դրամսիդ ոսկի է:

Գիտունը ետ դարձաւ, և տեսաւ որ՝ իրաւ, սխալուածով, օ՞ դուրջի տեղ՝ ոսկի մը տուած է:

— Բայց, ինչպէս գիտցար որ տուածս ոսկի է, հարցունց գիտունը զարմացած:

— Ինչպէս գիտցայ, ըսաւ կոյրը. շօշափեցի մատներովս և հասկցայ:

3

Գիտունը շարունակեց իր ճաբան, բայց իր մտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ. — Եթէ կոյր մը կրնայ մատներով ճանչնալ դրամ մը, ինչո՞ւ ուրեմն պիտի չի կրնայ ճանչնալ գրեր և թուանշաններ, եթէ անոնք շինուին ցցուած ձևով...

Մտածեց, մտածեց, և սկսաւ շինել այդ ձևով գրեր, այդ գրերով ալ գիրք մը:

Եկեղեցիի մը դռան առջև կոյր պատանի մը գտաւ, տարաւ իր տունը. սկսաւ անոր մատները գրերուն վրայ քսել տալով՝ կարդալ սորվեցնել:

Քիչ ատենէն, կոյրը ճանչցաւ բոլոր գրերը, և սկսաւ ինքնիրեն կարդալ ամէն բան:

Անկէ ետք, գիտունը բոլոր աշխարհին յայտնեց իր գիւտը:

Առաջին անգամ, ինք բացաւ կոյրերուն համար դպրոց մը. իրեն նայելով՝ ուրիշներ ալ բացին, և այսօր, աշխարհի շատ քաղաքներուն մէջ՝ կան կոյրերու վարժարաններ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃԱՌԹԻՒՆ

Դտէք սա բառերուն հաւանիւթերը.

1. Աղբաւ	4. Եսելի	7. Պագեցաւ
2. Կոսած	5. Սխալումով	8. Բացաւ
3. Պարկեւ	6. Լոյս	9. Անաջիւն

ԺԱՄԿՈՉԸ - ՔԱՀԱՆԱՅ

1

Եղեր է, չէ եղեր, խենդ ու տգէտ քահանայ մը: Ճամբան, երբ տեսնէր որ դէմէն մէկը կու գայ, դեռ քառսուն քայլ հեռուէն կը պոռար.

— Հէյ, հեռու, ճամբայ տուր:

Օր մըն ալ, այսպէս, թագաւորին հանդիպեցաւ:

— Էյ, հեռու, ճամբայ տուր, պոռաց քահանան փողոցին ծայրէն:

Սակայն, թագաւորը դիտաւորութիւն չուներ ճամբան շեղելու, և կը շարունակէր առաջ գալ:

Քահանան ստիպուեցաւ ինքը ճամբայ տալ: Երբ որ իրարու մօտեցան, թագաւորը ըսաւ անոր.

— Վաղն առտու, կանոնիս, պէտք է պալատագաս. քեզի երեք հարցում պիտի հարցնեմ. եթէ չկրնաս անոնց պատասխանը տալ, վար պիտի առնեմ փիլոնդ...

2

Առ քեզի բան. տէրտէրը խենդ ու խելառ պոռալ-կանչելու մէջ վարպետ էր, բայց հարցումի պատասխան տալը բնաւ գործին չէր գար:

Ելաւ գնաց ժամկոչին քով: Ժամկոչը իրմէ աւելի խելոք էր, ուստի անկէ խելք հարցուց:

Վերցուցին, ձգեցին, վերջապէս՝ որոշեցին որ, տէրտէրին տեղ, ժամկոչը երթայ թագաւորին քով: Ժամկոչը հագաւ քահանային հագուստը և գնաց պալատ:

3

Պալատին մէջ, զինք դիմաւորեց թագաւորը՝ թագը գլխին, մականը ձեռքին, և ոսկիի ու արծաթի մէջ կորսուած:

— Հա, եկա՞ր, ըսաւ թագաւորը:

— Այո, ի՞նչ ընեմ, եկայ, պատասխանեց քահանան:

— Տէ ուրեմն, ամէնէն առաջ, պատասխանէ սա հարցումիս. որքան հեռու է արևելքը արևմուտքէն:

— Մէկ օրուայ ճամբայ է:

— Ի՞նչպէս, հարցուց թագաւորը:

— Ահա թէ ի՞նչպէս. արևը արևելքէն արևմուտք կերթայ և մէկ օրէն տեղ կը հասնի:

— Շիտակ է, ըսաւ թագաւորը: Հիմա պատասխանէ երկրորդ հարցումիս. որքան կարժեմ ես՝ անձովս ու հագուստներովս:

— Քրիստոսը գնահատեցին 30 դահեկանի, ուրեմն դուն 29 դահեկանէն աւելի չես արժեր:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ թագաւորը. քանի որ դուն այդքան խելացի ես, գիտցիր թէ հիմա ի՞նչ բանի վրայ կը մտածեմ ես:

— Դուն հիմա կը մտածես թէ՛ քու առջև կեցողը քահանան է. բայց ոչ, քու առջև կանգնածը ժամկոչն է:

— Է՛ ուրեմն, քանի որ այդպէս է, ասկէ ետք դո՛ւն կրկա՛ս քահանայ, քահանան կրկայ ժամկոչ, — ըսաւ թագաւորը:

Այդպէս ալ եղաւ:

ԲԱՌԱՅՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գտէք սա բառերուն հակամիտները

1. Կանուխ	4. Կը բարձրանայ	7. Կը կենայ
2. Յուրս	5. Անօրի	8. Անուշ
3. Կը մսէին	6. Հեռուէն	9. Նստիլ

Ա Շ ՈՒ Ն

Խնչպէս եղաւ, թըռաւ յանկարծ ցուրտ հիւսիսէն ան չար քամին, տեսաւ սիրուն զըրախտ դարձած ճամբաները լեռան, ձորին:

Ու զայրացած ըսաւ ահա.

— Խնչ էք այդպէս զարդարուեր դուք, չէ՞ք տեսներ որ ելեր կու գայ սառնամանիք, ձըմեռ ու փուր:

Ծառերն ամէն սուգը մըտան, հովին տուին նախշուն լաթեր, ըսին «ափսոս մեր ամառուան, «ափսոս, գոցին արև օրեր»:

Թրոշունները երամ եղած՝ ամէն կողմէ հաւաքուեցան, թըռան բարձրէն թևատարած, թըռան, աչքէ կորսուեցան:

Արօտական, հովիւ ու հօտ իջան լեռնէն դաշտերը ցած. ձորին առուն լոկ փըրփուրոտ՝ քարերուն հետ մինակ մընաց:

Լեղապատառ դողդրղացին տերևները ցուրտ ճիւղերուն. թափթրփեցան ասդին անդին, սըրսըփալով գացին հեռուն:

Արևն երկրէն չի կշտացած՝ ամպը եկաւ գինքը թաղեց. ամպը եկաւ ու վերէն ցած հանդարտ, հանդարտ արցունք մաղեց:

ԲԱՌԱՅՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Եկէ՛ք բաժնենք սա ամէն մէկ բառը ու տեսներ թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ քանի՞ բառ կայ.

1. Գաջտփրտ	— Բաջ	և փրտ
2. Գարետախտակ	— Բար	և տախտակ
3. Դասագիրք	— Դաս	և գիրք
4. Կուտպետ	— Կու	և պետ
5. Անգանատուն	— անգա	և տուն

Երբ որ երկու դատ դատ ու խնայող բառեր՝ իրարու կը միանան և մէկ բառ կը կազմեն, այդ բառին կռօնք բարդ բառ: Բա՞ջտփրտ, Բա՞րեախտակ, Դա՞սագիրք բառերը բարդ բառեր են:

ՀՈՎԸ, ԶՈՒՐԸ ԵՒ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐԸ

1

Երբ որ դաշտը պտոյտի էին գացեր, ուսուցիչը իր քով հաւաքեց աշակերտները, և սա հարցումը ըրաւ անոնց.

— Ըսէ՛ք տեանեմ. դուք գիտէ՞ք որ արտին մէջ երկրագործը կը ցանէ ցորենն ու գարին, ոսպն ու կորեկը. ո՞վ կը ցանէ հապա անտառին ծառերը, դաշտին խոտերն ու լեռան ծաղիկները...

Աշակերտները մտմտացին, մտմտացին, բայց չի կըրցան պատասխան տալ:

2

— Վազէ, վահան, բոնէ տա հովանոցի նման մեծ չոր բոյսը և հոս բեր, ըսաւ ուսուցիչը:

Վահան բոնեց և բերաւ:

— Ուսուցիչը առաւ և ըսաւ.

— Տղաք, եթէ այս բոյսը նեւեմ օղին մէջ, ո՞վ կը քշէ կը տանէ զայն:

— Հո՛վը, հո՛վը, — պոռացին ամէնքը:

— Հիմա, նայեցէ՛ք և ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կայ ասոր ծայրը:

— Սերմեր, սերմեր, ըսին անոնք:

— Երբ հովը այս չոր բոյսը զլորելով տանէ, ի՞նչ կըլլան անոր վրայի սերմերը:

— Կը թափին, կը թափին, պատասխանեցին աշակերտները:

— Ուր կը թափին:

— Ասդին, անդին:

— Ուրեմն հովը ի՞նչ կընէ սերմերը:

— Հովը սերմերը կը ցանէ:

— Հիմա ըսէ՛ք. երբ խոտերուն ու ծաղիկներուն սերմերը հասունանա՞ն հովը ի՞նչ կընէ զանոնք:

— Հովը կը քշէ կը տանէ, կը ցրուէ ամէն կողմ:

— Ըսել է, երկրագործէն զատ ալ ո՞վ կը ցանէ:

— Հո՛վը, հո՛վը, պոռացին աշակերտները:

3

Տղաքը մտան ծառերուն մէջ:

— Ատղիկ, տես, ի՞նչ կընէ տա թռչունը:

— Խնձորը կը կտցէ, խնձորը կուտէ:

— Թռչունները մինակ խնձոր կուտեն:

— Ո՛չ, տանձ ալ կուտեն, սերկիւլ ալ կուտեն, բոլոր պտուղներն ալ կուտեն:

— Ըսէ, Արամ, ի՞նչ կան պտուղներուն մէջ:

— Կուտեր, կուտեր, ըսաւ Արամ:

— Ճիշտ է: Թռչունները կուտեն ամէն տեսակ պտուղներ և կը տանեն ամէն կողմ. այդ պտուղներուն կուտերը կը թափին հոս ու հոն, և անոնցմէ կը բուսնին ծառեր ու թուփեր:

— Հիմա հասկցայ, ըսաւ Բաբկէն. մեր գեղին բլուրին վրայ միս մինակ սև-թութի ծառ մը բուսեր է. ըսել է, կամ հովը, կամ թռչուններն են ցաներ անոր սերմը. ճիշտ է, պարոն:

— Ճիշտ է, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Հիմա ըսէք, տղաք, ալ ո՞վ կը ցանէ ուրեմն:

— Թռչուններն ալ, թռչուններն ալ, ըսին աշակերտները:

4

Տղաքը շարունակեցին իրենց ճամբան:

— Տղաք, նայեցէք սա առուին. ի՞նչ կը բերէ ջուրը:

— Պտուղի կուտեր են, պտուղի կուտեր են, կանչեցին մէկ քանինները:

— Կը նշանակէ թէ ջուրն ալ կը ցանէ, ըսին շատերը:

Տղաքը անցան խոտերուն մէջէն:

— Մկրտիչ, ատ ի՞նչ է փակեր լաթերուդ:

Ընկերները նայեցան և ըսին.

— Խոտի սերմեր են:

— Ուրեմն, մենք ալ կը ցանենք, ըսաւ Տիգրանուհին:

— Ճիշտ է, կրկնեց ուսուցիչը: Շատ լաւ, հիմա գացէք խաղալու. բայց, երթալէ առաջ՝ անգամ մըն ալ ըսէք թէ՛ մենք ի՞նչ սորվեցանք այսօր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ երկու մասէ կազմուած են սա բառը բառերը.

1. Յրկարգործ

4. Սալայասակ

2. Ասախճագործ

5. Մեծապատիւ

3. Կօշակար

6. Վարժաւուն

Խնչպէս կը տեսնէք, ա գիրը կապ է եղեր և կապեր է երկու բառերը իրարու հետ: Այս ա գրին կըսենք յօդակապ:

Օ Դ Ը

1

— Գիտէ՞ք, տղաք, բան մը կայ որ չենք տեսներ, բայց միշտ մեզի հետ է. մեզի հետ է՝ տանը մէջ, տունէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ամէն ամէն տեղ՝ ուր որ երթանք: Գրտէք տեսնեմ, ի՞նչ բան է, հարցուց ուսուցիչը աշակերտներուն:

Տղաքը սկսան իրարու երես նայիլ ու մտմտալ: Մտմտացին, բայց չի գտան:

— Ա՛ռ սա գիրքը, Աւետիս, ու շարժէ, արագ-արագ, երեսիդ դիմաց:

Աւետիս առաւ ու շարժեց:

— Ի՞նչ կիմանաս երեսիդ վրայ, հարցուց ուսուցիչը:

— Հո՛վ, պատասխանեց Աւետիս:

— Հիմա դո՛ւն ըսէ, Կարապետ, ըսաւ ուսուցիչը. երբ որ ուժով վազես փողոցին մէջ, ի՞նչ բան կը զգաս դէմքիդ դէմ:

— Հո՛վ, հո՛վ, պատասխանեց Կարապետ:

— Լա՛ւ, բայց ի՞նչ բան է հովը:

Տղաքը նորէն լռեցին, որովհետեւ չէին գիտեր:

2

— Է՛, հիմա մտիկ ըրէք որ ըսեմ ձեզի թէ ի՞նչ է հովը:

«Հովը օդ է. օդ ըսուածն ալ առարկայ մըն է, բայց թեթեւ է, թափանցիկ է և չտեսնուիր. ո՛չ համ, ո՛չ ալ ձեռնի: Երկրի վրայ չի կայ տեղ մը որ օդ չըլլայ. մեր սենեակին մէջ, սենեակէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ուր որ երթանք՝ միշտ օդ կը գտնենք:

«Օդն է որ մեր քիթէն ու բերնէն ներս կը քաշենք. մօտեցուցէք ձեռքերնիդ ձեր բերնին և հօ ըրէք. տեսէք, ձեր ներս քաշած օդն է որ դուրս կու տաք: Եթէ օդ չըլլար՝ բոլոր մարդիկ, բոլոր կենդանիները, բոլոր թռչունները անմիջապէս պիտի մեռնէին, բոյսերը պիտի չորնային և աշխարհիս վրայ ողջ կենդանի չպիտի մնար»:

3

— Ուրիշ բաներ, ուրիշ բաներ ալ ըսէք օդին վրայ, կը պոռային տղաքը իրենց ուսուցչին:

— Այո՛, այո՛, պիտի խօսիմ, ըսաւ ուսուցիչը: «Ըսի ձեզի թէ՛ օդ որ չըլլայ, չենք կրնար ապրիլ. բայց, պէտք է գիտնաք որ մաքուր օդն է օգտակարը:

«Օդը երբ որ փակ սենեակի և փակ տեղերու մէջ մնայ՝ անմաքուր կը դառնայ: Շատ վնասակար է այն օդը, որ լեցուած է մեր արտաշնչութիւնով. օրինակի համար, դասարաններուն օդը, դպրոցին օդը, մեր ննջասենեակներուն օդը: Ասոր համար է որ՝ շուտ շուտ պէտք է բանանք լուսամուտները, և մաքուր օդ մտցնենք ներս:

«Ով որ անմաքուր օդի մէջ բնակի, անպատճառ կը հիւանդանայ: Մաքուր օդը՝ հացէն ու ջուրէն աւելի անհրաժեշտ է մեզի համար»:

Մանուկները ուրախ էին որ նոր բաներ կիմանային:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹՅՈՒՆ

Դրեցէք քաւ, կաց, հուն, մուկ, կայր, մայր:

Կրնանք բաժնել այս բառերն ալ՝ Ո՛չ, չենք կրնար, որովհետեւ անոնց վրայ ուրիշ բառ կամ ուրիշ աւելորդ գիր գրուած չէ. ահա այս տեսակ բառերուն՝ արմատ բառ կըսենք.

Ուսուցիչը թող ձեզի դրել տայ տասը հատ ուրիշ արմատ բառեր ալ:

ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ԳԱՅԼԸ

1

Ուստա աղուէսն օյինպազ
եկաւ, եկաւ վազնէ վազ,
ճամբուն մէջտեղ, կամացուկ
պառկեցաւ հոն սուտ մեռուկ:

Ու տաւուլով, գուռնայով,
կարմիր գինի կոնծելով՝
տասը քսան հարսնեոր,
ալլի-փուլլի ձիաւոր՝
առեր նոր հարս մը խաթուն,
կը տանէին կեսրանց տուն:

Եկան հասան աղուէսին.

ճամբէն առին
չարածրճին,
ընծայ տըռին նոր հարսին:

Դրրին հարսին գաւակը.
բայց ան չարի գաւակը
թըռաւ անոր շալակը,
խրտխըտացուց նոր հարսը:

Հարսը թոթվեց իր վարսը.

— Աման, աղուէս,
էյ աներես,
գիս մի՛ ըներ
դուն սևերես.

ես նոր հարս եմ անխօսկան,
հանաք մ'ըներ, անպիտան:
— «Լաւ, հարսնուկ ճան, որ չըրի,
կու տամ օսկիդ դուն ինծի:»

Նոր-հարսնուկը ամօթէն,
օսկին հանեց իր պուկէն,
տըռաւ ան չար աղուէսին:
Աղուէսն առաւ երբ օսկին,
մէկիկ մէկիկ թօփ ըրաւ,
ձիուն թամբէն հօփ ըրաւ,
թըռաւ գետին ու վրժեց,
հարսն էր տեղէն վճռ-վրժեց:

2

Աղուէսն է, հա՛, շէն-ուրախ,
օսկին ձրգած պոչէն կախ,
մէկ ձախ, մէկ աջ,
ետ ու առաջ,
կը շարժէ, խաղ կը կանչէ,
խենդենալը բան մը չէ.

— «Աման, աման,
«հէյ եաման,
«ո՛վ կայ, ո՛վ կայ,
«ինձ նըման:
«Ելայ հարսին գաւակը,
«գաւակէն ալ շալակը,
«առի օսկին,
«հարսնուկին,
«առի, առի, ու փախայ.

«տէ, աղուէս ճան,
«տէ խաղայ:»
Աղուէսն այսպէս, առաջ, ետ,
կը խաղար իր պոչին հետ:
Գայլ մը եկաւ, դունչն արնոտ,
մազը թափած ու բոսոտ,
ըսաւ «նվ է, այ աղուէս,
«այսքան ոսկին տըռեր քեզ:»

— Գեղուկ

մեղուկ

գել աղա,

փրչել գիտե՞ս

դուն գունաւ:

ծափ դարկ,

չափ դարկ,

հոգիդ սիրես,

կանգնիմ թաթի,

կըրունկի,

խաղամ, պարեմ

թամզարա:

հայ շօրօրան, շօրօրան,

վայ շօրօրան, շօրօրան:

ոսկին կարգով

իր շարոցով

աս իմ պոչէն,

գաշտին մէջէն

թող ջրնկջրնկայ,

չունեցողն այս աշխարհում

մըղմըղայ համը մըղմըղայ:

— «Ատ ո՞ր տեղէն, ալ ո՞ւր կայ...»

— Գեղիկ,

մեղիկ,

գել աղա,

լիճը տըռաւ

ինձ ընծայ:

այն տեղ, այն տեղ կայ մէկ լիճ,

ափերուն մօտ ջուրը քիչ:

այդ ջուրին մէջ ես ողջ ողջ

զրրի պոչս օր մ'ամբողջ:

մէկ օրուան մէջ, տէս, այսքան

ոսկիներն է դիզուեցան

պոչիս վրայ,

Աստուած վրկայ:

Մինակ ոսկի, ձուկերն հապաւ:

երթանք, կուգես, Գել աղա,

տամ լիճն ամբողջ քեզ ընծայ:

— «Որ այդպէս է,

մեր աղուէս,

հեծի՛ր մէջքէս,

տանեմ քեզ:»

3

Աղուէսն հեծաւ մէջքը գայլին

ու քրչելով իր անսանձ ձին,

եկան հապան ան լըճին:

Գայլը ափին նըլըլըլըցաւ,

պոչն արմատէն ջուրը դըրաւ :
Աղուէսը թէ՛ «Գա՛յլ, քու մօտ,
մէյ մ'ալ կու գամ առաւօտ.
տեղէդ չելլես, մահտեսի՛,
պոչդ թող լաւ մը թըրջի
որ դուրս հանէ շատ ոսկի:»

Երկինք

գետինք

ճրնկճրնկաց՝

գայլը ցըրտէն

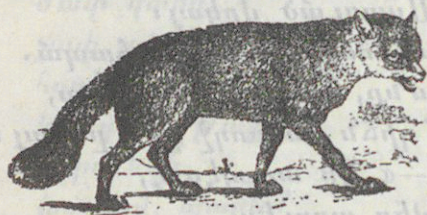
վընկվընկաց՝

«Ինծի պէտք չէ ձուկ, ոսկի...»

Պոչը քաշեց որ փախչի.

բայց ո՞ր տեղէն, ան լիճէ՞ն.

լիճը կըպեր էր պոչէն:

ԲԱՆՈՒՆԻՒՄ ԿԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Սա բառերը իրարու միացուցէ՛ք ա յօդակապով և կազմեցէ՛ք
բարդ բառեր:

1. Նաւ	վարդ	6. Լոյս մանելու տեղ
2. Բուք	մաս	7. Դիւթ ծախող
3. Ննջելու	սննհակ	8. Դեփ բերան
4. Ուրի	տունկ	9. Սրագ հոսող
5. Վանքի	հայր	10. Բաղք լեզու

ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԸ

1

— Լսեցի՞ր, Կարապետ, հարցուց Մարտօն.
մեր գեղին շունը, Չալօն, կատ-
ղեր է: Երէկ, յանկարծ, յար-

ձակեր է հովիւին վը-
րայ և ուզեր է խած-
նել. հովիւը իր ցու-
պով ինքզինք պաշտ-
պաներ է, և հազիւ
կրցեր է հողին ազա-

տել: Այսօր գեղացիները հաւաքուեր են՝ որ
սպանեն Չալօն:

— Մեղք չէ՞ Չալօյին, ինչո՞ւ կը սպանեն:

— Խե՛նթ ես, ի՛նչ ես, ըսաւ Մարտօն. եթէ
չսպանեն, կը խածնէ գեղացիները:

Կարապետ չէր գիտեր թէ ինչ ըսել է շան
կատղիլը:

Մարտօն ալ շատ բան չէր գիտեր. խօսելով
խօսելով՝ գացին դպրոց:

2

Ուսուցիչը ինք ալ իմացեր էր Չալօյին
կատղիլը:

Բոլոր տղաքը կատղած շանը վրայ կը խօ-
սէին, ու կը մեղքնային որ խեղճ Չալօն պիտի
մեռնեն:

— Այո, գաւաղներս, ըսաւ ուսուցիչը. բայց գիտե՞ք թէ ինչ գէշ բան է շուններուն կատարիլը: Չալօն հիմա հասած մարդը խածնել կուզէ. և անգամ մը որ մէկը խածաւ, ալ այդ մարդուն կեանքը վտանգի տակ է:

— Ինչպէս, ինչպէս, հարցուցին տղաքը:

— Ըսեմ թէ ինչպէս. օրինակի համար, եթէ Չալօն խածնէր հովիւ Սահակը, Սահակն ալ քանի մը շաբաթ ետք, կը սկսէր կատարիլ. ինք ալ կը յարձակէր դէմը ելլողին վրայ, կը խածնէր, կը փարատէր. ալ չէր ազատեր և մեծ տանջանքներով կը մեռնէր:

3

Տղաքը քիչ մը լուռ կեցան, յետոյ հարցուցին.

— Դարման չի կա՞յ այս հիւանդութեան:

— Հարկա՛ւ կայ: Կատարողութիւնն ալ հիւանդութիւն մըն է՝ ամէն հիւանդութեան պէս: Այդ հիւանդութեան թոյնը կը գտնուի կատղած շան շոյինքին մէջ. երբ շունը խածնէ, շոյինքը կը խառնուի մարդուն արիւնին հետ և մարդն ալ կը վարակուի: Փասթէօն անունով գիտուն բժիշկ մը գտաւ դեղը: Անոր գտած դարմանը հեղուկ մըն է՝ որ շիճուկ կը կոչուի:

— Ի՞նչ կընեն այդ շիճուկը, հարցուցին մանուկները:

— Այդ շիճուկը կը ներարկեն վարակուած մարդուն մարմինին մէջ: Այսպէս, մարդը կա-

ղէկնայ. բայց ատեն կորսնցնելու չի գար. պէտք է որ հիւանդը անմիջապէս բժիշկին քով տարուի:

4

— Հապա մեր գիւղին մէջ որ շիճուկ չի կայ, ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Սարգիս:

— Այն ատեն, պէտք է ուրիշ ճար մը խորհինք, ըսաւ ուսուցիչը. կա՛մ անմիջապէս խածուած տեղը տաղելու ենք, կա՛մ շուտով քաղաք տանելու ենք հիւանդը:

— Այդ շիճուկը գտնուելէ առաջ՝ ի՞նչ կընէին մարդիկ հապա, հարցուց Գրգօն:

— Ի՞նչ պիտի ընէին, գաւաղս, բան մըն ալ չէին կրնար ընել. հազարաւոր մարդիկ կը մեռնէին պարապ տեղը: Գիտուն Փասթէօնը իր դեղը գտաւ և ամբողջ աշխարհին բարիք ըրաւ: Ասոր համար է որ՝ Փասթէօնը մարդոց մեծ բարեբախտութիւնն է. պահեցէք անոր անունը ձեր միտքը:

1. Ձուրը հեղուկ է. ալ ուրիշ ի՞նչ բաներ հեղուկ են:

2. Ի՞նչու Փասթէօն բարերար կը կոչուի:

ԲԱՆՈՒՄԻ ԱՄԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Արմա՛ս թէ բարդ բան է՝

1. Գեղ

2. Սեւ

3. Ներարկիկ

4. Հիւանդ

5. Սեւագոյն

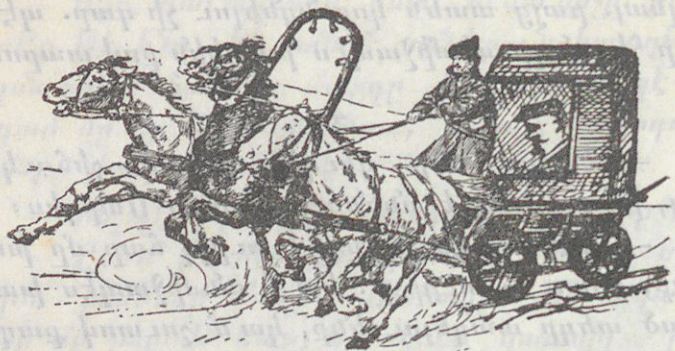
6. Անուն

7. Մեծամուն

8. Միսք

9. Մրամիս

ՔԱԶԱՍԻՐՏ ՔՈՅՐԸ

1

Անահիտ, իր փոքրիկ եղբայրը գրկած, կը քալէր փողոցէն: Յանկարծ, մեծ աղմուկ մը լսեց ետեւէն: Ետին դարձաւ և ի՞նչ տեսնէ աղէկ:

Կառք մը կու գայ սաստիկ արագութեամբ: Կատղած ձիերը կը վազեն քառասմբակ:

Փողոցը նեղ ու ամայի էր:

Անահիտ սարսափեցաւ. ուր երթայ, ի՞նչպէս ազատէ ինքզինք ու իր գրկին մանկիկը:

Կը նայի չորս կողմը, ոչ բաց դուռ կայ, ոչ ալ փախելու ճար:

Կառքը կը մօտենայ սակայն:

Անահիտ մտածեց և մէկ վայրկեանի մէջ որոշեց ընելիքը: Մէկ ճար մը միայն կայ՝ իր փոքրիկ եղբայրն ազատելու համար:

Անահիտ ինքզինք չի խորհիր, միայն կը մը-

տածէ թէ ինչպէս փրկէ իր փոքր եղբայրը:

Ահա արագ ոստիւնով մը՝ ցատկեց դրան մը առջև. գրկին մէջ պինդ սեղմեց մանկիկը, իր երեսը դարձուց դէպի պատը և կեցաւ անվախ: Գիտէ որ կառքը պիտի գայ, պիտի տրորէ զինք, բայց պիտի ազատի իր եղբայրը:

2

Կառքին մէջ նստած անցորդները կը տեսնեն փոքր աղջիկն ու անոր գրկին մանուկը. սարսափի ճիչ մը կը հանեն. փողոցը նեղ է և կառքը լայն. երկու մանուկներուն ալ կեանքը վտանգի տակ է:

Հնար չի կայ ձիերը կեցնելու:

Անահիտ կանգնած է՝ երեսը դեպի դեղին, բայց հանդարտ, անշարժ և քաջասիրտ:

Կառքը կը հասնի, կանցնի, ահա անցաւ...

Քոյր ու եղբայր տապալեցան գետին, բայց, փառք Աստծու, բոլորովին չախջախուած չեն:

Քոյրը ոտքի կելլէ անմիջապէս, և առանց ինքզինք հոգալու՝ կը վազէ եղբորը մօտ ու վեր կը վերցնէ:

Եղբայրը վնասուած չէ. բայց ճգնուած է
Անահիտին մէկ թեր:

Անահիտ կը գրկէ մանկիկը. կը գրկէ. և կը
սկսի քալել. իր թիւ սաստիկ կը ցաւի, սակայն
չիմանար իր ցաւը, կը ժպտի փոքրիկ եղբօրը
երեսին: Կը ժպտի՝ հպարտ ու քաղցր ժպտով,
որովհետեւ գիտէ թէ փրկած է անոր կեանքը:

1. Եթէ դուք բնական Անահիտին տեղ ինչ պիտի ընէիք:
2. Անահիտ միայն քաղցր տղիկ մըն էր:
3. Ինչու հպարտ ու քաղցր ժպտով կը ժպտէր Անահիտ:

ԲԱՌԱՐՈՒՄ ԳՐԱԺՈՒԹՅՈՒՆ

Արմա՞ն թէ բարդ բառ է՝

1. Մեղու	4. Լեռ	7. Խոտ
2. Կոճէ	5. Լեռնագագաթ	8. Խոտակեր
3. Մսակեր	6. Նաւ	9. Միտ

ՄԷԳԻՆ ՄԷՋ

Մըռայլ մէզը ծածկեց ծովը,
լայնատարած, կապոյտ ծովը:
Մութ մէգին մէջ, տեսէք, վայ, վայ,
մոլորուել է խեղճուկ մէկ ճայ:

Ծովն է անհուն, լայն ու անծայր,
մէգն է թանձրը, խաւար ու չար:
Էհ, ի՞նչ ընէ, լայ թէ ճըշայ,
խեղճ ու անճար, փոքրիկ մէկ ճայ:

Մայրական սէր

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Արևելքի թագաւորը պատճառ կը փնտռէր,
որ կռիւի բռնուի արեւմուտքի թագաւորին հետ:
Գիր խրկեց ու մէջն ալ այսպէս գրեց.

«Արեւմուտքի թագաւոր, քու ձիդ որ այդ-
տեղ խրխնջաց, իմ ձիս այս տեղ վախցաւ:»

Արեւմուտքի թագաւորը չի հասկցաւ արեւ-
ելքի թագաւորին միտքը: Կանչեց իր նազիր-
վէզիրները, որ բացատրեն թէ ինչ ըսել կուզէ
արևելքի թագաւորը:

Բայց, մէկը չեղաւ որ բացատրէր:

Տեսաւ որ չըլլար, դեսպաններ խրկեց գիւղ
ու քաղաք:

Խրկեց որ իմաստուն մէկը գտնեն ու իրեն
բերեն:

2

Դեսպանները շատ պտտեցան, հոս ու հոն
խնկան, բայց մէկը չի գտան՝ որ արևելքի թա-
գաւորին միտքն հասկնար:

Յուսահատած, ետ կը դառնային:

Վերջը, գիւղէ մը անցած ատեն, տեսան որ
քարին վրայ մանուկ մը նստած է:

— Էյ, տղայ, հարցաւցին դեսպանները, —
հըր է հայրդ:

— Հայրս, պատասխանեց մանուկը, — վէճ
կը ցանէ:

— Ի՞նչպէս թէ վէճ կը ցանէ, ի՞նչ ըսել է
վէճ ցանել, հարցուցին գետպանները:

— Ա՛յ, սա ճամբուն վրայ, մատով ցոյց
տուաւ մանուկը, — հայրս պարտէզ է տնկեր:
Անցող-դարձողը կը մտնէ՝ վարունգ կը կտրէ,
ձմերուկ կը փրցնէ, սոխ կը քաղէ: Հայրս ալ ա-
նոնց հետ շարունակ կը վիճի ու կը կռուի:

— Մայրդ ո՛ւր է հապա:

— Մայրս ալ արցունք փոխ կու տայ:

— Ա՛տ ի՞նչ կը նշանակէ:

— Հա՛ թէ ի՞նչ կը նշանակէ: Գեղին մէջ
մէկը որ մեռնի, մայրս մեռելաւունք երթալով
կու լայ, արցունք փոխ կու տայ:

3

Դէսպանները տեսան որ այս տղան շատ
սրամիտ ու իմաստուն տղայ է: Մտքերուն մէջ
ըսին. «կայ, չի կայ՝ այս տղան է որ պիտի կըր-
նայ հասկնալ արևելքի թագաւորին միտքը:»

Կառնեն մանուկը ու կը ամեն թագաւո-
րին քով:

Եւ թագաւորին կը պատմեն հալ-հէքիաթ
այսպէս ու այսպէս:

Թագաւորը կըսէ.

— Խելո՞ք տղայ, թէ սր արևելքի թագաւո-
րին միտքը բացատրես, թագաւորութեանս կէսը
քեզի պիտի տամ: Արևելքի թագաւորը ինծի գիր

է գրեր՝ թէ քու ձին հոտ որ խրինջաց, իմ ձիս
հոտ փախցաւ. ի՞նչ ըսել է աս. այդպէս բան կա-
րելի՞ է:

— Թագաւորը ապրած կենայ, ըսաւ մա-
նուկը. արևելքի թագաւորը պատճառ կը փնտռէ՝
որ կռուի քեզի հետ: Ինծի երեք հարիւր ձիա-
ւոր տուր, ես անոր պատասխանը տամ:

4

Մանուկը առաւ երեք հարիւր ձիաւորը, և
անոնց գաղտուկ խրատներ տուաւ. խրատներ
տուաւ ու ճամբայ հանեց:

Երեք հարիւր ձիաւորները գացին, մտան
արևելքի թագաւորին մայրաքաղաքը ու ջարդե-
ցին բոլոր շուները:

Արևելքի թագաւորը աս որ իմացաւ, իր քով
կանչեց ձիաւորները և հարցուց.

— Ինչո՞ւ ջարդեցիք իմ քաղաքիս շուները:

— Մեր թագաւորին հօտին մէջ գայլեր էին
ինկեր, — պատասխանեցին ձիաւորները: Մեր
հովիւները ձայն տուին, պոռացին ձեր շուներ-
ուն. բայց ձեր շուները չեկան ու չեկան, ասոր
համար, մենք ալ եկանք, կոտորեցինք գանոնք:

— Ատ ինչպէ՞ս կարելի է. այնտեղէն հոս
ձայն կը լսուի, — հարցուց թագաւորը:

— Հապա ատ ի՞նչպէս է որ մեր թագաւո-
րին ձիուն խրինջը հոս կը լսուի և մեր հովիւ-
ներուն ձայնը չի լսուիր, ըսին ձիաւորները:

Արևելքի թագաւորը մատը խածաւ՝ զարման-

քէն, ու հասկցաւ թէ բանն ինչ է. հասկցաւ թէ ուժի դէմ ուժ կայ, և ալ կռիւի չեղաւ:

Իսկ, արեւմուտքի թագաւորը՝ իր թագաւորութեան կէսը տուաւ իմաստուն մանուկին, ու զայն իր խորհրդատունը ըրաւ:

Անոր հայրն ու մայրն ալ գեղէն բերաւ, և իր պալատին մէջ բնակեցուց:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բարդ բառերը. լսէ՛ք թէ ինչ երիւս առանձին բառերէ կազմուած են և ինչ յօդակապով միացած իրարու:

1. Զիւնագնդակ	4. Զիւնծաղիկ	7. Ծովկը
2. Խոտակեր	5. Ոսկեքիլ	8. Գետկը
3. Ողկեսեր	6. Մեծափութ	9. Ծնողաւոր

ՄԱՐՈՅԻՆ ԽՈՐՈՎԱԾԸ

1

Մայրիկը միտերը շարեց շամփուրին վրայ, կրակը փռեց անոր տակ, և ըսաւ Մարօյին.

— Մարօ, աղջիկս, կեցիր հոս և նայիր խորովածին. ես մառանը գործ ունիմ: Նայիր որ խորովածները չայրին. շուտ շուտ դարձուր զանոնք... յիտոյ, աչքդ անոնց վրայ ըրէ. չըլլայ թէ ձգես՝ ուրիշ տեղ երթաս, կատունները կու գան, կուտեն:

Մայրիկը գնաց մառան. Մարօն կեցաւ խորովածին քով: Բայց, ահա յանկարծ, դուռը կը ծեծեն:

— Ո՞վ է, կը հարցընէ Մարօ:

— Ե՛ս եմ, բաց...

Մարօ կը ճանչնայ ձայնը. իր ընկերուհին՝ Գոհարն է: Կը վազէ սանդուխներէն վար, և աճապարանքին մէջ, կը մոռնայ խոհանոցին դուռը գոցել իր ետեւէն:

2

Ֆինօն, Մարօենց փոքր շունը՝ պոչը երերցնելով, հանդարտ հանդարտ, ներս կը մտնէ խոհանոցէն: Քիթը լայն-լայն կը բանայ. խորովածին անուշ հոտն է առեր:

— Օ՛խ, ինչ պատուական խորոված, կըսէ՛ ներս մտնելով...

Թաթերը կերկնցնէ, անոնց վրայ կը դնէ գլուխը, ու փայլուն աչքերով՝ անթարթ կը նայի մսի կտորներուն:

— Ը՛, ինչ կըլլայ, Ֆինօն կըսէ մաքէն.

Թաթ մը գարնեմ ու սա կտորներէն մէկ քանի հատը վերցնեմ...

Կը մտածէ, բայց չի համարձակիր: Գիտէ որ աղէկ բան չէ մտքէն անցածը:

Մարօն, վարը, խօսքի բռնուած է Գոհարին հետ:

Շատախօսութիւնը աղէկ բան չէ, բայց Մարօն ունի այդ պակասութիւնը: Բոլորովին մըտքէն ելած է թէ՛ կրակին վրայ խորոված ունի. կը խօսի, կը խօսի ընկերուհիին հետ:

3

Ահա, ճորձրալէն, ճորձրալէն՝ խոհանոցէն ներս կը մտնէ փխիկն ալ: Անոր ալ քիթն է ինկեր խորովածին անուշ հոտը:

Կը նայի չորս բոլորը, կը տեսնէ Ֆինօն՝ որ վիզը երկնցուցած Թաթերուն վրայ, նստեր է ու կը դիտէ խորովածը:

— Այ, սատանայ, կըսէ կատուն խնդիրեն. տես անգամ մը, ի՞նչպէս Ֆինօն մինակը եկեր, տեղաւորուեր է խորովածին առջեւ. առաջ հոտը կը քաշէ, որ ետքէն ալ խորովածը վայելէ... հո՛ւմ, չի գիտեր որ փխիկն ալ իրեն բաժինը կուզէ... միանու...:

Միառն լսածին պէս, Ֆինօն գլուխը վեր կը վերցնէ, կը շարժէ պոչը ու կը նայի փխիկին:

Փխիկը, յուշիկ յուշիկ, կու գայ կրակարանին քով, ու կը կենայ Ֆինօյին մօտիկը:

4

— Քէֆդ աղէկ տեղն է, աղա Ֆինօ, կըսէ կատուն՝ պէտքերը շարժելով. բայց, չես ըսեր որ փխիկն ալ այս տանը ծառան է, ան ալ շատ կը սիրէ խորովածի հոտը...

— Քէֆա տեղն է, բայց բերանս բան չերթար,— կը պատասխանէ Ֆինօն:

— Եկնուր, քրոջ-աղբօր պէս՝ բաժնենք խորովածը մեր մէջ,— կառաջարկէ փխիկը: Մարօն հոս չէ, մինչև գայ՝ մենք մեր գործը կը տեսնենք...

— Չէ, աղէկ բան չէ ըսածդ, խանրմ փխիկ. գողութիւնը աղէկ բան չէ. ես չեմ ուզեր գող ըլլալ:

5

Կատունին խելքին չի պառկեցան շանը խօսքերը. երբ տեսաւ որ Ֆինօն չընկերանար իրեն, մէկ ոստումով ցատկեց շամփուրին մօտ, և զարկաւ բերանը խորովածներուն:

Բայց, բերանը մտի կտորներուն դպաւ թէ չէ, սաստիկ այրեցաւ: Միանու, միանու, փխիկին բերանը այրեցաւ:

Ֆինօն արդէն ոտքի էր ելեր և կը հաջէր բարկութեամբ, կը հաջէր գողին վրայ:

Այս գողութեան մէջ, տապալներ էր շամփուրը, վար էին թափեր խորովածները և Թաթ-խուեր էին մոխիրով:

Մարօն ներս մտաւ. «վայն իմ գլխուս» ըսելով՝ վազեց կրակարանին քով. արտորանքով, մէկիկ մէկիկ, վերցուց խորովածները, թոթուեց, մաքրեց, ու նորէն շարեց շամփուրին վրայ:

Յինօն, խելօքիկ, պառկեր էր իր տեղը. գիտէր որ ինք յանցաւոր չէ, անոր համար՝ վախ չունէր: Իսկ փխիկը՝ փախեր, գացեր պահուըտեր էր հացի ամբարին ետև:

Մարօն, երբ կարգի դրաւ խորովածները, առաւ հաստ փայտ մը, ու ինկաւ փխիկին ետև:

Փխիկը դուրս ելաւ պահուած տեղէն՝ որ փախի. փախաւ, փախաւ, բայց կռնակէն կերաւ խոշոր փայտը:

1. Կատուն ձեր կերակուրն ալ տղալէս կերե՞ր է:
2. Չեղի ալ պատահե՞ր է այն բռնը՝ ինչ որ պատահեցու Մարօնին:
3. Բ՞ր կենդանիներուն միւր կուտենք և խորոված կը պատրաստենք:

ԲԱՆՈՒՆՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Անուան — Բուն չունեցող	4. Անյառակ — Յատակ չունեցող
2. Անյոյս — Յոյս չունեցող	5. Անպախի — Պախի չունեցող
3. Անհետ — Զհետնուող	6. Անարգիլ — Առանց արգելի

Երբ որ արմատ բառի մը սկիզբը աճ մասնիկը գտնե՞ք՝ բառին ինչպէս ձևակաւ տեսնուած թիւնը կ'առնէ:

Վերի բառերը ո՛չ արմատ են և ոչ ալ բարդ:

Այս տեսակ բառերուն կըսենք ածանց բառեր:

ԱՐԴԱՐԱՍԷՐ ԴԱՏԱԻՈՐԸ

1

Ես ձեզի ըսեմ, որ դուք ալ ուրիշներուն պատմէք. ուրիշները լսեն և աշխարհն իմանայ թէ՛ ժամանակին արդարասէր դատաւոր մը կար:

Օր մը, այրի կին մը, գնաց անոր դուռը, ծունդի եկաւ անոր առջև և ըսաւ:

— «Արդար դատաւոր, լսէ՛ այս աշխարհի գորաւորներուն գործը, և դատ ու դատաստան կտրէ:

«Ես արտ մը ունէի, որ կը վարէի, կը ցանէի ու քրտինք թափելով՝ անկէ կը հանէի իմ ու իմ զաւակներուն հացը:

«Եղաւ որ արտիս քով գտնուէի թագաւորին պարտէզը: Ու թագաւորին սիրտը, օրին մէկը, քէօշկ մը ուզեց. մարդ խրկեց, որ արտս ծախու առնէ, և անոր վրայ շինէ իր քէօշկը:

«Ըսի թագաւորին մարդոց թէ՛ ծախու չէ հողս. արտս ես ժողանգեր եմ իմ մօրմէս, մայրս ալ ժողանգեր է իր նախնիքներէն. անոր հողի ամէն մէկ հատիկը՝ ոսկիի փոշի է իմ աչքիս: Զեմ ծախեր, պատսխանեցի, եթէ թագաւորը արտիս երեսը աղամանդով ծածկէ, և այդ աղամանդներն ալ ինծի տայ...

«Չանցաւ շաբաթ մը երկուք, և ահա, թագաւորին վերակեցուն, իր տիրոջը անունով՝ գրաւեց արտս, և անոր վրայ շինեց արքայական քէօշկը :

«Թագաւորը լուր ունէ՞ր թէ չէ, չեմ գիտեր. միայն, աս գիտեմ որ՝ ես զրկուեցայ իմ արտէս, մնացի չքաւոր և աւուր հացի կարօտ :

«Լսեցի որ դուն արդար դատ ու դատաստան կը տեսնես. ճամբայ ելայ, ոտքով օր ու գիշեր քալեցի, եկայ՝ ցաւ քեզի գանգատելու...»

Դատաւորը ձեռքով շփեց իր ճերմակ մօրուքը, մտածեց քիչ մը և ըսաւ.

— Վերադարձիր գեղդ. դատիդ տէրն ու տիրականը ես եմ ասկէ ետք...

2

Թագաւորը ուրախ նստեր էր, նորակառոյց, գեղեցիկ քէօշկին մէջ. թիկնապահները, ձեռք կապած, կանգնել էին անոր դէմ. հոն էին արքունական մարդիկը՝ ոսկեթել ուսնոցներով և շողշողուն զգեստներով :

Յանկարծ, կը տեսնէ որ անդիէն ծերունի դատաւորը կուգայ. հեծեր է իշու մը վրայ, և ձեռքը պարսպ պարկ մը բռնած է :

Կու գայ, կը կենայ քէօշկին գիմաց : Վարկիջնէ էշէն, խոնարհութիւն կրնէ թագաւորին, և կը հարցնէ.

— Տէր թագաւոր, թոյլ կու տամ որ պարկիս մէջ քիչ մը հող լեցնեմ այս գետինէն :

Հող ըսածդ ի՞նչ :

— Լեցուր, կը հրամայէ թագաւորը :

3

Դատաւորը կը լեցնէ հողը պարկին մէջ՝ բերնէ բերան. յետոյ, մօտենալով թագաւորին՝ կըսէ.

— Մեծ թագաւոր, կը տեսնես որ ծեր եմ, ուժս հատեր է, առջի կարողութիւնս չէ մնացեր. նեղութիւն կրէ և օգնէ ինծի, որ պարկս բառնամ իշուս վրայ...

Թագաւորը կը ժպտի, չուզեր կոտրել ծերունիին խօսքը : Ոտքի կելլէ, կերթայ որ բեռ բառնայ ծերունիին հետ :

Բայց, թագաւորը ուր տեսած է բեռ վերցընել : Հազիւ թէ պարկը քիչ մը վեր կառնէ, անմիջապէս վար կը ձգէ՝ ըսելով.

— Ի՛նչ, ի՞նչ ծանր է եղեր անիծածը...

Դատաւորը կը կենայ, կը նայի թագաւորին երեսը և կըսէ.

— Տէր, ծանր է կրես այս պարկին համար, որուն մէջ քանի մը թի հող հագիւ լեցուցի ամբողջ արտին մէջէն. իսկ այդ արտը, դուն բռնութեամբ յափշտակեցիր խեղճ այրի կնոջ մը ձեռքէն... հապա ինչպէ՞ս ամբողջ արտին ծան-

ըրութեան պիտի դիմանաս, երբ վաղը Աստծոյ
դատաստանին առջեւ ելլես:

Թագաւորը խելքի ինկաւ, բռնեց արդարասէր
դատաւորին ձեռքը, համբուրեց ու զլիսուն
դրաւ:

Ապա, անմիջապէս, հրամայեց որ արտը ետ
տան այրիին. ետ տան՝ մէջի քէօշկով ու բոլոր
հարստութիւններով միասին:

Երկինքէն ինկաւ երկու ոսկի խնձոր. մէկը
արդար դատաւորին, մէկն ալ... դուք ըսէք թէ
որո՞ւն:

1. Ի՞նչ ըսել է «աշխարհի կօրուորները». որո՞ւք են աշխարհի կօրաւորները, մինակ Թագաւորները:
2. Կինը ինչո՞ւ չէր ուզեր իր արար Թագաւորին ծախել:

ԲԱՌԱՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Դրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը:

1. Դժգոհ — Դո՛հ չեղող
2. Դժբախտ — Բախտ չունեցող
3. Ապեախտ — Երախտիք (բարիք) չգիտցող
4. Ապուշ — Ուշ (խելք) չունեցող
5. Տգեղ — Դեղ (զեղեցկութիւն) չունեցող
6. Տկաւ — Կաւ (կարողութիւն) չունեցող

Այս ածանց բառերուն մէջ դժ, ապ և ա մասնիկներն ալ՝ ան՝
մասնիկն ալէս, երբ բառերուն սկիզբը դրուին, հակառակ իմաստ կը տան:

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Կըռճունկ, ճուկէ կու գաս,
ծառայ եմ ձայնիդ,

Կըռճունկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս:

Մի վագեր, երամիդ շուտով
կը հասնիս,

Կըռճունկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս:

Թողեր եմ ու եկեր
արտերս ու այգիս,

քանի որ անի կընեմ, կը քաղուի հողիս.

Կըռճունկ, պահ մի կեցիր, ձայնիդ հողիս,

Կըռճունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Ո՛չ լուր օր գիտեմ, ոչ ալ կիրակին,
շամիւրն է զարկեր զիս՝ բըռնած կըրակին,
այրիւս չեմ հողար, ձեզմէ կարօտ եմ:
Կըռճունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Աշունն է մօտեցեր, կերթաս տարագիր,
երամ ես ժողովեր հազարներ ու բիւր.
ինձ պատասխան չի տուիր, ելար ու գացիր,
Կըռճունկ, մեր աշխարհէն գընա, հեռացիր:

Պաղտատէն կու գաս, կերթաս անապատ,
թուղթ մը գրեր եմ, տամ քեզ ամանաթ.
Աստուած թող վրկայ լլայ քու վրրադ՝
տանես, հասցնես զայն զակրներուս:

1. Պանդուխտը ինչ կը հարցնէ կռուակին:
2. Ինչո՞ւ պանդուխտը ախ կը քաշէ:
3. Ինչ տեսակ թռչուն է կռուակը, ձմեռով թէ տարագնաց:
4. Կռուակները ինչպէ՞ս կը կոտորեն իրենց աշնան ձմեռադուրիներ
և ո՞ւր կերթան:

ԲԱՅԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՃԱՌԹԻՒՆ

Դրենք սո բառերը.

1. Հայ	— Հայաստան	Ծառ	— Ծառասան
2. Ռուս	— Ռուսաստան	Պարսիկ	— Պարսկաստան

Ըսէք թէ երբ ասան մասնիկը բառերուն վերջը աւելցնենք
ինչ խոստ կուտայ:

ԳԱՅԼԻՆ ՁԱԳԵՐԸ

Մայր-գայլը շատ չար ու կատաղի է: Կը
խածորտէ իր ձագերը, կը գրգռէ, կը բարկացնէ
զանոնք՝ որ անգուր զառնան:

Սակայն մայր-գայլը շատ կը սիրէ իր ձագերը:

1

Անգամ մը, մայր-գայլը՝ ետևը ձգած իր ձա-
գերը, կերթար մարգագետինն մէջէն. կերթար
և շարունակ կը բարկանար անոնց:

Ձագերը կը նեղանային և իրենց ալոսները
կը կրճրտէին. վերջապէս ըսին.

— Դուն մեզ չես սիրեր: Դուն մեզ կը չար-
չարես: Դուն քար սիրտ ունիս...

Մայրը ձայն չի հանեց:

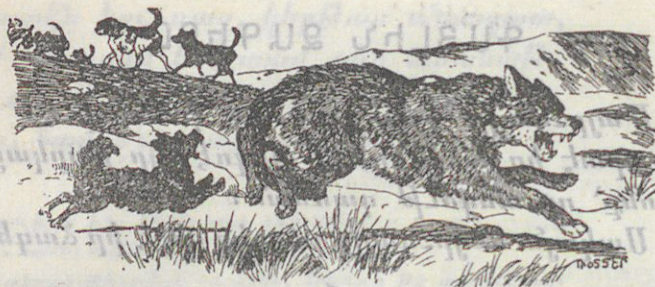
Մէյ մըն ալ, յանկարծ, լսուեցաւ շան հաջող,
յետոյ ալ ձիու փոնգտոց: Հեռուէն երևցաւ
ձիաւոր որսորդ մը:

— Մնա, ըսաւ մայր-գայլը իր ձագերուն.
ձայն չի հանէք, պառկեցէք գետինն վրայ և զը-
լուինիդ չի բաճրացնէք խոտերէն վեր:

Ձագերը, իսկոյն, պառկեցան գետինը. իսկ
մայրը, բոլոր ուժով, սկսաւ վազել դաշտին մէջէն:

2

Շուները տեսան մայր-գայլին փախուստը,
և ինկան անոր ետևէն: Որսորդն ալ իր ձին քշեց
շուներուն կողմը:

Չագերը իրենց թագստոցէն նայեցան փախ-
չողներուն, և ըսին իրարու .

— Ահա թէ ի՜նչ տեսակ մայր ունինք . մեզ
ձգեց անտէր, անտիրական, ու ինք փախաւ՝
փտանգէն ազատելու համար :

3

Մուլթը կոխեր էր, երբ մայրը վերադարձաւ
ձագերուն մօտ : Վիրաւորուած էր իր ոտքին մէ-
կը, ուսերն ու վիզն ալ արիւնթաթախ :

— Տէ՛, տուն երթանք, ըսաւ մայրն իր ձա-
գերուն : Երբ դուք ալ օր մը ձագեր ունենաք,
ըրէք ինծի պէս . շուներն ու որսորդները ձեր
ետեւէն վազցուցէք՝ որ ազատին ձեր ձագերը .
տեսէք, ես այսօր այդպէս ըրի :

ԲՍԱԹԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ի՜նչ կը նշանակեն՝ երբ ան մասնիկը տւեցնենք հետեւեալ բառե-
րուն սկիզբը .

1. Տառ

4. Տէր

7. Սիւս

2. Միս

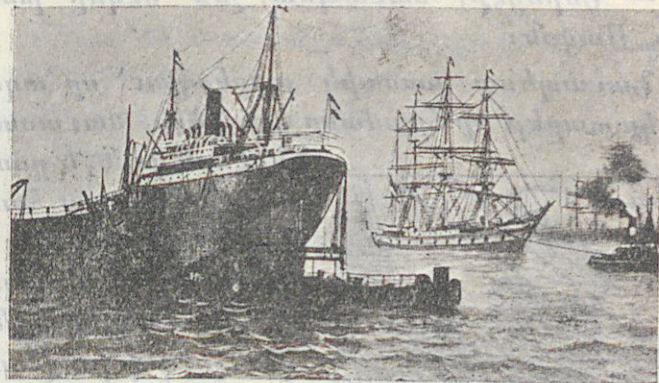
5. Հայր

8. Տուն

3. Խելք

6. Մայր

9. Խօս

ԿՏՐԻՃ ՍԱԳՕՆ

1

Սագօն տասներկու տարեկան էր, երբ ծա-
ռայ եղաւ նաւու մը մէջ :

Նաւը ճամբայ ելաւ . եղաւ իրկուն, նաւաս-
տիները ընթրիքի նստեցան, և սկսան օղի խմել :

Կանչեցին Սագօն, և գաւաթ մըն ալ օղի
իրեն տուին՝ որ խմէ :

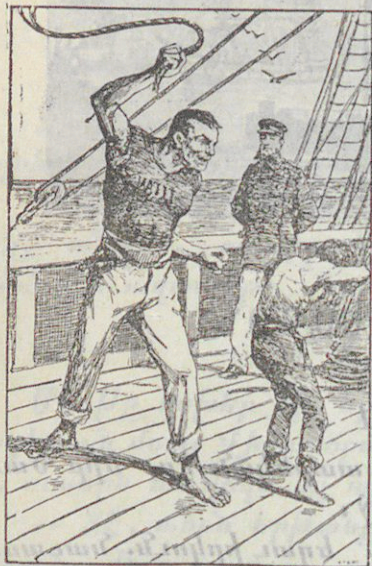
— Ներեցէք, ըսաւ պատանին, ես օղի չեմ
խմեր :

Նաւաստիները սկսան քահ քահ խնդալ՝ Սա-
գօյին վրայ . պնդեցին որ անպատճառ խմէ :
Բայց, տղան մնաց հաստատակամ, անդրդուելի :

Վրայ հասաւ նաւապետը, և ան ալ հրամա-
յեց որ խմէ :

— Ներեցէք, նաւապետ, չեմ ուզեր խմել, ըսաւ Սագօն:

Նաւապետը սաստիկ բարկացաւ՝ որ տղան չէր կատարեր իր հրամանը. դարձաւ նաւաստի-ներէն մէկուն, և ըսաւ.

— Ա՛ռ սա հաստ պարանը, և լաւ դաս մը տուր թշուառականին. տեսնենք, ինչպէս շուգեր իմ խօսքս լսել:

Նաւաստին առաւ պարանը և լաւ մը ծեծեց տղան:

— Հիմա պիտի խմե՞ս թէ ոչ, հարցուց նաւապետը:

— Եթէ կը հա-

նաւապետ, ըսաւ Սագօն, արցունք թափելով:

— Այն ատեն, շուտ, բարձրացիր սա երկայն կայմին գագաթը, և կեցիր հոն մինչև լոյս:

Խեղճ տղան վեր վերցուց աչքերը, և նայեցաւ մեծ կայմին. սկսաւ դողդղալ, մտածելով թէ՛ ինչպէս, մինչև առաւօտ, այդ վտանգաւոր տեղը պիտի մնայ:

Բայց, ճար չի կար, և հնազանդեցաւ:

Միւս առտուն, երբ նաւապետը կը պտըտէր կամրջակին վրայ, յանկարծ միտքը ինկաւ թէ՛ կայմին գլուխը բանտարկուած է Սագօն, և պուռաց անոր.

— Էյ, տղայ:

Պատասխան տուող չեղաւ:

— Վար իջիր, կը լսե՞ս:

Դարձեալ պատասխան չի կայ:

Այն ատեն, նաւաստի մը շուրջուեցաւ երկար շուաններէն վեր, և տեսաւ որ՝ Սագօն կէս մը սառած, թմրեր, մնացեր է:

Խեղճ տղան, վախնալով թէ կրնայ յանկարծ քնանալ ու ծովն իյնալ, թևերով այնպէս պինդ փաթթուեր էր կայմին, որ նաւաստին հազիւ կրցաւ քակել անոր ձեռքերը:

Նաւաստին՝ շալկած վար իջեցուց Սագօն, և պառկեցուց կամրջակին վրայ:

Անմիջապէս սկսան արագ արագ և ուժով շփել անոր մարմինը, որպէսզի սթափի:

Տղան, ցուրտէն ու անօթութենէն, բոլորովին թմրեր, սառեր էր. դիւրի՞ն բան էր գիշեր մը ամբողջ սառ հովուն դէմ կենալը:

Երբ տղան աչքերը բացաւ և նստեցաւ, նաւապետը գաւաթ մը օղի լեցուց և ըսաւ անոր.

— Հիմա խմէ այս մէկ գաւաթը՝ որ տաք-նաս, տղաս:

— Եթէ կը հաճիք, տէ՛ր, պիտի չխմեմ, ըսաւ նորէն Սազօն: Մի բարկանաք և թող տուէք որ ըսեմ թէ ինչո՞ւ չեմ խմեր:

Եւ պատանին այսպէս պատմեց.

«Մենք ատեն մը կար որ շատ երջանիկ էինք բոլոր ընտանիքով. բայց, ահա, հայրս սկսաւ օղի խմել, գինովնալ:

«Այ մեզի դրամ չէր տար որ՝ հաց գնենք և ուտելիք առնենք. եղանք թշուառ, խեղճ: Օր մըն ալ ծախու հանեցին մեր տունն ու տեղը, և մենք մնացինք չքաւոր:

«Այս ցաւը մօրս սրտին գարկաւ. հալեցաւ, մաշեցաւ, կաշի ու ոսկոր մնաց, և քիչ ժամանակ վերջ մեռաւ:

«Մեռնելէն քանի մը վայրկեան առաջ, զիս իր անկողնին քով կանչեց և ըսաւ.

— «Ի՛մ պզտիկ գաւակս. տեսար թէ հօրդ գինովութիւնը ինչ վիճակի հասցուց մեզ. խոստացիր ինծի որ կեանքիդ մէջ երբեք բերանդ օղի ու գինի պիտի չառնես»:

«Խօսք տուի մօրս որ պիտի կատարեմ իր պատուէրը. հիմա, կուզէ՞ք, տէ՛ր, որ դրժեմ մեռնող մօրս տուած խոստումիս»:

Այս խօսքերը դպան նաւապետին սրտին, և աչքերը լեցուեցան արցունքով:

Նաւապետը գրկեց պզտիկ Սազօն իր թևերուն մէջ, և ըսաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, հերոս տղայ. պէտք է որ պահես մօրդ պատուէրը. և եթէ, ասկէ ետք մէկը քեզի օղի խմել ստիպէ՝ եկուր, յայտնէ ինծի և ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ:

1. Նաւապետը ինչո՞ւ հերոս ըսաւ Սազօնին:

2. Դուք ալ ո՞ր և է խոստումը ըրած էք ձեր մայրիկին:

ԲԱՌԱՅՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

1. Ա.կ.ն	— Ա.կ.ն.ցի	4. Գ.եղ	— Գ.եղացի
2. Վ.ա.ն	— Վ.ա.ն.ցի	5. Ն.գիւղ.ոս	— Ն.գիւղացի
3. Պ.օլիս	— Պ.օլիս.ցի	6. Ն.արեկ	— Ն.արեկացի

Ինչ նշանակութիւն կուտան ցի, եցի և ացի մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը ակնցնենք:

ԶՈՐԱ ՔՈՅՐԵՐԸ

— Եկէ՛ք, ըսին, մեծ-մայրիկին հարցնենք. տեսնենք ան ինչ կըսէ:

Եւ չորս քոյրերը, Սաթենիկ, Ատրինէ, Վարսենիկ և Գոհարիկ, գացին իրենց մեծ-մայրիկին քով:

— Ըսէ՛, մամա, մեզմէ ո՞ր մէկին դուն շատ կը հաւնիս...

Մեծ-մայրիկը խնդաց՝ բարի-բարի և ըսաւ թոռնիկներուն.

— Խօսք կու տամ որ իմ խրատս պիտի լսէք:

— Խօսք կու տանք, մամա, խօսք կու տանք, ըսին աղջիկները:

Այն ատեն, մեծ-մայրիկը հանեց ակնոցը իր աչքէն, գոգնոցին վրայ դրաւ ձեռքին կարը, և պատրաստուեցաւ խօսելու:

Թուռիկները շրջապատեցին զինք:

1

— Սաթենիկ, առաջ քեզմէ սկսիմ: Դուն շատ աղէկ ես, շատ խաւ ես, բայց տես, թևիդ մէկ կողակը փրթեր է և երեք օր է որ չես կարեր: Նայիր, նայիր, աջ թևիդ տակ ալ շրջապատիդ կարը քակուեր է և գնդասեղով բռներ ես քակուած կութերը...:

«Պակասութիւնդ ան է որ թափթփած և անհոգ ես. իսկ թափթփածութիւնը, աղջկան մը համար, մեծ յանցանք է...»

Սաթենիկ կարմրեցաւ, քիչ մը քիթը կախեց, բայց չի բարկացաւ:

2

— Ատրինէն թափթփածութիւն չունի. ընդհակառակը, — շարունակեց մեծ-մայրիկը, — շատ կը սիրէ գեղեցիկ, մաքուր և նորաձև լաթեր հագնիլը: Բայց, անգամ մը որ զարգարուի՝ խելքը միտքը լաթերուն վրայ կերթայ. ամա՛ն, չըլլայ որ ծալք ունենան լաթերս, ասոր համար՝ կը վախնայ շնորհքով նստիլ՝ ելլել, և չփ-

չոր փայտի պէս կը կենայ. կը սկսի օրը հազար անգամ հայելին նայիլ. անկարելի է որ հայելին առջևէն անցնի և գաղտուկ աչք մը չնետէ անոր մէջ: Իր ձայնն անգամ կը փոխէ, կը սկսի շրթունքներուն ծայրովը, կոտրտութեամբ խօսիլ:

«Ատրինէն ամէն բան ունի, բայց բնականութիւն չունի...»

Ատրինէ կասկարմիր կտրած, առջևը կը նայէր. իսկ չարաճճի Սաթենիկ կը խնդար:

3

— Գանք վարսենիկին: Վարսենիկ այդ թերութիւնները չունի. մինակ թէ, ան ալ շատ կը սիրէ ուրիշին պակասութիւնները ծաղրել. խելքը միտքը ան է որ՝ ուրիշին վրայ բան մը գտնէ և ետէն խնդայ:

«Անցած օր, խնամի Մարթան էր եկեր մեր տունը. երթալէն ետք՝ տեսայ որ վարսենիկ սկսաւ անոր պէս կուզիկ-կուզիկ քայել, և անոր կողքը ծաղրել. այդ օրէն ասդին, ամէն օր մըտքէս կըսեմ.

— «Չէ՛, աղէկ բաներ չունի մեր վարսենիկը. պէտք է մոռնայ այդ գէշ բնութիւնը...»

Վարսենիկ այնքան ամչցած էր՝ որ կարծես թէ հիմա պիտի լար:

— Կարգը եկաւ Գոհարիկին: Գոհարիկին վրայ շատ բան չունիմ ըսելիք. գիտեմ որ ձեռքը քիչ մը շուտ չէ գործի մէջ, բայց իր հեզու-
թիւնն ու քաղցր բնաւորութիւնը կը գոցեն այդ պակասը: Տանը մէջ, տունէն դուրս, ամէն տեղ՝ գիտէ ազնիւ շարժիլ, ազնիւ խօսիլ ու յարգանքով վարուիլ ամէնուն հետ. ասոր համար է որ սանամայր Նազիկը ամէն անգամ, երբ խօսքը գայ, կըսէ.

— «Իրաւ, ձեր բոլոր աղջիկներն ալ աղէկ են, աղէկ են, բայց Գոհարիկը մէկ հատիկ է անոնց մէջ...»

Մեծ-մայրը կատարեց իր թոռներուն խօսքը: Կարգը եկաւ իր խրատներուն:

Դուք ըսէք թէ ինչ խրատ տուաւ ամէն մէկուն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք այս բառերը:

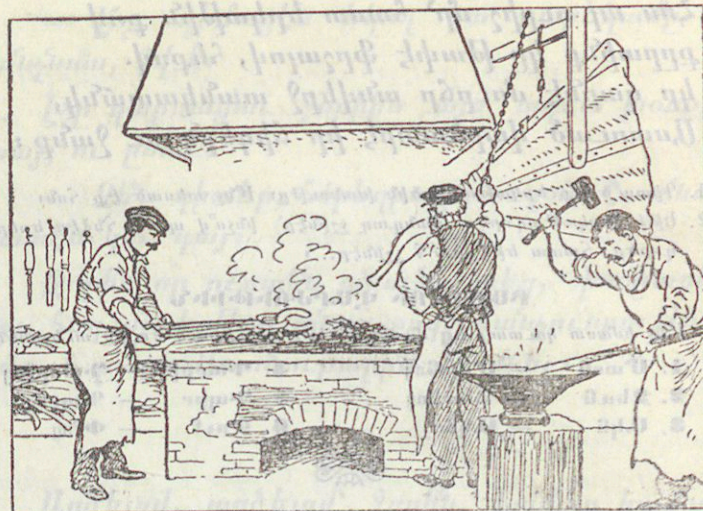
1. Նրզ — Նրզարան
2. Վարժ — Վարժարան

3. Կրակ — Կրակարան
4. Դաս — Դասարան

1. Յիմար — Յիմարանց
2. Հիւր — Հիւրանց

3. Հիւանդ — Հիւանդանոց
4. Ուրբ — Ուրբանոց

Արան և անց մասնիկները ինչ խնայող տուին բառերուն:

ԴԱՐԲՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ կեցած դէմ դէմի,
կրակն են խոթեր ձողերն երկաթի.
աշկերտ մ'ալ փոռփ-փոռփ, կը փչէ փրփոց,
եւ վառարանէն կեղեկ ծուխ ու բոց:

Ծանրը մուրճերով կարմիր երկաթէն
պէս պէս գործիքներ անոնք կը կոփեն,
կը կոփեն շուտով, թաք թիք թաք,
մանգաղ, բահ, բրդիչ, գամ, խոփ և ուրազ:

Տես, հոն, աշկերտ մը բրնձած է ձեռքին
յեսանին վրայ դեռ բուրժ մէկ կացին.
շուտ կը դարձնէ անիւր խրո-խոռո,
սրբիլու համար գործիքն ամրակուռ:

Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
բրտախնք կը թափէ ֆրշալով, հեքով.
կը զարնէ մուրճը անվերջ տանկատանկ,
Աստուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանք :

1. Դիտած էք երկաթագործին խառնվելը՝ Ինչ տեսած էք հոն
2. Եթէ երկաթագործը մանգաղ չլինէր՝ ինչով պիտի հնձէր երկրա-
գործը. հապա եթէ բա՞ճ չլինէր...

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ինչ խնամտ կուտայ ոց մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք.

1. Մասն	— Մասնց	4. Դարբին	— Դարբնց
2. Ձեռն	— Ձեռնց	5. Դպիր	— Դպրոց
3. Ակն	— Ակնց	6. Փուխ	— Փոխց

ՈՒՂՏԸ ԵՒ ՋՈՐԻՆ

1

Ջորին իր կեանքին մէջ ղեռ ուղտ ըստւածը
չէր տեսեր :

Օր մը որ լեռնէն
նոր էր իջեր վար, և դաշ-
տին մէջ կարծէր, տեսաւ
որ երկար ու կոր վիզով,
կռնակին վրայ խոշոր
կուղ մը շալկած՝ կեն-
դանի մը կուգայ անդի-
էն : Գլուխը վեր վեր-
ցուց և ժիր-ժիր նայե-
ցաւ. նայեցաւ ու զարմացաւ :

— Էշ, դիմացէն եկող սա բարեկամը կը
ճանչնամ, ո՞վ է :

Էշը զարմացաւ շորիին այս տգէտ խօսքին
վրայ, ու ըսաւ.

— Ձեռ գիտեր, հօրեղբայր, ուղտն է, անա-
պատէն կու գայ :

Ջորին որ ուղտին անուկը լսեց, վառաբե-
ցաւ հեղ մը երթալ անոր քով, ճանչուորութիւն
տալ, և բարև-Աստուծաբարին մը ընել :

2

Արծելով, արծելով՝ շորին, կամաց կամաց,
մօտեցաւ ուղտին .

— Բարև, քեռի, բարի ես եկեր մեր կող-
մերը :

Ուղտը իր ծուռ վիզը տնկեց, փոքր գլուխը
բարձրացուց, սև աչքերովը նայեցաւ շորիին
վրայ, և որոճալով, առաւ շորիին բարևը :

Ուղտն ու շորին սկսան անուշ անուշ խօսիլ
իրարու հետ :

Բայց, շորին մեծ հետաքրքրութեամբ կը դի-
տէր ուղտին վրան գլուխը. հեղ մը կը նայէր
անոր ոտքերուն՝ որ լայն լայն կճղակներով կը
բացուէին գետնին վրայ. հեղ մը կը նայէր եր-
կայն, մերկ սրունքներուն. կը զարմանար որ
այդքան խոշոր հասակին վրայ՝ այդքան կարճուկ
պոչ մը կախուած է...

— Ի՞նչ քեռի, ըսէ տեսնենք, ձեր կողմերն ալ առատութիւն կ'այ. խոտերը ի՞նչպէս են այս տարի:

— Մեր կողմերը, ըսաւ ուղտը. մեր կողմերը տաք արեւ կ'այ, տաք աւազ կ'այ. դուն անապատ չե՞ս տեսեր, զաւակս, որ խոտ կը հարցնես...

— Չէ, քեռի. անապատը չեմ գիտեր թէ ինչ բան է. շատ կուզէի որ անգամ մը տեսնէի. զիս հետդ չե՞ս տաներ, քու բեռիդ մէկ մասը ես կը շալկեմ:

Ուղտը լաւ մը դիտեց ջորին և ըսաւ անոր.

— Բայց, տղաս, տես, դուն ինծի պէս կըճղակներ չունիս. դուն չես կրնար քալել աւազին մէջէն, կը թանդուիս կը մնաս: Դուն չունիս ինծի պէս կուտկէն, և չես կրնար օրերով ու շաբաթներով անօթութեան դիմանալ:

«Անապատին մէջ ո՛չ ջուր կ'այ և ո՛չ ալ խոտ. երկու օր որ քալես մեզի հետ, կայրիս, կը պապակիս, կը մեռնիս:

«Եթէ ես ալ չունենայի իմ կճղակներս, եթէ ես ալ չունենայի իմ կուտկէնս՝ ես ալ չէի կըրնար անապատին մէջ ճամբորդել:

«Չէ, տղաս, չէ, դուն քու սմբակներովդ կրնաս լաւ լեռը բարձրանալ, քարուտ ճամբաներէ քալել, նեղ շաւիղներէ անցնիլ, բայց անապատին մէջ բան մըն ալ չես կրնար ընել: Դուն քու գործիդ, ես իմ գործիս:»

Եւ ուղտը, բաժնուելով ջորիէն, հեռացաւ և սկսաւ ուղտափուշ փնտռել:

Ջորին կեցած էր իր տեղը, և կը նայէր ու կը նայէր անոր ետեւէն:

1. Ի՞նչու համար ուղտին ոտքերը կճղակներ ունին:
2. Ի՞նչու համար ուղտը կուտկէն ունի. անկէ ի՞նչպէս անունդ կ'առնէ:
3. Ջորին ոտքերը ինչո՞ւ համար սմբակ ունին:
4. Ջորին ի՞նչ տեսակ տեղերէ կրնայ լաւ բեռ կրել:
5. Ուրիշ ի՞նչ կճղակաւոր և սմբակաւոր կենդանիներ կը ճանչնաք:

ԻՐ ՓՈՒՇԵՐԷՆ ԴԺԳՈՂ ԾԱՌԸ

1

Անտառին մէջ փոքր ծառ մը կար:

Այս ծառը, տարուան ամէն եղանակին մէջ, ծածկուած էր սուր սուր փուշերով. վրան տերև ըսուած բանը չէր երևնար:

Փոքր ծառը, օր մը, ըսաւ ինքնիրեն.

— Իմ բոլոր ընկերներս ալ գեղեցիկ տերևներով զարդարուած են. մի՞նակ ես եմ որ փուշէ զատ ուրիշ բան չունիմ վրաս. անոր համար՝ ո՛չ մարդ կը մօտենայ քովս, ո՛չ ալ ձեռք մը կը դպնայ ինծի: Ախ, ի՞նչ կըլլար որ ձայնս լսուէր և ոսկիէ տերևներ ունենայի...

Դիշեր եղաւ, ու փոքր ծառը քնացաւ:

Առտուն որ արթնցաւ, տեսաւ թէ իր ճիւղերը, վերէն վար, ծածկուած են ոսկի տերևներով: Ծառը հպարտացաւ, ու մըմնջեց.

— Հիմա, աշխարհիս երեսը, ամէնէն գեղեցիկ ծառը ես եմ. իմ տերեւներս ոսկի են...

Բայց ահա, իրիկ-
ուան կողմը, հովիւն
եկաւ անտառէն ան-
ցաւ. տեսաւ ոսկի տե-
րեւները՝ քաղեց, քա-
ղեց ամէնքն ալ, լե-
ցուց իր մաղախը, հոփ-
չոր թողուց ծառն ու
անցաւ գնաց:

2

Փոքր ծառը տրրտ-
մեցաւ ու ըսաւ.

— Մեղք, մեղք
ոսկի տերեւներուս. հի-
մա մերկ մնացի. ինչ-
պէս նայիմ իմ ըն-
կերներուս երեսը: Ա-
նոնք, ամէնքն ալ, գե-

ղեցիկ տերեւներ ունին, իսկ իմ վրաս բան մըն
ալ չի կայ: Երբ նորէն տերեւներ ունենայի, կու-
զէի որ անոնք ամէնքէն գեղեցիկ ըլլային. կուզէի
որ շինուած ըլլային ապակիէ...

Նորէն քնացաւ փոքր ծառը, և առտուն նո-
րէն արթնցաւ: Ինչ տեսնէ ազէկ: Տեսաւ որ
ծածկուած է ապակիէ նուրբ տերեւներով:

Փոքր ծառը ըսաւ.

— Հիմա ուրախ եմ. անտառին մէջ մինակ
ես եմ որ արեւին տակ կը փողփողիմ. ինծի պէս
ուրիշ ծառ մըն ալ չի կայ...

Անցաւ քիչ մը ատեն, և յանկարծ երկինքը
ամպեց. մեծ փոթորիկ մը արագ արագ անցաւ
բոլոր ծառերուն վրայէն, եկաւ ջարդ ու փշուր
ըրաւ ապակիէ տերեւները, և գետին թափեց:

3

Փոքր ծառը հեծեծեց ու ըսաւ.

— Ապակիէ տերեւներս կոտորտեցան ու գետ-
նի հողին հետ խառնուեցան. տես անգամ մը
թէ միւս ծառերուն բան մը եղաւ. անոնց կա-
նաչ տերեւները մնացին իրենց տեղը, և չի վնաս-
ուեցան: Ա՛խ, եթէ անգամ մըն ալ տերեւ ունե-
նայի, կուզէի որ անոնք կանաչ ըլլային...

Նորէն քնացաւ ծառը, ու առտուն նորէն
արթնցաւ: Արթնցաւ, ու տեսաւ թէ քողքուած
է՝ կանաչ տերեւներով:

Ուրախացաւ փոքր ծառը և ըսաւ.

— Վերջապէս, ես ալ տերեւ ունիմ, և չեմ
ամչնար ընկերներէս:

Բայց, ահա, մօրուքը երերցնելով, ծերուկ
այծ մը մտաւ անտառը. իր խոշոր ծիծերը դա-
տարկ էին, և յայտնի էր որ ուտելիք կանաչ կը
փնտռէր. տեսաւ թէ չէ փոքր ծառը, սկսաւ
կրծելով ուտել անոր տերեւները՝ կոթերով-մո-
թերով միասին:

Նորէն փոքր ծառը մնաց մօրէ մերկիկ.
տրտմեցաւ և հառաչելով ըսաւ.

— Չէ՛, ալ ոչ կանաչ, ոչ կարմիր, ոչ ալ դե-
ղին տերևի կը փափաքիմ: Կուգեմ որ իմ հին
փուշերս ունենամ. ախ, ի՜նչ կըլլար որ նորէն
բուսնէին անոնք...

Ու փոքր ծառը տխուր տրտում քնացաւ, և
այդպէս ալ արթնցաւ: Աչքերը բացաւ, և նայե-
ցաւ իր վրայ, նայեցաւ ու խնդաց, խնդաց:

Միւս ծառերն ալ կը ծիծաղէին:

Փոքր ծառը ծածկուած էր իր հին փուշերովը:

Բայց, ինչո՞ւ խնդաց փոքր ծառը, և ինչո՞ւ կը
ծիծաղէին իր ընկերները:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Դառն — Դառնազին

2. Ցաւ — Ցաւազին

3. Տխուր — Տխրազին

1. Մեծ — Մեծագոյն

2. Լաւ — Լաւագոյն

3. Փոքր — Փոքրագոյն

Գին և գոյն մասնիկները երբ որ բառերուն ծայրը դրուին՝ աւելի,
սառցոյց կուտան: Այս պարագաներուն տակ, գինը՝ արժէք, և գոյնը՝
շերմակ կամ կանաչ չի նշանակեր:

ՈՎ Է ԹԱԳԱԻՈՐԸ

1

Թագաւորին մէկը որսի էր ելեր: Ի՛նչպէս եղաւ, անտառին մէջ իր հետևորդները մէկ կողմ գացին, ինք միւս կողմ մը:

Երբ այսպէս միամիտակ, իր ձիուն վրայ հեծած, կանցնէր՝ գեղացի մը տեսաւ:

Գեղացին նստեր էր ճամբուն եզերքը, ծառի մը տակ և կը հանգչէր:

— Բարև, ըսաւ թագաւորը գեղացիին. ինչո՞ւ հող այդպէս նստեր ես:

— Լսեցի որ թագաւորը իր մարդոց հետ

որսի է ելեր. անոր համար, նստեր եմ որ երբ անցնի՝ տեսնեմ զինքը, պատասխանեց գեղացին:

— Ըսել է, զուն թագաւորին երեսը չե՞ս տեսեր...

— Ո՛ւրիշ պիտի տեսնեմ, նորէն պատասխանեց գեղացին՝ զարմանքով. մարդ, զիւրին զիւրին, թագաւորի երես կրնայ տեսնալ...

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ թագաւորը, հեծիր ձիուն քամակը. քեզ տանեմ աւելի լաւ տեղ մը, որ աղէկ մը տեսնես թագաւորին երեսը...

Գեղացին հեծաւ թագաւորին ձիուն ետև, և սկսան երթալ:

Երբ քանի մը քայլ առին, գեղացին դարձաւ հարցուց իր ընկերոջ.

— Բարեկամ, շատ աղէկ ըսիր, բայց ի՞նչպէս ճանչնամ թէ թագաւորը ո՞ր մէկն է. հետը ահազին բազմութիւն կայ:

— Դիւրին է, վրայ բերաւ թագաւորը. երբ որ ամէնքը բարևի կենան և իրենց զլխարկները վար առնեն, տես թէ, ո՞վ է միայն որ իր գլուխը չի բանար. ահա այդ գլուխը չբացող մարդը՝ թագաւորն է:

Քանի մը բռնեց թագաւորը հասաւ իր աւագանիին քով. ամէնքն ալ, անմիջապէս, բարևի կեցան՝ իրենց զլխարկները վար առնելով:

Այն ատեն, թագաւորը դարձաւ իր հետի գեղացիին և հարցուց.

— Ըսէ նայի՛մ հիմա, ո՞ր մէկն է թագաւորը:

— Աստուած վկայ, ըսաւ ապշահար գեղացին, կամ ես ըլլալու եմ, կամ զուռն. որովհետեւ, մինակ ես ու զուռն մեր զլխարկները վար չառինք:

ԲԱՌԱՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ [ուս մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք. այսպէս՝

1. Տիգմ — Տիգմոս

2. Դար — Դարոս

Հազար ուս մասնիկը

1. Արիւն — Արիւնոս

2. Ժանկ — Ժանկոս

3. Կեղս — Կեղսոս

3. Ա. աղ — Աւագոս

4. Ապառաժ — Ապառաժոս

Հազար ուղ մասնիկը

1. Համբայ — Համբայոյ

2. Բո — Բոսոյ

3. Ժառանգ — Ժառանգորդ

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՅԸ

Մեր կապիկը ծերացեր էր, աչքերն աղէկ չէին տեսներ. ինչպէս եղաւ, լաւ չեմ գիտեր, մէկուն մէկը, կարճ խելքի տէր, ըսաւ անոր. «կապիկ

աղբար

«եկո՛ւր, աչքիդ ակ-

նոց մը առ,

«զիր անգամ մը,

տես թէ ինչպէս

«ասեղէն մազն իսկ

կանցընես»:

Կապիկն հաւտաց.

եղաւ տեղէն՝

ցուպը առաւ, տըք-

տըքալէն

հոս հոն գրնաց, ինչպէս ըրաւ,

ինչպէս չըրաւ, վերջապէս լաւ

ակնոց մ'առաւ ու եկաւ տուն:

Գալը բարի, բայց տես որ զուռն՝

չի գիտեր թէ ինչպէս պէտք է

ակնոցն հիմա ինք գործածէ:

Մէյ մը գլխուն կը դնէ,

մէյ մը պոչին կանցնէ.

կը հոտուրտայ, կը լըզէ,

վեր կը ցատկէ, կը վազէ,

կը փորձէ հա՛ կը փորձէ,
խելքին բան մը չի պառկիր :

«Այդպէս, հա՛, տէ կեցիր»,
կըսէ յանկարծ, ու քարին
պինդ կը գարնէ ապակին՝
որ կը կոտորի, կը փշրի,
կըլլայ աւազ ու փռի :

Բայց տեսէք թէ իր խելքէն վեր
ինչ վրճիռ ալ կու տայ դեռ.
— «Աշխարհքիս մէջ ով որ գիտուն
«կըսէ թէ կայ, մոռնա գըլխուն ...

1. Ինչ է ակնոցը և որո՞նք կը գործածեն դայն
2. Կապիկը ինչո՞ւ կոտորեց ակնոցը՝
3. Յանցանքը ակնոցի՞նն էր թէ կապիկինը :

ԶՄԵՌԸ ԵԿԱԻ

Տեսէք, տեսէք, երկինքէն ձիւն կու գայ :
Ճերմակ ձիւնը կու գայ՝ թիթեռնիկներու
պէս, թևերը բացած, օրօրուելով, օրօրուելով :
Սուրբ Յակոբ պապան մօրուքը ճերմկուց :
Չմեռ է, ալ շիտակ ձմեռ :

Արտաշէս դուրս կը նայի պատուհանէն, կը
նայի գետինը՝ որ ճեփ-ճերմակ է, կը նայի իրենց
դռան թիթեռնիկներուն՝ որ ծածկուած են սպիտակ
պատանքով. կը նայի ու կը զարմանայ :

Կառնէ գրքերը ու դուրս կելլէ : Կը կոխէ

գետինը, և կախուղ ձիւնը, իր ոտքին տակ, ճը՛ղ-
ճը՛ղ ձայն կը հանէ :

Չայն կը հանէ ու կըսէ.

— Ես ամպերուն մէջէն կուգամ, աղուհոր
տղայ. հիւր եմ ձեզի : Շատ պիտի չկենամ ձեր
քով. քանի մը ամիս ետքը պիտի անցնիմ, երթամ :

«Պիտի բերեմ ձեզի Սուրբ Սարգիսն ու
Ծնունդը. պիտի բերեմ Բարեկենդանը :

«Իմ ընկերներէս շատերը նստեր են լեռնե-
րուն վրայ, շատերն ալ տեղաւորուել են դաշ-
տերուն մէջ :

«Երբ գարունը մօտենայ, մենք մնաս-բարով
պիտի ըսենք ձեզի. լեռան ընկերներս հեղեղ
պիտի ըլլան, և վար վազելով՝ գետերն ու գե-
տակները պիտի շատցնեն. դաշտի ընկերներս ալ
հալելով՝ հողին տակ պիտի երթան. պիտի եր-
թան՝ որ ձեր ազբիւրներուն շուր տան :

«Քայլէ՛, շուտ քայլէ, աղուհոր տղայ, մեղք ես,
ձեռքերդ կը մսին. քայլէ, ձեր դպրոցը տաքուկ
է, սերտողութեան ժամը կանցնի» :

Ու Արտաշէս կը վազէ. կը վազէ փափուկ
ձիւններուն մէջէն, որոնք, ճըզը՛ր-ճըզը՛ր, ձայն
կը հանեն :

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ինչո՞ւ կուտան ուկի, ակնոյց և դուխս մանիկե-
ները, երբ բռնուին ծայրը դռնիդ. այսպէս՝

1. Ընկիւր — Ընկերուհի
2. Տիգրան — Տիգրանուհի
3. Հայկ — Հայկանոյց

4. Վարդ — Վարդանոյց
5. Սան — Սանդուխտ
6. Շահան — Շահանդուխտ

ԶՈՒՐԸ, ԶՈՒՐԸ

1

Յովհաննէս աղբար հանքագործ էր։ Այդ օրն ալ, առտուն կանուխ, ամէն օրուայ պէս, զնաց գործի։

Իջաւ հորին անհամար աստիճաններէն վար՝ լապտերը բռնած իր ձեռքը։ Իջաւ կէս ժամ, հանգչելով-հանգչելով, որովհետեւ՝ հորը շատ խորունկ էր։

Դժուար էր անշուշտ մութ ու խոնաւ հանքին մէջ աշխատիլը. բայց հանքագործը պարտաւոր էր բանիլ, որպէսզի կերակրէ իր զաւակները։

Հասաւ ահա այն նրբանցքը, ուր պիտի աշխատէր։ Հանեց վերարկուն, սոթտեց թևերը, դրաւ լապտերը գէմը, առաւ քլունկը և սկսաւ գործի։

Գործ, բայց ի՞նչ գործ. պէտք է իր թևին ուժով քակէ քարի խոշոր կտորները. պէտք է շատ անգամ այդ նեղ տեղը պառկի՝ կոնակի վրայ, որ ուժ առնէ քլունկը, ու փրցնէ հանքին կտորները։

2

Յովհաննէս աղբար աշխատեր էր բաւականատեն, երբ, յանկարծ, տեսաւ թէ՛ ապառաժնէրուն մէջէն քամուող ջուրը կը շատնայ։

Ոտքի ելաւ. առաւ ճրագը ու աղէկ մը սկսաւ դիտել իր չորս կողմը։ Չէ, տեսաւ որ ջուրը կը հոսի ամէն դիէ, ու երթալով կը շատնայ։

Հանքին մէջ կաշխատէին իրեն պէս հազարաւոր բանուորներ։

Յովհաննէս աղբար առաւ լապտերը, և սկսաւ քալել դէպի կեդրոնական ճամբան. հաղիւ հոն հասած էր, լսեց որ զանազան նրբանցքներէ բանուորները սարսափով կը պոռային.

— Զնւրը, ջնւրը... :

Այդ ազդակին հետ՝ ականջին հասաւ ուրիշ խուլ աղմուկ մըն ալ. և երկու վայրկեան՝ չանցած՝ տեսաւ որ վարի նրբանցքներէն մէկուն մէջէն կուգայ հեղեղ մը։

Այդ նրբանցքին մէջ կաշխատէին հարիւրաւոր մարդիկ. Յովհաննէս աղբար հասկցաւ որ խեղդուած են անոնք։

Այս միջոցին էր որ հանքագործները սկսան լեղապատառ պոռալ.

— Կրցողը թող ազատէ իր հոգին... :

3

Հանքագործները զարհուրանքով կը վազէին դէպի սանդուխը, կը մագլցէին դէպի վեր, իրար կը հրէին ու շատեր կը թաւալէին դէպի անդունդը:

Ահագին բազմութիւն խռնուեր էր դէպի վեր քաշուելիք բեռի պարանին շուրջը. ամէնքն ալ կախուեր էին անկէ. իսկ ջուրը կատաղութեամբ կը հոսէր, կը լեցուէր ամէն կողմ ու կը բարձրանար:

Վերէն, սկսան քաշել պարանը. բայց, պարանէն հարիւրաւոր ձեռքեր էին կախուեր. յանկարծ, պարանը փրթեցաւ, և մարդիկը վար գահավիժեցան՝ զարհուրելի ճիչեր բարձրացնելով:

4

Չուրը կը վազէր անընդհատ, ու հեղեղը կը շատնար:

Բայց, դեռ այնքան հազար մարդիկ կային, որ կաշխատէին ընդարձակ հանքին մէջ, և լուր չունէին. անշուշտ ամէնքն ալ պիտի խեղդուէին:

Յովհաննէս աղբար նայեցաւ ահագանգին. մտածեց որ քաշէ չուանը, հնչեցնէ ու վտանգը իմաց տայ ամէնուն:

Լաւ է որ մէկ մարդ մեռնի՝ քան թէ հազարաւոր հոգի, խորհեցաւ ազնիւ գործաւորը:

Կեցաւ վայրկեան մը. աչքին առջև բերաւ իր կիներն ու զաւակները, և անի մը քաշեց սրտէն:

«Չէ, աւելի լաւ է որ հազարաւոր որբերու տեղ՝ միայն իմ զաւակներս որբ ըլլան», ըսաւ ինքնիրեն:

Եւ, քաջասիրտ հանքագործը ցատկեց դէպի ահագանգին չուանը, բռնեց զայն, կախուեցաւ, և սկսաւ հնչեցնել, հնչեցնել...

5

Ձանգակին տխուր ձայնը տարածուեցաւ խռունկ ու մութ հանքին կամարներուն տակ:

Հանքագործները, լսելով վտանգին նշանը՝ սկսան վազել չորս կողմէն: Կը վազէին ու կը բարձրանային սանդուխներէն վեր, սարսափի և փրկութեան աղաղակներով:

Ձանգակը կը հնչէր անդադար, ու ջուրը կը բարձրանար միշտ:

Ահա, արդէն, Յովհաննէս աղբար կէս մէջքով ջուրին մէջ է. փախչելու հնար չի կայ, ալ յոյս չունի ազատումի:

Դիւցազն հանքագործին ձեռքերը, մինչև վերջը, կախուած մնացին զանգակին չուանէն, և հնչեցուցին, հնչեցուցին զայն, — մինչև որ ջուրը շատցաւ, անցաւ անոր գլխուն վրայէն և թաղեց զայն իր մէջ:

Ահա, այն ատեն միայն, լռեց զանգակը:

1. Պատմեցէ՛ք այս պատմութիւնը:

2. Ինչ պիտի պատահէր, եթէ Յովհաննէս աղբար ահագանգը չհնչեցնէր:

3. Ինչու դիւցազն կըսենք Յովհաննէս աղբոր:

ՀԱՅԻ ՏԵՂ

Օր մը, դասի ատեն, Արամ հարցուց իր ուսուցչին.

— Ճիշտ է որ գետնախնձորն ալ, ցորենի պէս, սննդարար է, և շատ տեղեր մարդիկ հացի տեղ՝ գետնախնձոր կուտեն: Անցած օր, այսպէս կըսէր հօրեղբայրս:

— Հարկաւ, պատասխանեց ուսուցիչը. չէի՞ր գիտեր մինչև հիմա, Արամ:

— Ո՛չ, ո՛չ, ձայն տուին Արամին հետ՝ իր ընկերներն ալ՝ ամէն կողմէ. մենք ալ չէինք գիտեր: Մենք այնպէս կը կարծէինք թէ՛ ուրիշ բան մը չի կայ որ հացին տեղը բռնէ:

— Եթէ այդպէս է, լսեցէք ուրեմն, ըսաւ ուսուցիչը: Գետնախնձորը տունկի մը ուռն է, որ կաճի հողին տակ. շատ կը սիրէ խոնաւութիւնն ու մթութիւնը: Քիչ տնկուելով՝ շատ արդիւնք կու տայ: Այնպէս որ, թէ հացի չափ սնունդարար է, և թէ աժան:

«Գոբաղգաբար, տակաւին Հայաստանի շատ մը գաւառներուն մէջ չէ ընդհանրացած. մեր գիւղացիները գաղափար չունին անոր վրայ: Անգամ մը որ հայ գիւղացիները հասկնան անոր օգտակարութիւնը՝ պիտի սկսին մշակել զայն. այն ատեն, ցորենին սղութիւնը մեր աչքը շատ պիտի չվախցնէ:

«Գետնախնձորը այսօր ուրիշ երկիրներու

մէջ՝ հացին հետ կը մրցի, և հացի տեղ կը գործածուի: Իրան, հում վիճակի մէջ քիչ մը զփուլաւորմարս է, բայց երբ լաւ խաշուի և լաւ եփուի, կըլլայ զիւրամարս և սննդարար:»

Մանուկները շատ զարմացան. ուղեցին որ գտնեն քանի մը հատ գետնախնձոր, և փորձի համար տնկեն հողին մէջ:

ԲԱՌԱՅՐԱՒԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գրեցէք սա՛ բառերը և ըսէք թէ աւել և մասնիկը ինչ իմաստ կուտայ անոնց.

1. Հոս — Հոսաւէ

3. Ծաղիկ — Ծաղկաւէ

2. Խոս — Խոսաւէ

4. Պսուղ — Պսղաւէ

Գրեցէք սա՛ բառերն ալ.

1. Հայր — Հայրիկ

1. Դու — Դուակ

2. Մայր — Մայրիկ

2. Գետ — Գետակ

1. Գառն — Գառնուկ: 2. Այլ — Այլուկ: 3. Տալ — Տալուկ:

Ինչ իմաստ տուին հի, ալ, ուկ մասնիկները:

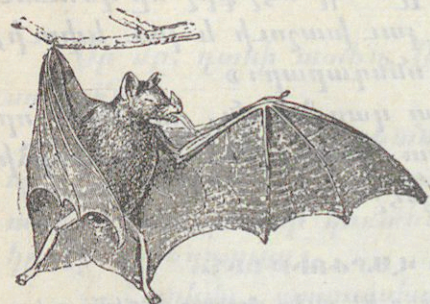

ԵՐԿՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ

1

Օր մը Չղջիկն ու Ճայն եղան երկու խելօք վաճառական. խօսքերնին խօսք, զրբեցին գիր, տրուին առին պայմանագիր. բայց, տես որ գուն, գործի համար ոչ գըրամ կայ, ոչ ալ գումար: Շատ խորհեցան թէ ինչ ընեն՝ որ այս բանին ելլեն տակէն:

Ուստի Փուշին քովը գացին,

երդում ըրին վերայ
հացին,
ոտքը ինկան, ձեռքը
ինկան
և մուրհակով, շահն
ալ վրան,
ղրրամն առին
վաշխառուին:

Չղջիկն եղաւ խանութպան,
Ճայն ալ ճամբորդ պէզիրկան:

ղրրամն առաւ, նըստաւ նաւ,
գընաց, գընաց ու հասաւ
մինչև Մըսըր, Հնդկաստան,
Արաբիա, Պարսկաստան:

Այլ թանկագին գորգ, շալ հագար,
ալ մարգարիտ, գմբուխտ, գոհար,
Հինդու արմաւ, նուշ համադամ,
և... որ մէկին անունը տամ,
ինչ որ տեսաւ, տըռաւ փարան,
նաւը լեցուց բերնէ բերան:

Նաւը լեցուց հագար բարով
ու իր եկած ճանապարհով,
ուրախ ուրախ, տուն կը դառնար:

Ճամբան ծովն էր մըրըրկավար,
կար փոթորիկ, ալեկոծում.
ահա յանկարծ, ախ ինչ սոսկում,

ծովն անյատակ

Ջուրերուն տակ

առաւ նաւը. Ճայը զօրով
ազատեցաւ իր թևերով:
Ազատեցաւ, փառք իր Աստծուն,
բայց ի՞նչ սրբտով խեղճը գայ տուն.
գայ ի՞նչ ըսէ պարտատէրին
որ կուզէ շահն օրը օրին:

2

Ընկերն ասդին, աչքը ճամբուն,
գիշեր ցորեկ միշտ անքուն՝
կըսպասէ ժամ ժամի վրայ
թէ Ճայը երբ պիտի գայ:
Շատ ըսպասեց ինք սրբտադող,
բայց ոչ եկող, ոչ գացող.
տեսաւ բարի ու չար երազ,
մինչև որ օր մ'ալ վազնէ վազ
Փուշը մուրհակն իր ձեռք բըռնած,
տընկուեցաւ անոր դիմաց.
— «Է, բարեկամ, լաւ էք, նայինք,
«ալ չէք ըսեր թէ պարտք ունինք...
«գործ բռնեցիք, առիք տուիք,
«անցաւ Ծընունդ, եկաւ Չատիկ.
«փարաս տըռէք, խօսք չեմ լըսեր,
«իմ բարիքիս դէմը մն էր...
«թալամն է, ինչ, մեղք եմ ես ալ...:
«չէ, չեմ կրնար ալ դիմանալ:
«Տէ՛հ, եկուր ու ասկէ ետք դուն

«բարիք ըրէ աղքատ մարդուն...»

ձայնն էր ձրգեր ու կոպտաբար
կը նախատէր, կը պոռպրոռար:

Ով որ եղածն այս կը լըսէր՝
պարտականը կը բամբասէր.

—Ամօթ, ամօթ, Չղջիկ ու ճայ,
«մեղք ձեր պատուին, վայ, հազար վայ...»
«անուննինալ վաճառական,
«ի՛նչ խայտառակ, անպատիւ բան...
«ամօթ, ամօթ, Չղջիկ ու ճայ:»

3

Խեղճ Չղջիկը, գլուխը ծուռ,
լեզու չունէր, կը մընար լուռ.
կը դայրանար ինք իր մրտքէն,
բայց ի՛նչ կուգար խեղճին ձեռքէն.
«Տունը՛դ աւրի, ճայ, ճայ, ուր ես,
«եղանք երկուքս ալ սևերես.

«աս ի՛նչ փորձանք բերիւր գըլխուս...:»
Եւ տրտմութեամբ, դէմքով անյոյս՝
կը կողկողէր. «Մի բարկանար,
«Փոռչ բարեկամ, երէկ թուղթ կար
«ճայէն որ շուտ ճամբայ ելած,
«կը համի հոս. վրկայ Աստուած,
«կուտանք պարտքդ մենք անարգել
«եւ դեռ բան մ'ալ էլել էլել...»

—«Ես աւելի բան չեմ ուզեր,
«աղբա՛ր, տըռած զըրամս բեր.

«գրրեր էք շահ, պայմանաժամ,
«տըռէք հախս, գործիս երթամ...:»

—«Չէ աղա Փուշ,
«թէ վաղ, թէ ուշ
«փողն իր կարգին, շահն իր կարգին.
«պատուի խօսք քեզ... ո՞ր սև հոգին
«կուրանայ իր պարտքը հալալ...
«ախը՛ր, չէ՞ որ մարդ ենք մենք ալ...:»

4

Չղջիկն առաւ թուք ու մուր, ցաւ,
շատ յոյս տուաւ, շատ խոստացաւ,
բայց ընկերը մէջտեղ չի կայ.

—Աս ի՛նչ փորձանք, Տէր, քեզ մեղայ,
«իմ ի՛նչ բանս էր մըտնել մէջը,
«որ խայտառակ ըլլամ վերջը...
«իմ ի՛նչ գործս վաճառական,
«Արաբիա ու Հնդկաստան...
«ո՞ր ջուրն իյնամ, ո՞ր մօտ երթամ.
«ո՛չ մօմ մընաց, ո՛չ սուրբ, ո՛չ ժամ...:»

Շատ մըտմտաց,
վայեց, ողբաց,

ինչ որ ունէր ասդին անդին,
լաթերն անգամ իր նոր թէ հին՝
ժողովեց, տարաւ, տուաւ պարտքին.
մընաց միայն իր չոր հոգին:

Յետոյ թևեր

առաւ ու մեր

Չղջիկն անցաւ, թրուաւ գընաց՝
սուգի ըզգեստ, սևեր հագած:

Ու այն օրէն մինչև հիմա,
բանի մեր այս աշխարհքը կայ,
Զղիկը միշտ ցորեկն անտես,
գիշերն է որ կու գայ հանդէս՝

որպէսզի իր պար-
տատէրին
չրլայ տեսնէ դէմքը
կըրկինս:

Ճայն ալ ծովուն
մէջը անհուն
կը լողայ դեռ
եւ անհամբեր՝
տարին բոյոր
կըսպառէ որ

փոխուի գուցէ բազմն անկայուն,
եւ յատակէն մութ ջուրերուն
առնէ կորուստն ու դառնայ տուն:

Իսկ Փուշն արդէն յոյսը կըտրած,
իր սուր ակօսան, ժանիքը բաց՝
քովէն ով որ կանցնի, իսկոյն
կը հարցնէ ամէն մէկուն՝

Թէ չտեսան փախստական
երկու սընանկ վաճառական:

Բայց, խաչո՛ր, այն օրէն ի վեր
դեռ իրարու չեն հան իպեր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերը, և ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ իչ մասնիկը.

1. Սրգ — Սրգիչ
2. Նեղ — Նեղիչ

3. Մարգ — Մարգիչ
4. Գիր — Գրիչ

ԽՈՐԹ ԵՂԲԱՅՐՍ

1

Թորոսը իմ խորթ եղբայրս էր: Ինք չէր
սիրեր մեզ, մենք ալ զինք չէինք սիրեր:

Թորոս արդէն 17-18 տարեկան էր հիմա,
բայց նորէն թախճոտ էր, լուսկեաց և մենաւոր:
Հայրս չէր սիրեր զինք, որովհետև յամառ էր ու
միշտ մոռալ. երբեք հօրս երեսին ուղիղ չէր
նայեր:

Օր մը, հայրս մեր այգիէն բերաւ որթա-
տունկի ճիւղ մը. կը կարծէր թէ Թորոսն է կոտ-
րեր զայն:

— Թորոս, — յանկարծ լսուեցաւ հօրս ձայնը:

— Հը՛, ըսաւ Թորոս:

— Հը կըսէ, հրամմէ ալ չըսեր: Նզովուխ,
ով է տեսեր որ հայ քրիստոնեան, Աստուածա-
ծինէն երկու շաբաթ առաջ, խաղող ուտէ. հա-
րամ է, չէ՞... նայիր, ի՞նչ ես ըրեր:

Ես կը զողայի ամբողջ մարմնով, որովհետև
այդ ոստը ես էի կոտրեր:

2

Թորոսը՝ լուռ էր. այդ հպարտ ու յամառ
Թորոսը կեցեր էր հոն, իր թախճոտ աչքերով,
իր արևառ դէմքով, և շրթունքները իրարու
սեղմած:

Հօրս աչքերուն մէջ կայծակ կը փայլատակէր. երբեք այդպէս սարսափելի տեսք չէր ունեցեր:

Եւ ես տեսայ որ՝ բարձրացաւ հոնիի դեղին փայտը, այն մըմուռ փայտը. բարձրացաւ հօրս գլխէն վեր և ճօճաց օդին մէջ...

Փայտը իջաւ եղբօրս թիկունքին, բարձրացաւ, մէկ ալ իջաւ՝ նոյնպէս թափով, նոյնպէս անողորմ:

Թորոս չի շարժեցաւ տեղէն. միայն, երկու կաթիլ արցունք գլորեցան իր մուռ աչքերէն, իջան, իջան և քարացած մնացին այտերուն վրայ:

Օ, այդ երկու կաթիլ արցունքը... անոնք իջան իմ սրտիս վրայ: Կոկորդս կը սեղմուէր, կուրծքս ուռեր էր, և ես պոռացի.

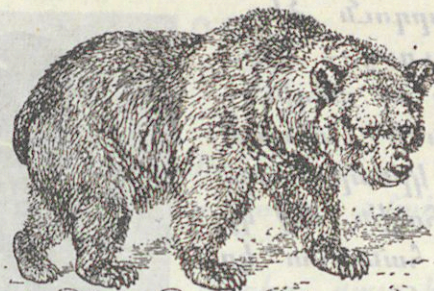
— Ես եմ, հայրիկ, ես եմ կոտորեր. ես եմ կերեր խաղողը. Թորոսը մեղք չունի...

ՐԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետևեալ բառերը.

1. Ծառ	— Ծառով	4. Ծին	— Ծնող
2. հօտ	— հօտով	5. Սէր	— Սիրով
3. Տես	— Տեսնող	6. Յաղթ	— Յաղթող

Ի՞նչ խմատ տուաւ ուղի մտնելը՝ այդ բառերուն:

Ո՞Վ Է ԶՕՐԱԻՈՐԸ

— Ես եմ անտառին տէրը, ես եմ ամէնէն գօրաւորը, — ըսաւ բրդոտ արջը՝ անտառի գազաններուն:

— Ո՛չ, մարդն է, ըսաւ աղուէսը:

— Ի՞նչ պարապ պարապ կը խօսիս, աղուէս. ես մարդը կը ջախջախեմ, ջարդ ու փշուր կընեմ, պատասխանեց արջը:

— Իսկ ես, պատառ պատառ կընեմ գայն, ոռնաց գայլը:

— Կը տեսնենք, քի՞ն տակէն մըթմըթաց աղուէսը:

— Ի՞նչ է այդ մարդ ըսածդ, ճշաց արծիւը. կրնայ ինծի պէս բարձր, բարձր թռչիլ ու մինչև ամպերուն հասնիլ. թե ունի:

— Ես ալ, կը լողամ, խորունկ ջուրին մէջ կիջնեմ, ըսաւ ձուկը. մարդը չի կրնար ջուրին մէջ իջնել և ինծի հասնիլ:

— Մարդուն ձեռքէն ի՛նչ կուգայ, — մըրմնջեց որդն ալ անգիէն. մարդը ինծի անգամ փասս չի կրնար հասցնել. ես հողին մէջ կը մտնեմ ու հանգիստ կը պառկիմ հոն:

Յանկարծ, երեւցաւ մարդը՝ հրացանը ուսին, մէկ ձեռքը թակարդ բռնած, միւսովն ալ ուռկան մը:

Ի՛նչ ըրաւ մարդը:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Թող ուսուցիչը ձեզի ըսէ թէ ի՛նչ իմաստ կուտան սա մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը տւեցնենք.

ախան մասնիկը.

1. Եղբայր — Եղբայրական
2. Մայր — Մայրական
3. Զինուոր — Զինուորական

այլին մասնիկը.

1. Գաւա — Գաւաւային
2. Յամաօ — Յամաօային
3. Գիւեւ — Գիւեւային

եկի և ի մասնիկները.

1. Տանձ — Տանձենի
2. Հայր — Հայրենի
3. Աղ — Աղի
4. Ծիրան — Ծիրանի

ԱՐԵՒԸ

1

Մառախլապատ, մութ առաւօտ էր: Արդէն, քանի օր էր, ծանր ու մուայլ ամպերը պատեր էին երկինքը:

Թէև անձրևը չէր մաղեր, բայց խոտը, քարերն ու ծաղիկները թաց էին: Դեռ չէին չորցեր երէկուան հեղեղէն: Թիթեռնիկները, ճանճերն ու բոռերը, իրենց երկիւղէն, պահուեր էին ծածուկ տեղեր. կարծես մեռեր էին:

Անտառին ծայրը, ահագին, հաստարմատ կաղնիին տակ՝ նոր էր բացուեր պզտիկ մանուշակը:

Շտապեր էր խեղճը. կարծեր էր թէ արդէն գարունը եկեր է, և ուզեր էր լոյս աշխարհք տեսնել: Հաներ էր գլխիկը գետնին տակէն, և բացեր էր իր կապոյտ բաժակը:

Բայց, հրքան կը զղձար իր ըրածին վրայ: Ախ, այս ի՛նչքան ցուրտ է ու տխուր:

2

— Աս ի՛նչ սև աշխարհ է, քուրճակ, — ըսաւ վերջապէս իր քովի խոտին: Աւելի լաւ էր որ քնանայի՝ մնայի հողին տակ... աչքս բացի որ արևաշխարհ տեսնեմ, բայց ահա պիտի մեռնիմ ցուրտէն ու ցաւէն...

— Խեղճ, պատասխանեց խոտը՝ որ շուշանն

էր: Ես ալ կը մտիմ, բայց յոյս ունիմ որ աղէկ օրեր պիտի տեսնեմ: Տերկներս բաւական երկար կապրին և կը կշտանան աշխարհքին նայելով:

Այդ միջոցին, գետինն ինկած կաղնիի շոր տերկին տակէն՝ մօղուկ մը գլուխը վեր վերցուց:

— Շիտակ է, շիտակ, ամէնքս ալ պիտի կորսուինք,— ըսաւ մօղուկը: Կեանք չի կայ՝ առանց արեւի: Արեւը փախաւ ու մենք պիտի մեռնինք:

— Ամբողջ յանցանքը այդ անպիտան ձիւն-ծաղիկինն է, ըսաւ մանուշակը: Այնքան գովեց գարունը, այնքան վրաս խնդաց թէ կուշանամ, ուշ կը բանամ բողբոջ՝ որ վախցայ կիզիչ արեւուն մնալու, և շտապեցի:

— Այո, սիրելիս, կերևի թէ դեռ ձմեռ է, պատասխանեց մօեղը:

Ձիւնին անունը որ լսեցին, շուշանը դողդըղալ սկսաւ, մանուշակն ալ քիչ մնաց որ ուշաթափուի:

3

— Էյ, խեղճ վախկոտներ,— ըսաւ անդիէն կարմիր քարը, որ մինչև այդ ատեն լուռ ու մունջ ականջ էր դրեր: Հա... հա... հա... ձիւնէն կը վախնան: Ձէ, հեղ մը ըսէք տեսնեմ, դուք ձիւն երբ էք տեսներ:

— Աստուած չընէ որ տեսնանք,— միաձայն պոռագին մանուշակը, շուշանն ու մօղուկը:

— Վախկոտներ, վախկոտներ, շարունակեց քարը: Ես քանի քանի ձմեռներ եմ անցուցեր ձիւնի տակ: Կապա դուք որ իմ տեղս ըլլա՞մք...

— Աս խօսքին չենք հաւատար, անկարելիքն է,— բացականչեցին բոյսերը:

— Շատ ալ կարելի է, կըսեմ ձեզի: Միտքըս է... անգամ մը... ասկէ հարիւր տարի առաջ էր...

— Հարիւր տարի,— կրկնեցին բոյսերը: Դուն ուրկէ գիտես թէ ինչ է եղեր հարիւր տարի առաջ:

— Հա, հա, հա, խնդաց քարը. սա մանուշակներուն նայիր, հարիւր տարի առաջ ալ ես կապրէի՝ այսօրուան պէս:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ,— կը հարցնէր մօղուկը: Հարիւր տարի առաջ. ամօթ է, քար, հերիք փչես:

— Իմացած եղիր, սիրելիս, որ հարիւր տարին ինծի համար վայկեան մըն է: Քանի քանի հարիւր տարիներ եմ ապրեր ես. հա, սա կաղնին վկայ է խօսքիս: Ես ասոր հետ ծանօթացայ երեք հարիւր տարի առաջ. այն ատեն, դեռ պղտիկ ծառ մըն էր ան, իսկ ես նորէն այսօրուան պէս էի:

4

Մանուշակը, շուշանն ու մօղուկը աղաչեցին՝ որ քարը իր պատմութիւնը պատմէ:

— Ժամանակին, ես մեծ, մեծ, շատ մեծ ապառաժի մը մէկ մասն էի: Բայց մըրիկը, հովը, ձիւնը, անձրևը անքան ծեծեցին զիս, որ վերջապէս փրթեցայ ապառաժէն, վար ինկայ: Այն ատեն, աւելի մեծ էի, բայց կը լողայի գետին մէջ. գետը զիս ու ընկերներս քշեց, իրարու զարկաւ և մեզ կտոր կտոր ըրաւ: Այդ անողորմ գետը կը փշրէր, աւազ կը դարձնէր զիս՝ եթէ ափը չեղէի:

— Քանի տարի առաջ եզաւ ատ ըսածդ,— հարցուց մժղուկը:

— Հինգ հարիւր տարիէն աւելի կայ:

— Թըհո՛ւ, թըհո՛ւ,— բացականչեցին ապշահար բոյսերը:

— Մի գարմանաք, աղբրտաք,— շարունակեց քարը: Մենք, քարերս, անմահ ենք. մենք երբեք չենք մեռնիր: Այդ գարշելի գետը, շատ շատ, կրնար փշրել զիս ու աւազ դարձնել, բայց ես նորէն չէի մեռներ ու անվերջ կապրէի:

— Որ այգալէս է, դուն շատ իմաստուն ըլլալու ես,— շնչաց մանուշակը:

— Հարկա՛ւ,— պատասխանեց քարը. ես շատ գարմանալի բաներ եմ տեսներ: Եթէ տեսածներս մէկիկ մէկիկ պատմեմ՝ վերջ չի գար: Դուք բոլորդ կը մեռնէիք և նորէն իմ պատմութիւնս չէր աւարտեր:

Բոլոր ունկնդիրները գարմանքէն բերանաբաց մնացեր էին:

— Լսեցէք, բարեկամներ, թէ ինչ կրսեմ ձեզի,— նորէն խօսեցաւ քարը: Ուրախ լուր մը պիտի տամ. շուտով արեւը պիտի ցաթի, և դուք ցրտէն պիտի չկորսուիք:

— Իրա՛ւ կրսես, անի, իրա՛ւ կրսես, անգին քար, ըսին մժղուկը, մանուշակն ու շուշանը:

— Ես որ կրսեմ, բան մը գիտեմ հարկաւ. ամպերը թափեցին իրենց արցունքը, արևը այսօր կը ցրուէ զանոնք ամէնքն ալ... նայեցէք երկնքին...:

Եւ անոնք նայեցան երկնքին: Իրաւ որ ամպերը նօսրացեր էին և երկինքը կը կապուտնար: Քիչ ետքը, արեւին ոսկեգոծ շողերը ցոլացին օդին մէջ:

— Ահա արեւը, ահա արեւը, պոռացին բոլորը:

Մանուշակը լայն բացաւ իր թերթիկներուն թազը, և անուշ բուրեց. շուշանը օրօրուեցաւ հրճուանքէն. իսկ մժղուկը թռաւ բարձունքին մէջ, թռաւ մինչոք դէպի վեր:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետևեալ բառերը.

1. Աղ — Աղած

4. Բան — Բանած

2. Ման — Մանած

5. Գուր — Գրած

3. Ողորմ — Ողորմած

6. Յու — Յաւած

Ինչ իմաստ տուաւ ամ մտնիկը սգո բառերուն:

ԱՐԾԻՆ ՈՒ ԿԱՂՆԻՆ

Անգամ մը Արծիւն ու խոշոր Կաղնին
անտառի մը մէջ մեծ վէճ ունէին՝
թէ որն իրենցմէ շատ տարի կապրի,
որն է զիմացիուն, հըգօր աւելի:

Արծիւն ըսաւ՝ ես, Կաղնին ալ թէ՛ ես:
Երկուքն ալ յամառ ու հպարտ, այսպէս
մեծ-մեծ պարծեցան, սաստիկ վիճեցան
եւ վերջը վերջը դըրին սա պայման.

ըսին թող անցնի հինգ հարիւր տարի
եւ երբ այս օրը հեղ մ'ալ գայ հասնի՝
այն օրը դարձեալ գանք զիրար գտնենք
ու մէկըզմէկու քէֆ հարցընենք մենք:

Արծիւն հեռացաւ Կաղնիէն իսկոյն,
շարժեց թեւերն իր հըգօր գորշագոյն.
Թըռաւ ամպերը, զէպի ժայռերը
ուր կանցընէր իր բարի օրերը:

Կաղնին ալ փրօնեց ճիւղերն իր երկաթ,
գետնին մէջ խորունկ ձգեց լայն արմատ.
ու այնպէս կեցաւ հուժկու և արի՛
որ ալ վար չիյնայ հինգ հարիւր տարի:

Դարերը անցան:

Եւ ահա մէկ օր՝

Արծիւը եկաւ ծերացած, անզօր,
ժիր ձայնը կըտրած, տըկար, հեւալով,
թոյլ թեւերն ետին հազիւ քաշելով:

Եկաւ, տեղ հասաւ, նայեցաւ վերէն,
տեսաւ որ Կաղնին ինկեր է արդէն.
ինկեր է ահեղ փոթորկին առաջ՝
թէև ճիւղերն են դեռ թարմ ու կանաչ:

— Հէյ, պոռաց, գոռոց, պարծենկոտ կաղնի, զիս ու քեզ հիմա լաւ ճանչըցա՞ր մի. հինգ հարիւր տարուան դեռ մէկ ժամ ալ կայ՝ ինկեր ես արգէն, անկոտորո՞ւմ հըսկայ...:

— Հինգ հարիւր տարի ապրեր եմ կանգնած, այդքանն ալ կապրիմ՝ այսպէս կէս պառկած՝ մինչև լըրանայ մէկ հազար տարին,— պատասխան տըռաւ ինկած վիթխարին:

ԾԵՐՈՒՆԻՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐԸ

1

Օր մը, մեր գիւղը ծերունի մը եկաւ. ճերմակ մօրուքով, ճերմակ մազերով ծերունի մը:

Բայց ի՞նչ ծերունի. առողջ, կարմիր երեսներով և երկաթի պէս զօրաւոր:

Գացի, ձեռքը համբուրեցի և նստեցայ իր քովը:

Միւս եղբայրներս ալ եկան, և ամէնքնիս շարունեցանք անոր շուրջը:

Ծերունին շատ երկիրներ էր պատեր, և շատ աշխարհներ էր տեսեր:

Գուրգէն եղբայրս՝ որ շատունց դպրոց կերթար, անոր հարցումներ կրնէր: Եւ ծերունի

հիւրը աղուոր-աղուոր բաներ կը պատմէր:

Յանկարծ, Գուրգէն հարցուց.

— Հապա, տես, քաւոր. կըսես որ դուն ութսուն տարեկան ես. իմ մեծ-հայրս ալ վաթսուն տարեկան է, բայց քեզի չափ առողջ չէ. առանց ցուպի չի կրնար քալել, աչքերը լաւ չեն տեսներ, ձեռքերը կը դողդղան. ինչո՞ւ դուն այսպէս առողջ մնացեր ես՝ և մեծ-հայրս այդպէս շուտ ծերացեր է:

Ծերունին շոյեց Գուրգէնին դուխը, ժպտեցաւ և ըսաւ.

— Տղաս, մարդիկ կրնան շատ երկար ապրիլ և շատ առողջ մնալ, եթէ գիտնան իրենց մարմինին հոգ տանել: Ես ձեզի քանի մը պատուէրներ տամ, միտքերնիդ լաւ պահեցէք: Եթէ այդ պատուէրներս կատարէք, դուք ալ առողջ կըլլաք, կտրիճ կըլլաք և երկար, երկար տարիներ կապրիք:

2

Եւ ծերունին այս խրատները տուաւ մեզի:

1. Առաւօտուն, երբ արթննաք, չըլլայ, չըլլայ որ անկողնին մէջ մնաք. անմիջապէս ելէք և հագէք ձեր լաթերը:

2. Ձեր մարմինը միշտ մաքուր պահեցէք. մաքուր մորթը թէ գեղեցիկութիւն կուտայ, թէ առաջը կառնէ շատ մը հիւանդութիւններու:

3. Ճաշի նստելէ առաջ, լաւ մը լուացէք ձեր ձեռքերը. աղտոտ ձեռքերով չըլլայ որ հաց ուտէք:

4. Գոնէ շաքաթը անգամ մը, բազմիք գացէք. ամառը աւելի շուտ շուտ լողցէք: Բայց, երբեք ճաշելէ անմիջապէս ետքը չլողնաք: Հիւանդ եղած ատեննիդ լողնալը վնասակար է:

5. Բերաննիդ ու կոկորդնիդ մաքուր ջրով շուտ շուտ ցողուեցէք:

6. Առաւօտուն, և իրկունը ընթրիքէն ետք, խոզանակով մաքրեցէք ձեր աղւանները:

7. Ով որ բերանը մաքուր պահէ՝ ոչ ալ ուայի ցաւ կունենայ, ոչ ալ շատ մը տեսակ հիւանդութիւն:

8. Հազալու ատեն, ձեռքերնիդ մի՛ մոռնաք ձեր բերնին դէմ դնել:

9. Կերակուրը արագ-արագ մի՛ ուտէք և շատ ծամեցէք:

10. Քնացէք իրկունը կանուխ և 8—10 ժամ:

11. Արևն ու մաքուր օդը՝ հացի ու ջուրի չափ անհրաժեշտ են մարդու: Անոր համար, սենեակներուն օդը միշտ մաքուր պահեցէք՝ շուտ շուտ բանալով լուսամուտները:

12. Ամէն ատեն քիտով շունչ քաշեցէք. երբեք բերնով շունչ մի՛ առնէք՝ մանաւանդ երբ օդին մէջ փոշի կայ:

13. Միշտ ուղիղ նստեցէք, ուղիղ կանգնեցէք և ուղիղ քալեցէք: Չըլլայ որ ծռած նստիք՝ գիր գրած կամ ձեռագործ շինած ատեն:

14. Խաղի ատեն, պահպանեցէք ձեր աչքերը. ամէն տարի շատ մը մանուկներ կը կուրնան, որովհետև անզոյշ կը գտնուին կամ կը խաղան՝ մկրատի, դանակի, սուր երկաթի և քարի հետ:

15. Քրտնած ատեն չըլլայ որ ջուր խմէք կամ հովի դէմ նստիք:

16. Ոտքերնիդ թաց չպահէք. երբ գուլպանիդ կամ կօշիկնիդ թրջի, անմիջապէս փոխեցէք կամ չորցուցէք զանոնք:

Ծերունիին այս խօսքերը մինչև հիմա միտքըս են, և երբեք չեմ մոռնար զանոնք:

Ուսուցիչէն կը խնդրենք երկարօրէն կանգ առնել առողջապահական այս պատուէրներէն իւրաքանչիւրին վրայ, և բացատրել պատճառները:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ կոս մասնիկը ի՞նչ խնայող կու տայ բառերուն.

1. Վախ	— Վախկոս	4. Դանգաղ	— Դանգաղկոս.
2. Մոռացում	— Մոռացկոս	5. Դեղեւում	— Դեղեւկոս
3. Սմայում	— Սմայկոս	6. Պարծենցում	— Պարծենկոս.

ԳԱՐՆԱՆ ՆՐԱԻԷՐ

1

— Ծառեր, ծաղիկներ, խոտեր ու բոյսեր, բա-
ւական է որչափ քնացաք,
ըսաւ արեգակը. գարուն
է, օրերը տաք են, շուտ,
արթնցէք, դուրս ելէք:

— Բարեւ քեզ, բարեւ,
սիրելի գարուն, ըսին
խոտերը, և կանչցան:

Ծառերն ալ իրենց
ճիւղերուն վրայ բողբոջ-
ներ հանեցին. բողբոջնե-
րը մնծցան ու տերև ե-
ղան: Ամէնքն ալ դար-
գարուեցան ճերմակ ու
վարդագոյն ծաղիկներով:

— Տը՛ղ, տը՛ղ, ըսին
մեղունները. շնորհակալ
ենք, նախշուն գարուն,

որ մեզ ազատեցիր ձմեռուան քունէն:

2

Եւ մեղունները խումբ խումբ թռան, գացին
խնձորենիին վրայ, այսպէս ըսին.

Կարմիր ծաղիկ խնձորենի,
ծաղիկդ բաց մեզի,

մեր փեթակը մեղր չունի,
մեր բերանը համ չունի:

Ծաղկըներդ բաց մեզի,
որ գանք, ծրծենք քու հիւթէդ,
հիւթդ առնենք տուն երթանք,
երթանք շինենք մեղր ու մոմ:

— Ափսոս, շատ ափսոս, ծաղիկներս դեռ
դուրս չեն ելեր, թէ չէ՝ ձեզի պէս հիւրերը իմ
պլիսուս վրայ, իմ աչքիս վրայ...: Գացէք բալե-
նիին մօտ, անոր ծաղիկները շուտ կը բացուին,
ըսաւ խնձորենին:

3

Մեղունները թռան բալենիին քով: Բալենին
ճիւղերը շարժեց ու ըսաւ.

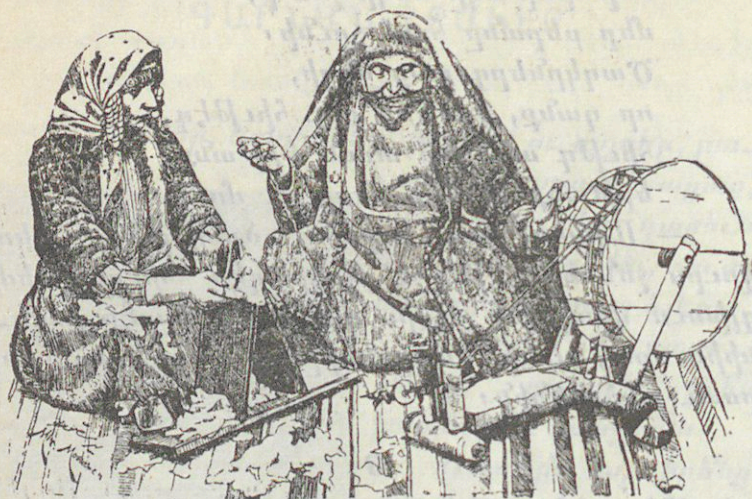
— Բարով եկաք, հազար բարով, բայց պէտք
է որ քանի մը օր ալ համբերէք. ծաղիկներս
երբ որ բացուին, եկէք, ծծեցէք անոնց հիւթը՝
ինչքան որ կուզէք:

Մեղունները տխրեցան:

— Հրամայեցէք, հրամայեցէք, ձայն տուաւ
նշենին անգիէն. հոս հրամայեցէք. իմ ծաղիկներս
բացուած են, եկէք անոնց վրայ:

Մեղունները, ուրախ ուրախ, թռան դէպի նշե-
նին, թափուեցան անոր վրայ, ծծեցին ծաղիկ-
ներուն հիւթը, կշտացան, և տրդտրդալով վերա-
դարձան փեթակը:

ԱՅՐԻ ԿՆԿԱՆ ԵՐԳԸ

Մանէ, մանէ, ճախարակ,
նստինք բանի, ճախարակ,
անտէրին տէր, ճախարակ,
որբերուն հայր, ճախարակ :

Լուսնակը դուրս է եկեր,
աչքերուս լոյս է եկեր.
լուսնի լոյսով մանեմ ես,
ճերմակ կծիկ շինեմ ես,
աղքատ օրով ու լացով
որբեր պահեմ մանածով :

Մանէ, մանէ, ճախարակ,
նստինք բանի, ճախարակ,
անտէրին տէր, ճախարակ,
որբերուն հայր, ճախարակ :

ՓՈՔՐ ՏՂԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ԱԶԱՏԵՑ ԻՐ ՀԱՅՐԸ

1

Բենիամին աղքատ նաւաստիի մը տղան էր :
Դեռ երեք տարեկան հագիւ կար, երբ հայրիկը
սկսաւ անոր ձեռքերը վարժեցնել նաւուն գոր-
ծերուն : Հինգ տարեկան եղած ատեն, կրնար
ծովուն մէջ լողալ և շատ հեռուները երթալ :

Բենիամին ծոյլ ծոյլ չէր նստեր, կաշխատէր
և իր ձեռքերը, թևերը, ու մարմինը կը գօրացնէր :

Երբ փոքր հրաման մը տրուէր, անմիջապէս
առաջ կը նետուէր, կը մագլցէր կայմերուն գա-
գաթը, կը սողոսկէր երկար պարաններուն վրա-
յէն, և ճարպիկութեան մէջ կը կանխէր բոլոր
նաւաստիները :

Այնպէս որ, քիչ ատենէն, այս փոքր տղան
եղաւ յանդուգն, քաջասիրտ և խելացի. աչքը չէր
վախնար ոչ ալիքներէն, ոչ ալ ունէ վտանգէ :

2

Օր մը, իրենց նաւը դարձեալ կը սուրար ծո-
վուն վրայ : Նաւին մէջ կային շատ ճամբորդներ :

Ճամբորդներէն մէկուն աղջիկը, տեսնելով որ իր դայեակը քնացեր է, դուրս ելաւ սենեակէն, և ուրախ գուարթ բարձրացաւ նաւին վերնայարկը:

Մօտեցաւ նաւին եզերքին. սկսաւ ծովը դիտել ու գուարճանալ: Ալիքները ուժգնութեամբ կը գարնէին նաւին կողերուն. ճերմակ փոփուրը կը ցատկէր մինչև վերը, աղջկան կեցած տեղը: Աղջիկը ցնծութեամբ կը հաւաքէր փոփուրը, և կուրախանար:

Ահա, յանկարծ, զօրաւոր ալիք մը ցնցեց նաւը. փոքրիկ աղջիկը, որ եզերքէն վար էր ծռած, ինկաւ ծովը, սուր ճիչ մը արձակելով:

3

Փոքրիկ աղջիկը չի կար, անհետացեր էր ծովին մէջ:

Բարեբախտաբար, Բենիամինին հայրը տեսած էր անոր իյնալը. կրնա՞ր սպասել. ոչ. ուստի, անմիջապէս, ծովը նետուեցաւ և սուզուեցաւ ջրին տակ:

Դուրս ելաւ ջրէն, և ահա ձախ ձեռքով բռնած էր անխոհեմ մանկիկը, սեղմած էր իր կուրծքին վրայ, և աջ ձեռքով ալ կը լողար:

Նաւը բաւական հեռացեր էր: Բենիամինին հայրը սկսաւ իր հուժկու բազուկով արագօրէն լողալ, որ մօտենայ նաւուն:

Սակայն, լուղորդէն քիչ մը հեռու, սև տռարկայի պէս բան մը տեսնուեցաւ:

Բենիամինին հայրը լեղապատառ ճիչ մը արձակեց և պոռաց.

— Շնածուկը... շնածուկը... օգնութիւն...:

4

Իրաւ որ, ահագին շնածուկ մը, լողալով, շիտակ կուգար մարդուն վրայ:

Բենիամինին հայրը արդէն յոգնած էր լողալէն և մանուկին ծանրութենէն. ուստի, իր բոլոր ուժը հաւաքեց և սկսաւ կռուիլ ալիքներուն դէմ, որպէսզի շուտ տեղ հասնի և ազատի վտանգէն:

Նաւէն ալ արդէն տեսեր էին շնածուկը, և ամէնքը հաւաքուած, սարսափով կը դիտէին ահեղ մենամարտը:

Նաւաստիներէն մէկ քանիները առին իրենց հրացանները, և սկսան կրակել շնածուկին վրայ: Գնդակները կը թռէին, կը քերէին ջուրին երեսը, բայց չէին կրնար վիրաւորել գիշատիչ կենդանին: Վայրկեանէ վայրկեան շնածուկը կը մօտենար, իսկ լուղորդը կուժասպառէր:

Բայց այն ըտպէին, երբ շնածուկը պիտի հասնէր մարդուն ու պիտի կլլէր զայն մանուկին հետ, յանկարծ կանգ առաւ և ինք իր վրայ թաւարեցաւ: Տեսնուեցաւ որ իր շուրջը ծովն ալ արիւնով ներկուեցաւ:

Ի՞նչ պատահեցաւ, ի՞նչու շնածուկը թաւալեցաւ, աս ի՞նչ արիւն է, կը հարցնէին ամէնքը:

— Բենիամինն է, Բենիամինն է, պոռացին յանկարծ:

իրաւ Բենիամինն էր:

Կտրիճ տղան ծանր սուր մը առած, աննկատելի կերպով նետուեր էր ծովը:

Սահեր էր ջուրին տակէն՝ դէպի շնածուկը, և ներքեւէն հարուածեր էր անոր կողը:

Վիրաւոր կենդանին ուզեց վրէժն առնել՝ գինքը հարուածող ձեռքէն. ուստի, թողուց հայրը և յարձակեցաւ Բենիամինի վրայ:

Բենիամինին ուզածն ալ ատ էր. կը փափաքէր վտանգը իր վրայ հրաւիրել, որ ազատի իր հայրը:

Բենիամին սկսաւ նաւին հակառակ ուղղուած թեամբ լողալ և հեռանալ նաւէն. շնածուկն ալ հետեւեցաւ իրեն:

Երկու հակառակորդները կը լողային իրարու ետեւէ:

Բայց, ծանր վէրքէն հոսող արիւնը՝ ուժասպառ էր ըրած կենդանին: Տղան զգաց որ ինք ալ հետզհետէ ուժասպառ կըլլայ. գլուխը ետևը դարձուց, տեսաւ որ հայրը վերջապէս մօտեցեր էր նաւին և ազատած:

Հիմա, Բենիամին ինք ալ կրնար վերադառնալ նաւ: Զի՞ք մը ըրաւ, ուժ տուաւ թեւերուն և մօտեցաւ նաւին:

Իսկոյն, նաւաստիները պարաններ նետեցին պատանիին: Պատանին՝ բռներ էր արդէն պարաններէն մէկը:

Շնածուկը, տեսնելով թէ վերջին որսն ալ պիտի ազատի ձեռքէն, հաւաքեց իր յետին ուժը և յարձակում մըն ալ գործեց:

Բայց, նաւաստիները ժամանակ չի ձգեցին. իրենց հուժկու բազուկներով, վեր քաշեցին պարանը, և պատանին բարձրացաւ նաւուն մէջ:

Երբ Բենիամին կը նետուէր իր հօրը թեւերուն մէջ, շնածուկը իր ստացած մահացու վերքէն բոլորովին ուժասպառ՝ պտոյտ մըն ալ գործեց ինք իր վրայ, ցնցուեցաւ, և մեռաւ ծովուն մէջ, ջուրը կարմիր ներկելով:

Օր մը, երբ հարցուցին Բենիամինի թէ՛

— Կը սիրե՞ս փառքը:

— Անշուշտ, պատասխանեց տղան:

— Բայց գիտե՞ս թէ ինչ է փառքը:

— Փառքը այն բանն է որ մարդ կատարէ իր պարտականութիւնը, ըսաւ տղան:

ԲԱՌԱՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերը, և ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կ'ուսուց կղէն մասնիկը.

1. Երկար — Երկարեղէն

5. Բուրդ — Բրդեղէն

2. Պղինձ — Պղնձեղէն

6. Թուրք — Թրքեղէն

3. Բանջար — Բանջարեղէն

7. Բոց — Բոցեղէն

4. Լոյս — Լուսեղէն

8. Միւրգ — Մրգեղէն

Ուսուցիչէն կը խնդրենք բացատրել ամանցումներու աստիճանի տեղի ունեցող ձայնաւոր գրերու սղումները. ինչպէս վերի 2, 5, 6 և 8 օրինակները:

ԳԻՒՂԻՆ ԱՌԱՒՈՏԸ

Ախ, ես ի՞նչ քան կը սիրեմ գիւղին առաւօտը:

Լոյսը կը բացուի ու աքաղաղը իր թառին վրայէն կը պոռայ. կու – կու – լիկ – կո՛ւ: Իր ձայնին պատասխան կուտան մօտիկ գիւղի իր ընկերները:

Անուշ հովը, խաղալէն խաղալէն՝ կուգայ կանցնի, երեքցնելով ծառերուն տերեւն! Ըրթոնիւնները կը ծխան, ու կապոյտ մուխը,

սիւն սիւն, կը բարձրանայ օդին մէջ:

Կը լսուի ահա ժամուն զանգակը, թիբը–թաք, թիբը–թաքը թիբը–թաք: Աղջիկները, կուծն իրենց ուսը առած, աղբիւրը ջուրի կերթան:

Կովերը կը բառաչեն, ոչխարները կը մայեն, գոմէշները կը մկան, կը լծուին ու կը քաշեն սայլը:

Սայլին վրայ նստած է գեղացի մանուկը, կը յօրանջէ, և իր երկայն մահակով կը խթէ գոմէշներուն կողը՝ պօռալով.

— Հօ, հօ, Սևակ. հօ, Պօղօ, հոք վերցուր՝ Հնձուորները, մանգաղը անցուցած՝ իրենց

վղին, լուռ կը քայեն, խուճը խուճը, դէպի արտերը: Կաճապարեն, որպէսզի տաքը չսկսած, առտուան զով օդին, քաղեն իրենց քաղը և խուրձ դիզեն մինչև կէս օր:

Ահա արեւը ոսկիի պէս կը ցաթի՝ երկայն բարտիներու զագաթին վրայ, և կամաց կամաց սողալով վար կիջնէ:

Կը հաւաքուի նախիրն ալ, և հովիւր կը քշէ կովերն ու ոչխարները՝ դէպի արօտավայր:

Կամաց կամաց գիւղը կամայանայ, տունը կը մնան միայն պառաւներն ու տանտիկիւնները:

Ինչ գեղեցիկ է ամառուան առաւօտը գիւղին մէջ:

ԲՍՈՒՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ խմստ կուտայ ելի՝ մասնիկը բառերուն.

1. Նախանձ — Նախանձելի	4. Սէր — Սիրելի
2. Փափագ — փափագելի	5. Գով — Գովելի
3. Ներում — Ներելի	6. Շուքափում — Շուքափելի

ՇՈՒՆԵՐԸ

Քանի քանի տեսակ շուներ կան:

Կայ հովիւին շունը, գամբուր՝ որ խոշոր է, ահագին հասակ ու մեծ ուժ ունի: Գամբուր գայլերուն դէմ կը կռուի և ոչխարները կը պահպանէ:

Կայ փոքր շունը, հազիւ թիզ մը մեծութեամբ՝ որ տուններու մէջ կը պահեն:

Կայ որսի շունը, բարակը, որ նիհար է, բայց աշխուժ, թեթևատն և ճարպիկ է: Բարակը որսի կերթայ, կենդանիներ կը հալածէ ու թռչուններ կը բռնէ:

Կան նաև մեր փողոցին շուները, ծոյլ, անօգուտ և խեղճ:

Շուները խելացի կենդանիներ են և շատ կը սիրեն մարդը: Անոնք կուզեն ծառայել մարդուն, հաճելի ըլլալ անոր և սիրուիլ: Այս պատճառով է որ կրսենք թէ շուները հաւատարիմ են:

Շունը երբեք չի մոռնար իր տէրը, և երկար տարիներ անցնելէ ետքն ալ՝ կը ճանչնայ գայն հոտառութեամբ:

Շունը երախտագէտ ալ է. իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ՝ քծնելով, պոչը երերցնելով, տիրոջը ոտքերը լզելով և թնծկալով:

Շատ երկիրներու մէջ, շուներուն աշխատանք ալ ընել կու տան. փոքր փոքր և թեթև կառքեր կը շինեն, ու այդ կառքերուն կը լծեն զանոնք: Իսկ այն երկիրներուն մէջ, ուր տարուան մեծ մասը ձմեռ կըլլայ, շուները բալխիր կը քաշեն:

Շուները երբ անօթի ըլլան, երբ ցաւ մը ունենան, կամ երկինքին վրայ լուսինը տեսնեն՝ կը սկսին ոռնալ:

Շուները մսակեր են:

1. Ո՞ր կենդանիները մսակեր և ո՞ր կենդանիները խոտակեր են:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը, եւ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ եայ մասնիկը:

1. Արժաք — Արժաքեայ
2. Մեկաք — Մեկաքեայ
3. Բեհեզ — Բեհեզեայ

4. Ծովեզ — Ծովեզեայ
5. Գեատփ — Գեատփեայ
6. Աղամանդ — Աղամանդեայ

ՃԵՄԱՐՏԱԽՕՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Մայր մը ու որդին պատրաստուեր էին
ուխտատեղի մը երթալ միասին:

Բայց երբ մօտեցան օրերը ուխտին՝
մայրն հիւանդացաւ, ինչաւ անկողին:

Չուզելով որդին իր ուխտէն զրկել,
աղաչեց մօտի դրրացիներէն

որ իր գաւաղը հետերնին տանեն:

Դրրացիները բարեպաշտ էին,
խոստացան տրդան առնել հետերնին:

2

Երեք օր ետքը ճանապարհ իյնալ
կը պատրաստուէին երկու կողմէն ալ:

Տասն ոսկի առաւ մայրը, ու տրդուն
կարեց թևին տակ և ըսաւ. «տես, դուն»
«գաւաղս, հիմա մեծ ուխտի կերթաս,

«երկու խօսք ունիմ քեզի իբրև դաս.

«չըլլայ, չըլլայ որ օր մը սուտ խօսիս

«եւ հանդիպիս իմ խոշոր անէծքիս.

«միշտ եղիր շիտակ, խօսիր ճշմարիտ,

«հոգիդ թող պայծառ, սիրտդ ըլլայ վըճիտ:»

— «խօսք կուտամ, մայրիկ, մանուկը ըսաւ,

«որ պիտի ես սուտ չի խօսիմ բընաւ:»

Մայրիկը օրհնեց կրկին ու կրկին
եւ ճամբու դըրաւ հընազանդ որդին:

3

Կարաւանն ահա ուխտաւորներուն
կերթայ ու կերթայ առտու, իրիկուն:
Մանուկն հեծած է վերջին ուղտը կաղ,
կերթայ, բայց սիրտը երբեք չէ ուրախ.
Կը յիշէ հիւանդ մայրիկն հեռաւոր
որ տունը մընաց, եղաւ մենաւոր:

4

Շատ գացին թէ քիչ, ու ահա հասան
անմարդաբնակ անապատ մը լայն.
դեռ չէին կտրեր իրենց կէս ճամբան,
մէյ մ'ալ ամպի պէս սև սիւն մը տեսան
որ դէմէն փըրթաւ, եկաւ հեիսն,
եկաւ ու կեցաւ քէրվանին առջև:
Աւազակ էին եկողներն այսպէս:
Ուխտաւորները՝ գառնուկի պէս հեղ
կեցան որ թալեն զիրենք, կողոպտեն,
տանեն բեռ, դըրամ և իրերն ամէն:

5

Աւազակները գացին ու կրրկին
ետ վերադարձան.
փոքրիկ մանուկին
այս հեղ մօտեցան
ու անոր ըսին.

— «Ի՞նչ ունիս քովդ, պատուական տրղայ:»
— «Տասն ոսկի ահա»,
ըսաւ անմոյար,
ցոյց տալով թէն ու ոսկիին գումար:
Աւազակները այս որ լըսեցին՝
վազեցին գացին,
յայտնեցին պետին:

6

Աւազակապետն ըրաւ հըրաման
որ առնեն բերեն իրեն քով տրղան:

Մանուկն է եկաւ.

— «Ի՞նչ կայ քովդ, հարցուց պետը աւազակ:

— «Դարձեա՞լ ըսեմ. լաւ.

« տասն ոսկի ունիմ կարուած թեխ տակ:»
Աւազակն իսկոյն տրուաւ հըրաման.

— «Շո՛ւտ, մերկացուցէք, փորձենք այս տրղան:»

Մերկացուցին և գումարը գրտան:

Բայց պետը ըսաւ որ դընեն նորէն

դըրամն իր տեղը ու լաւ մը կարեն:

Ապա, դառնալով աւազակը մեծ՝

հարցուց մանուկին. «Ի՞նչ բան ըստիպեց

«քեզ, ազնիւ տրղաս,

«որ այսպէս ըլլաս

«ճըշմարտախօս և շիտակ, անվեհեր.

«դուն փոքր էիր, քեզ ո՞վ կը խուզարկէր...:»

— «Ես ուխտի կերթամ իմ քարւանիս հետ,

«մայրս հիւանդ է, ինկած անկողին.

«եւ ինձ պատուիրեց, աւազակապետ,

«որ յոյս չի դնեմ ո՛չ վատթար սուտին,

«ո՛չ խաբէութեան վըրայ անպատիւ,

«այլ խօսիմ միայն ճըշմարիտն ազնիւ.

«եւ ասոր համար օրհնեց իմ ճամբաս

«եւ ըսաւ, «որդիւս, բարով տուն դառնաս:»

«Մօրս պատուէրը սուրբ է ու արդար,

«եւ ես չեմ սըտեր՝ իր սիրուն համար:»

7

Աւազակապետն ըզգածուած էր խոր.

բըռնեց տրղուն ձեռքն ու ըսաւ անոր.

— «Ի՞նչ, անբիծ մանուկ, ինձի յաղթեցիր

«եւ լոյսի ճամբան առջիս ցոյց տըուիր:

«Մուլթի մէջ էի ես, օր ու գիշեր.
 «Հեղաւ մէկը որ իմ թնէս բըռնէր՝
 «Եւ զիս դուրս հանէր ու մըղէր ուժգին
 «Դէպի պատուաւոր գործին ու խօսքին:
 «Այսօր, սվ տըղայ, լեզուդ մանկական
 «Ինծի ցոյց տրուաւ փրկութեան ճամբան.
 «Ես պիտի ճրգեմ ամէն զապիր գործ
 «Ու պիտի ըլլամ դարձեալ հողագործ՝
 «Մաքուր ձեռքերով, հալալ քրտինքով
 «Ապահելու համար խիղճս անվրդով:»

Եւ ապա դարձաւ
 իր ընկերներուն՝
 եւ այսպէս ըսաւ.

«Ձեզ ալ, ընկերներ, իմ պատուէրս է որ
 «Դուք ալ ուխտ ընէք ինծի հետ այսօր.
 «Ղառնաք ձեր տունը, ձեր արտ ու դաշտին,
 «Հողը մըշակէք, փրկէք ձեր հոգին:
 «Ով որ հաւատակ վարուի իմ խօսքիս՝
 «Այիտի հանդիպի իմ տաք գընդակիս...»

8

Հրրաման ըրաւ որ գողօնն առնեն
 եւ կարաւանին տանեն ու յանձնեն.
 տանեն ու յանձնեն, և անապատին
 առաջնորդն ըլլան, ցոյց տան այն ուղին
 որ կերթայ դէպի սուրբ ուխտատեղին:
 Յետոյ ծընրադրեց, աղօթք մ'ըսաւ ցած,
 եւ ոտքի ելաւ, ու գընաց, գընաց...

Մեծ հայրիկին կուսակը

ՅԱՆՑԱԻՈՐԸ

Գիշեր մը գողեր եկան, խիկար իմաստունին տունը բացին: Սրբեցին, սկրզեցին տանը մէջ եղած չեղածը, ելան գացին:

Առտուն կանուխ, դրացիներն հաւաքուեցան խեղճ խիկար իմաստունին դռան առջև, և ամէն մէկը մէյ մէկ կարծիք կը յայտնէր:

— Նայեցէք, նայեցէք, կը կրկնէր ջուհակ Կարօն. տան մը պատերը այսքան ցած կը շինէն... հարկաւ տանիք մը որ այսքան ցած ըլլայ, գող ալ կը մտնէ ներս, աղուէս ալ...

— Չէ, կըսէր դարբին Ղազարը, յանցանքը հոն է որ դուռը լաւ կղպանք չունի... տունը ըսածդ այսպէս անհոգ վիճակի մէջ կը ձգուի...

— Տանը պատերն ալ ամուր չեն շինուած, աղբար, կը պնդէր որմնագիր Թորոսը: Տեսէք, տեսէք, աղիւսէն գատ ուրիշ բան չի կայ անոնց մէջ...

Այսպէս, ամէն գլուխէ մէկ մէկ ձայն կելլէ: Մէկը դռան տախտակը բարակ կը գտնէր, ուրիշ մը՝ տան լուսամուտները շատ լայն կը համարէր:

Վերջապէս, ամէնքն ալ յանցաւոր կը հանէին խիկարը:

Բոլորն ալ, մէկ բերան, կը դատապարտէին տան տէրը, բայց գողին համար բան ըսող չի կար:

Խիկար իմաստուն լսեց, լսեց բոլոր ըստած-
ները, ու յետոյ, դարձաւ հարցուց հաւաքուած
բազմութեան .

— Շատ լաւ. ձեր բոլոր կարծիքները աղէկ,
աչքիս վրայ, գլխուս վրայ. ես յանցանոր եմ,
տունը յանցանոր է, դուռը յանցանոր է. հապա
այս գողերը՝, բնաւ յանցանք չի կայ անոնց... :

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ առ ուսմանիդ ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն

1. Գոյն — Գունաւոր

2. Լոյս — Լուսաւոր

3. Փառք — Փառաւոր

4. Կեդ — Կեղծաւոր

5. Շահ — Շահաւոր

6. Հոչակ — Հոչակաւոր

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԲ ՈՐ ՍՏԵՂԾԵՑ

1

Աստուած երբ որ ստեղծեց ցամաքին, ծովին
ու երկինքին բոլոր կեն-
դանինքները, ամէնքն ալ
կարգով կեցած էին ա-
նոր առջեւ :

Կանչեց շունն ու
գայլը, կատուն ու վագ-
րը, առիւծն ու յովազը,
և ըսաւ անոնց.

— Գացէք, բնակեցէք լեռներն ու անտառ-
ները. ձեզի տուի սուր ժանիքներ, ձեզի տուի

ճիրաններ, որ գտնէք ձեր կերակուրը և ապրիք...

Շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն
ու յովազը, և իրենց պէս բոլոր գիշատիչ գազան-
ները, ուրախ ուրախ հեռացան, ու գացին որս
փնտռելու :

2

Եկան այծն ու գոմէշը, ձին ու էշը :

— Նայեցէք ձեր ոտ-
քերուն, Աստուած ըսաւ
կովին ու գոմէշին, ձիուն
ու իշուն :

Նայեցան. այծն ու գո-
մէշը տեսան որ կճղակներ
ունին. ձին ու էշն ալ՝ սըմ-
բակներ :

— Ձեզի ժանիքներ
չեմ տուած, ըսաւ Աստ-
ուած. ձեզի տուած եմ աղօրիք ակաւներ, որ
խոտ ու գարի ուտէք... միայն, լաւ լսեցէք. ով
որ սմբակ ունի, պիտի չորոճայ. ով որ կճղակ
ունի՝ պիտի որոճայ... : Գացէք, խոտակերներ,
ապրեցէք դաշտերուն մէջ :

Ձին առաջ անցաւ, էշը անոր ետեւէն, գոմէշն
ու այծն ալ, կամաց կամաց, իշուն ետեւէն :

Ձին խրինջեց, վագրեց դէպի արօտատեղին
և սկսաւ արծիլ իշուն հետ. գոմէշն ու այծն ալ
կեցան իրենց մսուրներուն առջև, և սկսան հան-
դարտ որոճալ :

Կարգը եկաւ թռչուններուն :

Աստուած ըսաւ .

— Առաջ անցիր, արծիւ . եկուր դուն ալ, բազէ, ուրուր, անգղ : Ձեզի տուի զօրաւոր թևեր՝ որ թռչիք օդին մէջ ամէնէն բարձրը . ձեզի տուի սրատես աչքեր, և կոր ու սրածայր կտուցներ . ձեզի տուի մագիլներ, որպէսզի մասկեր ըլլաք և անօթի չի մնաք : Թռեցէք հիմա և գացէք աշխարհը :

Արծիւն ու անգղը, ուրուրն ու բազէն՝ թափ տուին իրենց թևերուն, սլացան օդին մէջ և բարձրացան ամպերէն վեր :

Ահագին բարձութենէն, արծիւը գետնին վրայ նշմարեց նորածին գառնուկ մը, ուրուրն ալ՝ հաւին ձագերը :

Արծիւը կայծակի պէս վար իջաւ, գրկեց գառնուկը իր մագիլներուն մէջ ու բարձրացաւ երկինք . ուրուրն ալ խոյացաւ, իր կտուցով բռնեց հաւուն ձագը, և թռաւ նոյնպէս օդին մէջ :

Աստուած ստեղծեց սողունները, օձն ու կարիճը :

Ստեղծեց հաւերն ու կաքաւները՝ թանձր կտուցներով ու կարճ թևերով, որպէսզի շատ չի թռչին և ցորենի հատիկներ ուտեն :

Ստեղծեց կռուակն ու արագիւր՝ երկայն վիզով ու երկայն սրունքներով . կարապն ու բաղը՝ մաշկապատ ոտներով :

Ստեղծեց ծովին ձուկերն ալ կարգ կարգ ու տեսակ տեսակ : Ամէնքն ալ խրկեց իրենց տեղերը : Կարծեց թէ ալ կենդանի չի մնաց :

Բայց ահա, յանկարծ, ոստոստելով-ոստոստելով, քարի մը տակէն մէջտեղ ելաւ փոքր, երկշոտ կենդանի մը, և ըսաւ Աստուած-պապային .

— Հապա ես ուր պիտի բնակիմ . ինծի համար տեղ մը չորոշեցիր . .

Աստուած-պապան աղէկ մը նայեցաւ այդ կենդանիին վրայ, և քիչ մը մտմտալէ ետք ըսաւ .

— Գորտ, կը տեսնեմ որ շատ խեղճ, շատ վախկոտ ես դուն . անոր համար, լաւ է որ թէ ջուրին մէջ ապրիս, թէ ցամաքին վրայ . հայտէ, փախիր նայիմ . . .

Գորտը, ցատկելով-ցատկելով, վազեց, գնաց, նետուեցաւ առուին մէջ :

1. Ուտեցիւն կը խնդրենք բացատրել թէ ինչպէս իւրաքանչիւր կենդանի յարմար կազմուածք ունի՝ իր պէտքերուն և իր բնական միջավայրին համեմատ :

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուն մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն .

1. Սողալ — Սողուն	4. Նաւնդ — Նաւնդուն
2. Ծարժիլ — Ծարժուն	5. Հաս — Հասուն
3. Թռչիլ — Թռչուն	6. Հաստա — Հաստաուն

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԸ

Մանուկը մէկ վարդիկ տեսաւ,
սիրուն վարդն էր մէջը դաշտին.
Եւ սրբաթուղի շուտ մօտեցաւ
որ լաւ նայի սիրուն վարդին:

այ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն էր մէջը դաշտին:

Մանուկն ըսաւ.— Քեզ կը քաղեմ,
այ իմ վարդիկ մէջը դաշտին:

Վարդիկն ըսաւ.— Փռւշեր ունիմ,
դուն չես գպնար կարմիր վարդին:

Այ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդը մէջը դաշտին:

Ձար մանուկը վարդը քաղեց,
սիրուն վարդն որ մէջն էր դաշտին.
վարդը թէև զայն ծակծկեց,
բայց ալ եղաւ անոր գերին:

Վախ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն որ մէջն էր դաշտին:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուրդ մասնիկը ինչ խմտտ կուտայ բառերուն.

1. Նուագ — Նուագուող

2. Անոււմ — Անուող

3. Յագ — Յագուող

4. Աւակ — Աւակուող

ԱՄԱՌՆ ԵԿԱԻ

1

Ամառն եկաւ. ինչպէս եկաւ, չի տեսանք:
Արտերը կանաչ էին՝ ղեղնեցան. խոտերը
նոր կը բուսնէին՝ ահա չորցեր են:

Գեղացիները վաղուց մտեր են մանգաղի:
Կը հնձեն ցորենը սուր մանգաղներով, կը
հնձեն արագ-արագ: Արտը կը մերկանայ, կը բաց-
ուին սև աղօսները, և դաշտին երեսը փոքր-փո-
քրը խուրձեր միայն կերևան:

Սարեակները կը թռչին հնձուորներուն ե-
տեէն, ու կը ժողվեն թափած հատիկները:

Ու՛ֆ, ինչ տաք է արեգակը:

Կէս օր է, տեսէք, գոմէշները ի՛նչպէս երկն-
ցեր են տղմուտ ճահիճին մէջ: Պառկեր են հան-
դարտ, որպէսզի զովանայով՝ հանգստանան քիչ
մը. պառկեր են ու կորոճան անվրդով:

Ահա հնձուորներն ալ կը ձգեն իրենց ման-
գաղները, կը նստին՝ հանգիստ առնելու և կէս-
օրուան ճաշն ընելու:

2

Պարապ սայլերը կեցեր են արտերուն մէկ-
կողմը. կը սպասեն որ իրկուն ըլլայ և դառնան
գիւղը:

Եզները կարծին քիչ մը հեռուն. իրենց պոչը
աջ ու ձախ շարժելով, կը փախցնեն ճանճերը:

Արտին մէջ ոչ ծառ կայ, ոչ շուք: Միայն
երկու խաչաձև փայտերով շինուած տաղաւար՝
մը կայ, որուն վրայ ճերմակ կտաւ մը ձգեր են
հնձուորները:

Տաղաւարին տակ
պառկեր է գեղացի
մանկիկը, անուշ անուշ
կը քնանայ: Կը քնա-
նայ, որպէսզի մեծնայ
և ինք ալ գայ աշխա-
տելու այս արտին մէջ:

Բայց հնձուորնե-
րը շատ անօթի են,
որովհետև աշխատե-
ր են անդադար մինչև
կէս օր:

Տանտիկինը փիլաւ է եփեր, և թան ու թա-
ցան է խրկեր բանուորներուն:

Յոգնած աշխատաւորները ծալապատիկ կը
նստին գետինը:

Պզտիկ Մարկոսը, որ ճաշն է բերեր, վար կը
դնէ ձեռքին խոնչան, ու մէջքէն մէկիկ մէկիկ կը
հանէ դգալները:

Հեռուէն քէհեան ալ կուգայ, կը նայի խուր-
ձերուն ու բարդին, և դառնալով սեղանի նստած
հնձուորներուն՝ կըսէ.

— Պէտքէթով ըլլայ...

Ամառը եկաւ, բայց ինչպէս եկաւ, չի տեսանք:

1. Ո՞վ է որ կը հասունցնէ հունձքերը և պտուղները:

2. Ըսէք թէ ամառը դուք ալ արտ դուցած էք. ի՞նչ էք տեսեր հոն:

ԲԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ցու մասնիկը ի՞նչ խնամ կուտայ բառերուն:

1. Փնայ	— Փնացու	3. Բահանայ	— Բահանացու
2. Հարս	— Հարսնցու	4. Շապիկ	— Շապիկցու

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Երբ որ Լևոն իր երգը վերջացուց, գնաց իր
հայրիկին քով և հարցուց անոր.

— Հայրիկ, ըսէ ինձի, ի՞նչ է հայրենիք.
շատ անգամ կը լսեմ որ «հայրենիք, հայրենիք»
կըսեն. դեռ քիչ մը առաջ ալ երգիս մէջ «հայ-
րենիք» անունը կար: Չեմ հասկնար, ի՞նչ բան է
հայրենիքը:

Հայրիկը ժպտեցաւ, վեր վերցուց Լևոնը իր
ծունկերուն վրայ, և ըսաւ անոր.

— Հայրենիքը, զաւակս, մեր տունն է, մեր փողոցն է, մեր գիւղն է...

«Ահա այս սիրուն դաշտերն են, այս բլուրներն են, այս հողն է՝ որուն վրայ ես ծնած եմ, իմ հայրիկս ծնած է ու իմ մեծ հայրս ծնած է:

«Հայրենիքը մեր գերեզմաննոցն է, որուն մէջ կը գտնուին մեր նախնիքներուն, մեր ազգականներուն ու մեր սիրելիներուն ոսկորները: Մեր գիւղին աղբիւրն է, մեր գիւղին օդն ու արեգակն է, մեր գիւղին մէջ ապրող մարդիկն են...

«Քու հայրենիքդ հիմա շատ փոքր է դեռ. այն, այս սենեակն է՝ որուն մէջ ազատ կը վազես, կերթաս-կուգաս ու կը ցատկես. քու հայրիկդ է, քու մայրիկդ է, քու մեծ-մայրդ է. քու ընկերներդ են՝ որոնց հետ կը խաղաս, որոնց հետ քու լեզուովդ կը խօսիս ու կերգես:

«Երբ որ մեծնաս, հայրենիքն ալ պիտի մեծնայ քեզի հետ. և ինչպէս որ այսօր սորվեցար, այն ատեն ալ պիտի գիտնաս թէ՛ որն է քու հայրենիքդ և ինչքան մեծ է անիկա:»

Հայրիկը անգամ մըն ալ համբուրեց Լևոնին երեսները, և վար իջեցուց իր ծունկերուն վրայէն:

Եւ Լևոն ուրախութեամբ սկսաւ վազել սենեակին մէջ, ու երգել:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ պան մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ուզ — Ուզապան

3. Այգի — Այգեպան

2. Զորի — Զորեպան

4. Պահ — Պահապան

ՎԱՂԸ ՎԻՃԱԿ Է

Աղջիկներ, վաղը Վիճակ է, հայ, Վիճակ է: Եկէք, երթանք, եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք, եօթը թուփէ ծաղիկ քաղենք:

Եօթն աղբիւրին ջուրով՝ կարմիր բոլակը լեցնենք, եօթը թուփի ծաղիկն ալ մէջը թափենք: Հաւաքուինք մեծ ու պղտիկ՝ անոր մէջ մէկ մէկ բան ձգենք:

Ձգածնիս մարդ չի տեսնայ, տեսնողն ալ տեսնայ՝ ու մարդու իմաց չի տայ:

Վաղն առտուն լուսնայ, Վիճակը գայ. Վիճակը գայ կարմիր-կանաչ արևով:

Նազլին քօղքն առնէ գլխուն՝ թագուհի ըլլայ, Հոռմերն ալ գուշակ:

Դուռ դրացնի աղջիկներով հաւաքուինք, գանք շարուինք մեր կտուրը, ձայն ձայնի տանք ու երգենք.

Նստեր է թախտը,

կը հայի բաղդը.

քաշէ, Նազլի, քաշէ,

հանէ վիճակը:

Նազլի թագուհին վիճակը հանէ, Հոռմեր գուշակն ալ մեր բաղդը ըսէ.

Ջուրը կուգայ առուրկներ,

գրող տանէ պառուրկներ.

խոն ու խոնչա աղջիկներ,

պաղ ու պաղչա տղաքներ:

Վաղը Վիճակ է, հայ, Վիճակ է:
Կուժն առնենք, երթանք եօթն աղբիւրէ
ջուր բերենք:

Կանաչ լեռն ելանք, եօթը թփէ ծաղիկ
քաղենք:

1. Ձեր տեղին մէջ ալ Վիճակը պատէ՞ս կը տօնեն:

2. Ըսէ՞ք թէ Վիճակի տօնին օրը դժուար է՞նչ ըրիք:

ԲԱՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Տեսէ՛ք թէ ալի մասնիկը ի՞նչ խմստ կուտայ բառերուն.

1. Յաւ — Յաւալի

3. Տաղսուկ — Տաղսկալի

2. Ողբ — Ողբալի

4. Զարմանք — Զարմանալի

ՏԵՐՆ ՈՒ ԾԱՌԱՆ

1

Երկու աղքատ աղբրտիք կըլլան: Կը մտածեն
թէ՛ ինչ ընեն իրենց տունը պահեն: Կը վճռեն
որ փոքրը տունը մնայ, մեծը երթայ՝ ունեւորի
քով ծառայ մտնէ, ամսական առնէ, խրկէ տուն:

Փոքրը կը մնայ տունը, մեծը կելլայ, կերթայ,
հարուստ մարդու մը քով ծառայ կը մտնէ:

Ժամանակ կը նշանակեն՝ գալիք գարնան,
հեղ մըն ալ կկուլին ձայնը լսուիլը:

Բայց, հարուստը պայման մը կը դնէ ծառա-
յին: Կըսէ. «մինչև այն ժամանակ, մեզմէ ո՞վ որ
բարկանայ, անիկա տուժէ: Եթէ դուն բարկա-
նաս՝ դուն ինծի տասը ոսկի տուգանք տաս.
Եթէ ես բարկանամ՝ ես տամ:»

— Բայց ես տասը ոսկի չունիմ. — կըսէ ծառան:

— Վնաս չունի. փոխարէնը ինծի տասը
տարի ձրի ծառայ կըլլաս:

Աղքատ տղան հեղ մը կը վախնայ այս տա-
րօրինակ պայմանէն, հեղ մըն ալ կը մտածէ թէ՛
բան չունիս, ի՞նչ պիտի պատահի որ: Ի՞նչ որ
ըսեն, ինչ որ ընեն՝ ես չեմ բարկանար, լմնցաւ
գնաց: Իսկ եթէ իրենք բարկանան, կը տուժեն
իրենց պայմանով:

Կը համաձայնի: Պայմանը կորոշեն և կը
մտնէ ծառայութեան:

2

Միւս օրը, առտուն կանուխ, տէրը անկող-
նէն կը հանէ ծառան, կը խրկէ իր արտը՝ հնձելու:

— Գնա՛, — կըսէ. քանի լոյս է, հնձէ. որ
մուլին ինկաւ՝ կուգաս տուն:

Ծառան կերթայ, ամբողջ օրը կը հնձէ, իր-
կունը յոգնած կու գայ տուն: Տէրը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ եկար:

— Է՛, արևը մարը մտաւ, ես ալ եկայ տուն,
— կը պատասխանէ ծառան:

— Ձէ՛, ատպէս չէ՛: Ես քեզի ըսի՝ քանի լոյս
է, հնձելու ես: Արևը մարը մտաւ, բայց տես,
անոր աղբար լուսնկան ելաւ: Լուսնկան ինչ
պակաս լոյս կուտայ...

— Ատ ի՞նչպէս կըլլայ... — կը զարմանայ
ծառան:

— Հը՞, կը բարկանաս ըսել է, — կը հարցնէ
տէրը:

— Զէ, չեմ բարկանար... ես միայն կըսէի թէ՛ յոգնած եմ... քիչ մը հանգստանամ..., — կը թոթոփէ վախցած ծառան, ու կերթայ նորէն հնձելու:

Կը հնձէ, կը հնձէ՝ մինչև լուսնկան մարը կը մտնէ:

Բայց, լուսնկան մարը կը մտնէ թէ չէ, ափսոսանքով կը ցաթի: Ծառան ուժասպառ կիյնայ արտին մէջ:

— Վայ, քու արող ալ հարամ ըլլայ, քու հացդ ալ, քու տուած ամսականդ ան... — կը սկսի անիծել յոսահատած:

— Հը՞, ըսել է կը բարկանամ, — գլխուն վերև կը տնկուի հարուստը: Քանի որ կը բարկանաս, մեր պայմանը պայման է: Այլ չըսես թէ քեզի հետ առանց իրաւունքի վարուեցայ:

Ու պայմանի ուժով կը ստիպէ որ՝ ծառան կամ տասը ոսկի տայ, կամ տասը տարի ձրի ծառայէ:

Ծառան կը մնայ կրակի մէջ: Տասը ոսկի չունէր որ տար, հոգին ազատէր. տասը տարի ալ այս տեսակ մարդու ծառայելը՝ ըլլալիք բան չէր:

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը տասը ոսկիի պարտամուրհակ կուտայ հարուստին, ու ձեռքը պարանայ, տուն կը դառնայ:

3

— Է՛, Բ՛նչ ըրիր, արար, — կը հարցնէ փոքր եղբայրը:

Ու մեծ աղբարը կը նստի, կը պատմէ գըլխուն եկածը:

— Վնաս չունի, — կըսէ փոքրը. տարտ մի՛ ընել. դուն տունը կեցիր, հիմա ալ ես երթամ: Կելլայ, աս անգամ փոքր եղբայրը կերթայ, ծառայ կը մտնայ նոյն հարուստին քով:

Հարուստը դարձեալ ժամանակ կորոշէ՝ մինչև միւս գարնան կիւրին ձայնը. պայման կը դնէ որ, եթէ ծառան բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ կամ տասը տարի ձրի ծառայէ իրեն. իսկ եթէ ինք բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ ու այն օրէն ալ ծառան տուն խրկէ:

— Զէ, ատի քիչ է, — կը հակառակի տղան: Թէ դուն բարկանաս՝ դուն ինծի քսան ոսկի տաս. թէ ես բարկանամ՝ կամ քեզի քսան ոսկի տամ, կամ քսան տարի ձրի ծառայեմ:

— Լմա՛, — կըսէ հարուստը ուրախութեամբ: Պայմանը կորոշեն, ու փոքր աղբարը կը մտնայ ծառայութեան:

4

Առաւօտը կը լուսնայ, ու ծառան տեղէն չելլար: Տէրը դուրս կերթայ, ներս կուգայ, ծառան գեռ քնացեր է:

— Այ տղայ, տէ ելիր, է՛, օրը ճաշ եղաւ:

— Հը՞ կը բարկանամ..., — գլուխը կը վերցնէ ծառան:

— Զէ, չեմ բարկանար, — վախցած կը պատասխանէ տէրը. միայն կըսեմ որ՝ պէտք է երթանք հունձքի:

Վերջապէս ծառան կելլէ անկողնէն, կը սկսի:

տրեխները հագնիլ: Տէրը դուրս կերթայ, ներս կուգայ, դեռ տնի իր տրեխները կը հագնի:

— Էյ տղայ, տէ շուտ ըրէ, հագիր է...

— Հը՞, չես բարկանար անշուշտ...

— Չէ, ո՞վ կը բարկանայ, ես միայն ըսել կուզէի թէ՛ կուշանանք...

— Հա, ատ ուրիշ բան է. թէ չէ՛ պայմանը պայման է:

Մինչև ծառան տրեխները կը հագնի, մինչև արտը կերթան, կը դառնայ ճաշ:

— Այ ի՜նչ հնձելու ժամանակ է, — կըսէ ծառան. կը տեսնե՞ս, ամէնքն ալ կը ճաշեն. մենք ալ մեր ճաշն ուտենք, յետոյ:

Կը նստին, կուտեն ճաշը:

Ճաշէն յետոյ, ծառան կըսէ. «մշակ մարդիկ ենք, քիչ մըն ալ հանգստանալու ենք, թէ չէ»: Գլուխը կը կոխէ խոտերուն մէջ և կը քնանայ մինչև իրկուն:

— Ծօ, վեր ելիր, միթեք է, ուրիշները հնձեցին, մեր արտը մնաց... վա՛յ քեզ խրկողին հերն անիծած. վա՛յ քու կերածդ ալ քթէդ գայ, քու խմածդ ալ... աս ի՜նչ կրակի մէջ ինկայ... — կը սկսի պոռալ յուսահատած տէրը:

— Հը՞, չըլլայ թէ թէ բարկացար, — գլուխը վեր կառնէ ծառան:

— Չէ, ո՞վ է բարկացողը, ես ան կրսէի թէ՛ միթներ է, տուն երթալու ժամանակ է:

— Հա, ատ ուրիշ բան է, երթանք. թէ չէ՛ մեր պայմանը գիտես. վա՛յ անոր որ բարկանայ:

5

Կու գան տուն: Կը տեսնեն որ հիւր է եկեր: Տէրը կը խրկէ ծառան թէ՛ գնա, մեր ոչխարներէն մէկը մորթէ:

— Ո՞րը, — կը հարցնէ ծառան:

— Որը որ պատահեցաւ:

Ծառան կերթայ: Քիչ մը վերջը, մարդիկ վազելով լուր կը բերեն հարուստին թէ՛ հասիր, ծառան ջարդեց ամբողջ հօտը:

Հարուստն է կը վազէ, և ի՜նչ տեսնէ որ հաւնիս. քանի ոչխար որ կայ՝ ծառան մորթեր է բոլորը:

Մարդն է՛ գլխուն կը դարնէ ու կը պոռայ.

— Աս ի՜նչ ես ըրեր, տրնաւեր մարդ. քու տունդ մրեղի, ինչպէս որ իմ տունս մրեղեցիր...

— Դուն ըսիր թէ «որ ոչխարը որ պատահի՛ մորթէ», ես ալ մորթեցի. ուրիշ էւել պակաս ի՜նչ եմ ըրեր, — կը պատասխանէ ծառան հանդարտօրէն: Բայց, կարծեմ դուն կը բարկանաս...:

— Չէ, չեմ բարկանար, միայն սիրտս կը խշխշայ որ այսքան տաւարս փճացաւ...

— Լաւ, որ չես բարկանար, նորէն կը ծառայեմ:

6

Փոքր եղբայրը, այսպէս, մէկ քանի ամիս, մինչև ձմեռ՝ ծառայելով հարուստին, իրաւ որ մարդուն տունը աւրեց:

Հարուստը կը մտածէ թէ՛ ինչ ընէ, ինչպէս ընէ, որ ազատի այս ծառայէն: Պայման է դրեր՝

մինչև հեղ մըն ալ գարնան կկուին ձայնը, իսկ ահա դեռ նոր են մտեր ձմեռ. հըր ես գարուն, հըր ես կկուի ձայն,...

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը հնար մը կը գտնայ: Կը տանէ կնիկը անտառը, կը հանէ ծառի մը վրայ ու կը պատուիրէ որ «կոկոկո» կանչէ:

Ինք ալ կուգայ, ծառան կը տանէ թէ՛ երթանք անտառը որսի:

Անտառը կը մտնեն թէ չէ, հարուստին կինը ծառին վրայէն կը կանչէ. — «կոկոկո, կոկոկո»...

— Ըհը՛, աչքդ լոյս, — կըսէ տէրը ծառային. կկուն կանչեց, ժամանակը լրացաւ...

Ծառան անմիջապէս կը հասկնայ տիրոջը խորամանկութիւնը:

— Չէ՛, կըսէ, ո՞վ է լսեր որ տարուան այս եղանակին, ձմեռուան կիսուն՝ կկու կանչէ: Ես պիտի սպաննեմ աս կկուն, տեսնեմ ինչ կկու է...

Կըսէ ու կը շիտկէ հրացանը դէպի ծառը:

Տէրը պոռալով, կը բռնէ հրացանը, կը սկսի կոուիլ ու անիծել զինք ծառայ բռնելու օրը:

— Հը՛, չըլլայ թէ բարկացար...

— Հա՛, աղբար, հերիք է, — կըսէ հարուստը. եկո՛ւր, ինչ տուգանք որ պիտի տամ, տամ, ազատիմ քեզմէ: Ես եմ դրեր պայմանը, — ես ալ պէտք է տուծեմ:

Հիմա, նոր կը հասկնամ հնուց խօսքը թէ՛ «մարդ ինչ որ ընէ, իրեն կընէ:»

Սյապէս, փոքր աղբարը կը պատուէ մեծ աղբօրը տուած պարտքի թուղթը, տասը ոսկի ալ վրայ կառնէ, դեռ հասցուցած վնասներն ալ անդին:

Կառնէ ու կը վերադառնայ իրենց տունը:

Բայց այն օրուրնէ ասդին, հարուստը ալ ոչ այդ տեսակ պայման կը դնէ, ոչ ալ ծառայ կը խրկէ՝ լուսնի լոյսով արտ հնձելու:

ԲԱՆՈՒՄԻ ՎԱՐՃԱԹԻՒՆ

Ըսէ՛ք թէ ոչ մասնիկ ինչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ծածկիլ — Ծածկոյթ

4. Սովոր — Սովորոյթ

2. Հաւաքիլ — Հաւաքոյթ

5. Հաւ — Հասոյթ

3. Նրկիլ — Նրկոյթ

6. Ճկիլ — Ճկոյթ

ԻՄ ԳԱՌՆՈՒԿՍ

1

Մենք ունէինք կովեր, հորթեր, շուներ. բայց ես, ամենէն շատ կը սիրէի մեր գառնուկը:

Հայրս՝ Զատիկին, այդ սև գառնուկը գներ էր, ինծի համար:

Վեց ամիս պահեցի ես և մեծցուցի:

Գեղեցիկ գառնուկ էր, սիրուն դունչով. ունէր զոյգ մը փոքրիկ եղջիւրներ. ես անոնց վրայ, ամէն օր, հաւի ճարպ կը քսէի՝ որ փայլին:

Այնքան սիրեցի իմ գառնուկս՝ որ գիշերներն անզամ չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ: Ամէն օր, կը տանէի քաղաքէն դուրս և կարածեցնէի:

Անունը դրեր էի Լէյլի: Ու Լէյլին կը վազէր
հետեւս՝ ուրախ-ուրախ ցատկորոտելով: Կը լզէր
ձեռքերս, դունչը կը դնէր ծունկերուս վրայ, և
իր խոշոր, գեղեցիկ աչքերը կը յառէր երեսիս:

Շաբաթը երկու անգամ կը լուայի իր բուր-
դը օձառով, և կը սանտրէի: Եղջիւրները կամաց
կամաց կը միանային իրարու և կը ծռէին:

Ախ, անգամ մը մեծնար, կըսէի ինքնիրենս.
մեծնար, ու ամէնքն ալ տեսնէին թէ ինչպէս
կտրիճ պիտի ըլլայ, ինչպէս պիտի կոռւի միւս
խոչերուն հետ, և պիտի յաղթէ անոնց...

Իմ մեծ փափաքս էր ասիկա, որուն համար,
երբեմն, դասերս անգամ կը մոռնայի:

2

Սակայն, չար ժամը կը մօտենար գառնու-
կիս գլխուն:

Ամէն իրկուն, հայրս ու մայրս կը քսիսային
իրարու հետ. կը լսէի մօրս հատ-հուտ խօսքերը.
«չեմ կրնար ուտել անոր միսը... մեղք է,
մեղք է...»

Կասկած չի կար որ, խօսքը գառնուկիս հա-
մար էր: Հայրս կուգէր մորթել, և մայրս չէր
թող տար:

Առտու մը, ճի, երբեք, երբեք, չեմ մոռնար
այդ օրը, — հայրս առաւ դանակը և սկսաւ սրել:
Վճռուած էր. պիտի մորթէր գառնուկս, իմ ըն-
կերս՝ որուն հետ անջրան ուրախ օրեր էի ան-
ցուցեր:

Ինկայ հօրս ոտքերը. աղերսեցի որ խնայէ
գառնուկիս, լացի, հեկեկացի: Օգուտ չըրաւ.
հայրս անյողդողդ էր:

Գնաց ախոռը, քակեց գառնուկս, տարաւ
մեր տան ետևի փոքրիկ բակը:

Ես վազեցի, գրկեցի գառնուկիս գլուխը,
համբուրեցի: Չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ. հայրս
իր ուժեղ ձեռքով հրեց զիս: Ինկայ գետին՝ հե-
կեկալով:

Վերջին անգամ փայեցան անմեղ գառնու-
կիս եղջիւրները՝ արեգակին տակ: Անհետացաւ
անիկա պատին ետևը:

3

Երբ հայրս, քանի մը ըրալէ ետք, երեցաւ՝
ձեռքը բռնած արիւնաթաթախ դանակը, ես
սոսկացի. ինծի այնպէս կու գար թէ հայրս մեծ
մեղք է գործեր, արդար արիւն է թափեր:

Օրերը տխուր անցան վրայէս. ես խելագա-
րի պէս էի. չէի գիտեր՝ ինչ ընեմ, ինչպէս մոռ-
նամ մորթուած բարեկամս:

Ամէն անգամ, երբ կը յիշէի զինք՝ արցունքը
պուկս կը կալէր: Կը յիշէի ամէն օր, ամէն ժամ.
և կը տեսնէի զինք նոյնիսկ երազիս մէջ:

Ու դեռ մինչև այսօր ալ, չեմ մոռցեր զինք:

ՌԱՌԱՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Տեսէք թէ կո մասնիկը ինչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Հաւ — Հաւել

2. Ուժ — Ուժեղ

3. Զօր — Զօրեղ

4. Հիւր — Հիւրել

5. Ինչ — Ինչեղ

6. Համբար — Համբարեղ

ԵՂՆԻԿ ԱՂԲԱՐԸ

1

Երկու որբեր,
քոյր ու աղբար,
մոլորած են, կերթան հեռու.
արևն է վառ,
ճամբան երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Քոյրը մեծ էր, կը համբերէր,
կը դիմանար արևին.
բայց աղբարը փոքրիկ էր դեռ,
չէր դիմանար ծարաւին:

Կերթան ու կերթան, կը տեսնան ճամբան
կովի ոտքի տեղ, մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրիկ, իմ քուրիկ, շատ շատ ծարաւ եմ,
թող որ այս ջրէն խրմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ, աղբարիկ, չէ, դուն կով կը դառնաս,
կովի կըճղակին տեղէն մի՛ խրմեք.
Քրչիկ մ'ալ կեցիր. . . քիչ մ'ալ որ կենաս,
առջնիս կուգան պաղուկ աղբիւրներ»:

Երկու որբեր՝
քոյր ու աղբար,
կերթան, կերթան դեռ հեռու.
արևն է վառ,
ճամբան երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

2

Կերթան ու կերթան, կը տեսնան ճամբան
ձիու ոտքի տեղ՝ մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրիկ, իմ քուրիկ, շատ շատ ծարաւ եմ,
թող որ այս ջրէն խրմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ, աղբարիկ, չէ, դուն ձի կը դառնաս,
ձիու սմբակին տեղէն մի՛ խրմեք.
Քրչիկ մ'ալ կեցիր, քիչ մ'ալ որ կենաս՝
առջնիս կուգան դուլալ աղբիւրներ»:

Երկու որբեր՝
քոյր ու աղբար,
կերթան, կերթան շատ հեռու.
արևն է վառ,
ճամբան երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Կերթան ու կերթան, կը տեսնան ճամբան
եղնիկն է կոխեր, մէջը լեցուն ջուր.

փոքրիկ աղբարը ալ չի համբերեր,
բրոջմէն ծածուկ կը խըմէ մէկ բուռ:

Քոյրը մէյ մ'ալ կը նայի ետ,
որ աղբարը Եղնիկ եղեր,
եղնիկ եղեր ու կը բըբայ,
վազելով իր ետեն իվեր:

— «Ախ իմ աղբար, որբո՜ւկ աղբար,
իմ անկեզու Եղնիկ աղբար.

հողը գըլխուս, ինչ ընեմ ես...»

կը պոռայ խեղճ քոյրը այսպէս:

Ու վայ կուտայ,

կուլայ, կուլայ:

Երկու որբեր,

քոյր ու աղբար՝

Եղնիկ, աղջիկ մոլորուած,

չեն գիտեր ուր,

կերթան տըխուր,

կերթան, կերթան անդադար:

3

Գիշեր ու ցորեկ, անօթի, ծարաւ,
կերթան ու կերթան, չեն գիտեր թէ ուր:

Շատ գացին թէ քիչ, գէմերնին ելաւ
անտառ մը, մէջն ալ պաղուկ մէկ աղբիւր:

Քոյրն ու աղբարը ծրոնցան առուն,
կուշտ-կուշտ խըմեցին: Եղաւ իրիկուն:

Մանուշը ելաւ, բարձրացաւ ծառը,

Եղնիկ աղբարն ալ պառկեցաւ վարը:

Երբ գիշերն անցաւ ու եղաւ առտու,
քուրիկը նըստաւ քէրկէֆ բանելու.

Եղնիկ աղբարն ալ կարծէր, խոտ կուտէր,
եւ անտառին մէջ կերթար վար ու վեր:

Կէս օրուան ատեն մէյ մըն ալ ահա
ծառերուն մէջէն աղմուկ մը կուգայ.

կուգայ, կը լսուի խըրխինջ ու բըրբըջ,
եւ մարդիկ կելլեն երևան քիչ քիչ:

Ծառաներն են որ թագաւորական
հրակայ ձիերուն ջուր տալու կուգան.

հրակայ ձիերուն ոսկիէ սանձէն

բըռնած աղբիւրին քովը կը բերեն:

Բայց ձիերը որ առուն կը ծրոն,

չեն խըմեր ջուրը, սաստիկ կը խրտչին.

կը թոթուեն բաշ ու գլուխնին ուժգին,

կը կանգնին վըրան իրենց ղոյգ ոտքին:

Ծառաներն ապշած՝ չորս կողմ կը նային.

հեղ մ'ալ տեսնեն որ ծառին գագաթին

աղջիկ մ'է նըստեր աննման, անգին,

քէրկէֆ կը բանի և իր երեսին

արեն է զարկեր, արևը զարկեր

ու առունին մէջ շառուեղն է ձրգեր:

4

— «Ո՞վ ես, չըքնաղ, տեսի՞լք ես դուն

« թէ հողեղէն արարած.

« տեսիլք որ ես՝ քիչ մ'ալ եցիլ,

« աղջիկ որ ես՝ ի՞նչը ցած:

« Իջիր տեսներ, ի՞նչպէս եղաւ
 « որ կըրցար գալ դուն մեր մօտ,
 « ո՞ր երջանիկ հովը բերաւ
 « քեզ մեր անտառն անծանօթ:»

— « Մեզ որբութեան ցաւն է բերեր »
 « ձեր աշխարհքը հեռաւոր . »
 պատասխանեց աղջիկն աղուոր՝
 հառաչելով գըլխիկոր:

« Մենք տուն չունինք, նեղ է մեզի »
 « այս լայնարձակ աշխարհը . »
 « մենք մարդ չունինք, մընաց մեզի »
 « մութ, ամայի անտառը... »

Ծառաները ինչ որ տեսան՝
 գացին պալատ լուր տըռին:
 Թագաւորն է խիստ հըրաման
 հանեց որ շուտ մարդ երթայ,
 որբերն առնէ՝ տուն դառնայ:

Եւ ծառաները գացին ու բերին
 քոյրն ու աղբարը առջէն արքային:

— « Մի՛ ես դուն, աղջիկ, հարցուց մեծ արքան.
 « ո՞վ է հետըդ այս Եղնիկը անբան: »
 Կը կենայ աղջիկն ու դարձեալ անոր
 կը պատմէ ինչ որ պատմեցի ես ձեզ,
 թէ ապրած կենաս, հըզօր թագաւոր,
 մեր գըլխուն եկածն այսպէս է այսպէս... »

Լսեց թագաւորն ու ըզգաց շատ ցաւ.
 որբուկ աղջկան սըրտով հաւնեցաւ,

եօթն օր ու գիշեր մեծ հարսնիք բըռնեց
 եւ Մանուշն իրեն թագունին բրաւ:

Քուրիկը շրքեղ դարդարուած հիմա
 բեհեզներու մէջ թաղուած կը մնայ.
 իսկ պարտէզին մէջ աղբարը Եղնիկ
 կարծի, կը ցատկէ ուրախ, երջանիկ:

5

Բայց, պալատին մէջ նախանձոտ ու չար
 շատու պառաւ մը, չար կնիկ մը կար:
 Ջատուկն կըսէր թէ ինչո՞ւ պէտք է դայ
 որբն ու մեր գըլխուն թագունի դառնայ:

Այդ շատուն օր մը լեզուով կեղծաւոր
 կըսէ Մանուշին. « Մի՛, իմ բաղդաւոր, »
 « աղուոր թագունիս, եկուր տանեմ քեզ »
 « ծովը որ լողնաս, ըլլաս վարդի պէս: »

Թագունին կելլէ ու ծովափ կերթայ.
 շատու պառաւն է, նըստեր է ահա,
 փըրփուրը կուտայ, փըրփուրը կառնէ,
 օճառով անոր մազը կը լըռայ:

Յանկարծ մէյ մըն ալ կը դարնէ մէջքին,
 կը ձգէ ծովը սիրուն թագունին:
 Կառնէ լաթերը անտէր մընացած
 եւ շուտով քաղաք կը դառնայ կրկին:

Կը դառնայ քաղաք և բերած լաթը
 կը հագուեցնէ իր աղջկանը,
 իր սև ու քրթած աղջկան անշահ
 եւ դայն կը խրկէ պալատը ահա:

Երեսն է ծածկեր թանձր շղարշով՝
պալատն է մըտեր այն սուտ թագուհին,
ու թագաւորն ալ մըտքէն չանցըներ
թէ ո՛վ է եկեր բազմեր իր գահին:

Բայց ինչ որ կընեն, ինչ որ չեն ըներ՝
չեն կըրնար կըտրել ձայնը Եղնիկին.
խղճուկ կը մայէ կեցած ծովափը,
չի գար, տուն չիգար, կուլայ դառնագին:

Ինչ ընեն ասոր, ինչ չընեն ասոր,
աղջիկն ու ջատուկն շատ մըտմըտացին:
Օր մը սուտ հիւանդ եղաւ թագուհին,
տըքալ ըսկըսաւ, մըտաւ անկողին:

— «Վայ, աման, մեռայ, հայ, եաման, մեռայ...»
«— Ի՞նչ է, ի՞նչ եղաւ, սիրուն թագուհիս,»
«Ինչ կուզէ սիրտդ, ըսէ՛, ի՞նչ ունիս»,
կը հարցնէ իր ամուսինն արքայ:

— «Ախորժակ չունիմ... ես բան չեմ ուտեր...»
«Միայն Եղնիկի քիչ մը միս կուզեմ...»
եւ թագաւորն է կը մընայ պաղած,
պաղած, շուարած, կեցած կընոջ դէմ:

— «Բայց ի՞նչպէս կուզես դուն եղնիկի միս,
«չէ՞ որ Եղնիկը աղբարդ էր, հոգիս...»

— «Ի՞նչ ընեմ, աղբար—մաղբար չեմ ճանչնար,
«կեանքս անուշ է քան ամէն աղբար...»

— «Վայ, աման, մեռայ... մեռայ ես, աման...»
ու թագաւորն է կուտայ հրաման.

«Կըրակ վառեցէք,»
«դանակ սըրեցէք,»
«բերէք, մորթեցէք»
«եղնիկ-աղբարը՝»
«որ առողջանայ»
«ի՛ր տիկին քոյրը»

Թագաւորն այսպէս հրաման կուտայ,
հրաման կուտայ ու կելլէ կերթայ.
կերթայ ծովափը սաստիկ նեղացած
թէ որքա՛ն Մանուշն անգուլթ է եղած...:

6

Կը մայէ, կուլայ Եղնիկ-աղբարը,
եւ իր հետ կուլան ծովուն ափերը.
լեզու ելած է ալ կենդանի չէ,
եւ իր քըրոջը այսպէս կը կանչէ.

— «Քուրիկ ճան, քուրիկ,»
«կըրակ են վառեր,»
«կըրակ են վառեր,»
«դանակ են սըրեր:»
«Քուրիկ ճան, քուրիկ,»
«լըսէ անդունդէն,»
«ծովուն յատակէն.»
«եղնիկ աղբարդ»
«ահա կը մորթեն»

Եւ թագաւորը՝ տեղը քար կըտրած,
շուրին յատակէն կը լըսէ յանկարծ
ծանօթ ձայն մը որ ծովէն խո՛ւ ու խոր
պատասխան կուտայ տըկար ու անդօր.

«Աղբար ճան, աղբար»,

«անհայր ու անմայր»,

«իմ որբուկ, անտէր»,

«իմ Եղնիկ-աղբար»

«ծովուն ջուրերը»

«վրաս են դիգուներ»,

«ալիքը եկեր»

«իմ ձայնս է խեղդեր»

«Դըժուար է տեղըս»,

«ձայնս չի լրսուիր»,

«ձայնս չի լրսուիր»,

«ձեռքս չի հասնիր»

«անիս, չար պառաւը»

«օրըս սև բրաւ»,

«հիմա ալ ելեր»

«կը մորթէ ազիզ»

«Եղնիկ-աղբարս»

Կը լրսէ արքան, կը վազէ պալատ,
կը պատռէ քօյր սուտ թագուհին.
կը նայի ղէմքին, կը նայի կրկին...
աղջիկն է տըգեղ այն ջատուին վատ...

— Եկէք, ձկնորսներ, ուռկան ձրգեցէք,
հանեցէք ծովէն անմեղ Մանուշը.
Եկէք, դահիճներ, ծովը ձրգեցէք
կախարդ պառաւը և այս հըրէշը:

Այսպէս բարկացած կը պոռայ արքան.
Ժողովուրդն ամէն կուլայ իր ցաւէն.
ձկնորսները շուտ կը ձրգեն ուռկան

եւ Մանուշը ողջ՝ ծովէն կը հանեն:

Կը հանեն ծովէն, պալատ կը տանեն:

Կը յաղթէ անա անմեղը կրկին:

Եղնիկ-աղբարն ալ հոգուն խընդուքէն

կը պատռէ իրեն եղնիկի մորթին,

դուրս կելլէ անկէ, կըլլայ նորէն մարդ,

կըլլայ պատանի կայտառ ու զրուարթ.

մոռցած եղնիկի մայիւնը տրկար,

կը խօսի ազատ, կը խօսի ճարտար:

Իսկ չար պառաւին ու իր աղջկան,

որ խաբեր էին աշխարհ բովանդակ,

վիզէն կապելով մէկ մէկ ջաղացքար՝

կը ձրգեն ծովուն անդունդն անյատակ:

Երկու որբեր,

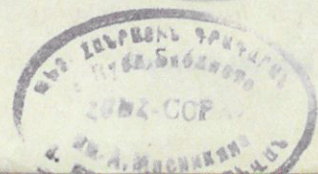
քոյր ու աղբար,

առած պատիւ, զահ ու թագ,

աշխարհք դարձեալ

արև, բարի,

չարն է թաղուած ծովին տակ:

ՆԻԹԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

1. Ո՛չ դժուար բան է աշխատելը	5	29. Ի՞նչ փուշերէն դժգոհ ծառը	77
2. Տղան ու թռչնիկը	6	30. Ո՞վ է թագաւորը	81
3. Գոռոզ մոծակը	7	31. Կապիկը և տկնոցը	83
4. Երեք թիթեռնիկները	8	32. Ձեռքը եկաւ	84
5. Ժամկոչը և ուխտաւորը	12	33. Զո՛ւրը, Զո՛ւրը	86
6. Բերնին համը գիտցող շունը	14	34. Հացի տեղ	90
7. Առաջին առուաւորը	17	35. Երկու վաճառականներ	91
8. Բաղեղը և ուռեանին	21	36. Խորթ եղբայրս	97
9. Կամուրջ շինողները	22	37. Ո՞վ է ղօրաւորը	99
10. Ալին ու Արաղը	25	38. Արեւը	101
11. Կոյրերուն գիրքը	26	39. Արծիւն ու Կապին	106
12. Ժամկոչը քահանայ	28	40. Յերունիկն պատուէրները	108
13. Աշուն	30	41. Գարնան հրաւեր	112
14. Հովը, Զուրը և թռչունները	32	42. Այրի կնիկն երգը	114
15. Օդը	35	43. Փոքր տղան ինչպէս աղա- տեց իր հայրը	115
16. Աղուէան ու Դայլը	38	44. Գիւղին ապաւօտը	120
17. Կատղած շունը	43	45. Շունները	122
18. Քաջատիւտ քոյրը	46	46. Ճշմարտախօս մանուկը	124
19. Մէգին մէջ	48	47. Յանցաւորը	129
20. Իմաստուն մանուկը	49	48. Աստուած երբ որ ստեղծեց	130
21. Մարդին խորովածը	52	49. Կարմիր վարդը	134
22. Արդարասէր դատաւորը	57	50. Ամառն եկաւ	135
23. Պանդուխտի երգ	61	51. Հայրենիք	137
24. Դայլին ճագերը	63	52. Վաղը վիճակ է	139
25. Կարիճ Սագան	65	53. Տէրն ու ծառան	140
26. Զօրս քոյրերը	69	54. Իմ գառնուկս	147
27. Դարբնոցին մէջ	73	55. Եղնիկ աղբարը	150
28. Ուղտը և Զօրին	74		

2013

3604-3607

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059764

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059763

10-50

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059762

52-0

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059761

